

Bruger skolebørn tiden hensigtsmæssigt?

– Om søvn, spisning, motion, samvær og trivsel

Jens Bonke og Jane Greve

Bruger skolebørn tiden hensigtsmæssigt?

– *Om søvn, spisning, motion, samvær og trivsel*

Rockwool Fondens Forskningsenhed

Syddansk Universitetsforlag

Bruger skolebørn tiden hensigtsmæssigt?
Om søvn, spisning, motion, samvær og trivsel
© Rockwool Fondens Forskningsenhed
og Syddansk Universitetsforlag 2013
Tryk: Specialtrykkeriet Viborg
Printed in Denmark 2013
ISBN 978 87 7674 687 2

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M

Tlf. 66 15 79 99
www.universitypress.dk

Mekanisk, fotografisk, elektronisk
eller anden mangfoldiggørelse
af denne bog er kun tilladt med forlagets tilladelse
eller ifølge overenskomst med Copy-Dan

Ved indkøb af et større antal eksemplarer ydes en betydelig kvantumrabat.
Kontakt forlaget for yderligere oplysninger

Første udgave, første oplag

Udgivet med støtte fra
ROCKWOOL FONDEN

Indhold

Forord	7
1 Hvorfor denne bog?	9
2 Om bogens indhold	12
3 Data, metode og begreber	14
4 Skolebørns dagligdag	17
4.1 Hvad laver skolebørn i løbet af en dag?	17
5 Skolebørn – udvalgte daglige aktiviteter	24
5.1 Søvn	24
5.2 Spisning	32
5.3 Motion	42
5.4 Tv/computer	49
5.5 Alene eller sammen med andre	57
5.6 Hvad dækker begreberne Odds og Odds Ratio?	66
6 Skolebørn, som bruger tiden uhensigtsmæssigt	67
6.1 Hvilke skolebørn bruger tiden uhensigtsmæssigt?	69
7 Skolebørns aktiviteter, trivsel og overvægt	74
7.1 Skolebørns aktiviteter og trivsel	74
7.2 Skolebørns aktiviteter og overvægt	80
8 Skolebørns aktiviteter og succes i skolen	87
8.1 Undersøgelser af succes i skolen	88
8.2 Undersøgelsen	90
8.3 Beskrivelse	92
8.4 Resultater	99
8.5 Konklusion	103
9 Sammenfatning	106
English Summary	114
Forfatterportrætter	127
Litteratur fra Rockwool Fondens Forskningsenhed 2008-2012	128

Abstrakt. Der har i de senere år været en øget opmærksomhed på børns velfærd. Hvordan er børns dagligdag, får de nok søvn, spiser de morgenmad, motionerer de, ser de for meget tv og spiller for meget computer, og er for mange børn overladt til sig selv? Formålet med denne bog er at belyse disse forhold ud fra oplysninger fra en national undersøgelse af børn – og voksne – tidsanvendelse, trivsel og helbred. Ud over et generelt billede af danske skolebørns dagligdag ses der også på, hvor mange børn der kan anses for at have en problematisk dagligdag, og hvilke forhold det kan hænge sammen med.

Abstract. In recent years attention has been devoted to the quality of children's lives. What are their everyday lives like? Do they get enough sleep? Do they have breakfast? Do they get any exercise? Do they watch too much TV, spend too much time on the computer and are too many children left to their own devices? The aim of this book is to cast light on these issues on the basis of data from a national survey of Danish children's – and adults' – time use, quality of life and health. Besides presenting a general picture of Danish schoolchildren's everyday lives, we also look at the question of how many children can be considered to have a problematic everyday life, and what factors this may be associated with.

Forord

Rockwool Fonden besluttede i 2007, at forskningsenheden skulle opprioritere forskningen i familieforhold med særligt fokus på børns vilkår. Der har i de senere år været en stigende opmærksomhed omkring børns vilkår, i takt med at antallet af børnesager, den registrerede kriminalitet blandt børn såvel som antallet af psykiske diagnoser, er steget dramatisk. Samtidig arbejder forældre mere uden for hjemmet end tidligere, hvilket på den ene side betyder bedre indkomster og på den anden side mindre tid til familien. Dette dilemma mellem arbejds- og familieliv førte til nedsættelsen af Familie- og Arbejdslivskommissionen, som i 2007 fremlagde dens resultater, der bl.a. viste, at der kun i relativt få børnefamilier var tale om et egentligt dilemma, og at det især var forældre med en længere uddannelse, som berettede herom. Det var dog klart, at nogle børn fortsat vokser op i familier, hvor der er problemer af forskellig slags. Det betyder, at sådanne børn har et problematisk børneliv og siden hen har risiko for at klare sig dårligere end andre børn. Parallelt med disse beskrevne tendenser er der en generel udvikling i retning af, at mange børn bruger mere tid på tv og computer og mindre på motion, hvilket er en af grundene til, at stadig flere børn er overvægtige, tillige med at knap hver tredje unge ikke opnår at få en erhvervskompetencegivende uddannelse. Det taler for, at der er behov for en bred tilgang for at forstå, hvilke vilkår børn i dag vokser op under, herunder hvilken rolle forholdene i hjemmet og dermed de ressourcer, familien råder over, spiller for børns opvækstvilkår.

På baggrund af den nyeste forskning om børns opvækstvilkår og under anvendelse af en række nye undersøgelser er det formålet med Rockwool Fondens forskning i familieforhold at tegne et billede af børns dagligdag, og hvad denne betyder for deres helbred, hvordan de klarer sig i skolen og siden hen på arbejdsmarkedet. Det er bl.a. resultaterne fra nogle af disse projekter, der bringes i denne bog, sammen med resultaterne fra nye undersøgelser på danske og udenlandske data, herunder oplysninger fra en omfattende dansk tids-

og forbrugsundersøgelse, som Rockwool Fondens Forskningsenhed gennemførte i 2008/09.

Bogen er blevet til i videnskabelig uafhængighed, og Rockwool Fonden har stillet de nødvendige ressourcer til rådighed. Stud.polit.erne Helle Sofie Houlberg Petersen og Pil Celine Krogh Andersen, forskningsenheden, har bidraget til databehandlingen og analyserne i bogen, mens formidlingschef Bent Jensen har kommenteret og læst manuskriptet og sørget for arbejdet med udgivelsen af bogen. Udkast til dele af bogen har været fremlagt på ét af forskningsenhedens videnskabelige seminarer og på International Time-Use Associations konferencer i Oxford, Storbritannien, og i Paris, Frankrig. Deltagerne i disse seminarer takkes for konstruktiv kritik, som der i stort omfang er taget hensyn til i den endelige udgave af bogen. Professor Nabanita Datta Gupta, Institut for Økonomi – Nationaløkonomi, Aarhus Universitet, takkes for gode og konstruktive kommentarer til bogen.

Endelig vil jeg takke Rockwool Fonden med dens bestyrelsesformand Tom Kähler og direktør Elin Schmidt for interessen for dette projekt og for Enhedens arbejde i almindelighed.

København, januar 2013

Torben Trancæs

1 Hvorfor denne bog?

Der har i løbet af de senere år været stadig mere fokus på børns vilkår og på, hvordan de klarer sig i skolen. Flere PISA-undersøgelser har vist, at danske unge ikke klarer sig lige så godt som børn i mange andre lande, og at mange unge ikke får nogen formel uddannelse, på trods af politiske målsætninger om forbedringer og iværksættelse af en række initiativer på dette område. Det viser sig også, at stadig flere børn er overvægtige (Bonke & Greve, 2010), tillige med at forholdsvis mange danske børn anbringes uden for hjemmet (Andersen et al., 2010). For flertallet af danske børn er der dog ikke sådanne problemer, og de fleste børn er da også raske det meste af tiden, har få sygdomsperioder (Johansen et al., 2009) og får tillige en betydelig forældreomsorg, sådan som det fremgik af Rockwool Fondens Forskningsenheds tidligere undersøgelse om dette emne (Bonke, 2009).

Udenlandske undersøgelser har ofte påpeget, at børns vilkår er blevet vanskeligere, og bl.a. forklaret dette med forældres stigende beskæftigelse og arbejdstid. I Danmark er beskæftigelsesfrekvensen blandt både fædre og mødre høj, og der har været en mindre stigning i denne i løbet af 1990'erne, hvilket dog senere er blevet afløst af et vist fald (Danmarks Statistik, 2011). Den gennemsnitlige arbejdstid for kvinder er også faldet over perioden (Greve, 2011). Vi ved tillige, at danske fædre til førskolebørn arbejder lige så meget som yngre mænd, der ikke har børn, og at tilsvarende mødre kun i en kortere periode reducerer deres arbejdstid betydeligt, i forhold til før de fik børn. Når børnene kommer i skolealderen, er de fleste kvinder således stort set tilbage i deres arbejde på fuld tid (Bonke, 2012). Vi har dermed ikke set samme tendens i Danmark til, at forældrene for nylig har forøget deres tid på arbejdsmarkedet og formindsket den i hjemmet, hvilket kan være noget af forklaringen på, at der ikke er fundet nogen negativ sammenhæng mellem danske forældres arbejde på arbejdsmarkedet og deres børns velfærd.

Flertallet af danske førskolebørn er i institutioner – vuggestuer, børnehaver og fritidshjem – til dagligt, hvilket indebærer, at de er sammen med andre

børn i en stor del af dagen. Dette foregår i rammer, som er skabt til børn, og kan derfor i mange tilfælde betragtes som et godt alternativ til leg i hjemmet og i dets omgivelser. For mange børn er fritiden på denne måde blevet mere struktureret og overvåget og støttet af professionelt personale med det formål at tilvejebringe børn sociale kompetencer og pasning.

Der har endvidere været en væsentlig forbedring i forældres økonomiske vilkår over de seneste årtier. Siden 1981 har danske børnefamilier forøget deres disponible indkomster med 37 pct. imod en 29 pct.s forøgelse for unge og midaldrende familier uden børn (Bonke, 2009). Hvor stor en del af disse indkomster, der umiddelbart kommer børnene til gode, er vanskeligt at op-gøre, da tilstedeværelsen af børn ændrer familiers udgiftsmønster som helhed. Mange familier, der får børn, flytter til en større og dyrere bolig og anskaffer sig andre langvarige goder, samtidig med at de bruger færre penge på forskellige voksen-fritidsaktiviteter mv. Det viser sig ikke desto mindre, at 41 pct. af en families udgifter, som går direkte til det enkelte familiemedlem, tilkommer børnene¹ (Bonke & Browning, 2011). Hvor meget det betyder for børns velfærd, er vanskeligt at vurdere, men der er formentlig ingen tvivl om, at en højere husstandsindkomst bidrager til, at børn vokser op i bedre boliger, sundere omgivelser, kan få bedre og sundere mad og deltage i flere og mere udfordrende fritidsaktiviteter.

Ud over at børns materielle og tidsmæssige opvækstvilkår – de penge og den tid, der anvendes på børn – tillige med forældrenes uddannelsesmæssige baggrund har en umiddelbar betydning for deres levevilkår, påvirker disse vilkår også børnene senere hen i opvæksten og som voksne. Fx viser Würtz (2007), at jo mere tid mødre bruger på deres børn til hverdag, og fædre bruger på deres børn i weekenden, desto bedre klarer børnene sig i skolen. For USA viser Curtis & Phipps (2000), at børn af forældre, der har meget tid til rådighed, klarer sig bedre i skolen, når der tages hensyn til forskelle i indkomster. Det understreger vigtigheden af at se på børns opvækstvilkår, og hvordan disse varierer med forældrenes økonomiske og tidsmæssige forhold, sådan som det vil blive gjort her i bogen.

På trods af at forældres tid med deres børn er steget over de senere år (Bonke, 2009), har det alligevel fået mange til at pege på, at for mange børn er overladt meget til sig selv, får for lidt motion og ser for meget tv, spiller for meget computerspil og spiser junkfood i for store mængder. Også manglende mor-

---

1 Udgifter til fødevarer mv. indgår ikke i disse udgifter, se tabel 3 i Bonke & Browning (2011).

genmad før man skal i skole, er blevet set som et stort problem for børns trivsel og succes i skolen.

At disse problemer findes, dokumenteres i de følgende kapitler, om end spørgsmålet om, at der er tale om store problemer, selvsagt kan diskuteres. Ikke desto mindre peger bogen på en række problemstillinger, som understreger betydningen af allerede iværksatte politiske initiativer og behovet for yderligere tiltag, som kan forbedre skolebørns levevis. Det skal i den forbindelse understreges, at implementeringen af indsatser i videst mulige omfang bør tage hensyn til, at problemerne på nævnte områder er størst i familier med en svag arbejdsmarkedstilknytning og begrænsede uddannelseskvalifikationer, sådan som vi viser det i denne bog.

2 Om bogens indhold

Der er i disse år et stigende fokus på børn og unges opvækstvilkår i Danmark såvel som i andre lande. Dette fokus er bl.a. begrundet i et udbredt ønske om, at alle børn har gode vilkår i barndommen, da dette er vigtigt i sig selv, og fordi det kan bidrage til, at de klarer sig godt som voksne. Der er imidlertid forskel på, hvilke vilkår forældre tilvejebringer og har mulighed for at tilvejebringe for deres børn, selvom der formentlig er almindelig enighed om, at børn bør bruge tid på deres skole, være aktive og udvikle gode og sunde vaner og få tilstrækkeligt med søvn. Ikke desto mindre er situationen den, at nogle børn vokser op under problematiske forhold, mens andre – de fleste – børn oplever gode vilkår. Det rejser spørgsmålet om, hvad der karakteriserer de børn, som har mindre gunstige vilkår, og hvad forældrenes forhold betyder i den sammenhæng.

Bogen indleder med at beskrive skolebørns dagligdag med fokus på, hvilke aktiviteter børn er involverede i i ungens løb. Der fokuseres især på omfanget af børns søvn, om de spiser morgenmad, får motion, ser meget tv og spiller computer, og om de er meget sammen med andre eller meget alene. Det har således vist sig, at disse forhold på forskellig måde hænger sammen med børns velfærd, deres helbred, og hvordan de klarer sig i skolen og senere i livet (Dubois et al., 2005; Fertig et al., 2009; Kiens et al., 2007).

Selvom stadig flere danskere arbejder fuldtid, er der fortsat betydelige forskelle i, hvor mange timer forældre har tilbage til dem selv og deres børn, når arbejdet på arbejdsmarkedet og i hjemmet er gjort. Tilsvarende er der betydelige forskelle i, hvor mange penge forskellige børnefamilier råder over og dermed har mulighed for at anvende på deres børn.

Det viser sig i både danske (Bonke, 2009) og flere udenlandske undersøgelser, at forældre med meget uddannelse bruger tiden med deres børn anderledes end forældre med lidt eller ingen uddannelse, og at førstnævnte gruppe faktisk sammenlagt bruger mere tid på børnene end sidstnævnte gruppe. Om dette også betyder, at børn af forældre med meget uddannelse er mere aktive i deres fritid og lever sundere i det hele taget, sammenlignet med andre børn, undersøger vi nærmere i bogen.

Vi undersøger også, om børn af enlige forældre har flere problemer end børn i familier med begge forældre, idet McLanahan & Booth (1989) har vist, at enlige forældre i USA har færre muligheder for at bruge tid og penge på deres børn, og at de er mindre involverede i, hvad deres børn foretager sig.

Andre faktorer af betydning for skolebørns tidsforbrug, fx om de bor i større eller mindre byer, inddrages også i bogen for at give et så fuldstændigt billede som muligt af børns hverdagsliv.

Bogen refererer til danske forhold, såfremt andet ikke er nævnt i overskriften og/eller i tabellerne og figurerne. Der er dog også referencer til litteratur, som har undersøgt tilsvarende forhold i andre lande.

3 Data, metode og begreber

Der anvendes hovedsagelig oplysninger fra den danske tidsanvendelsesundersøgelse 2008/09 (Danish Time Use and Consumption Survey - DTUC) i bogen. Denne undersøgelse er baseret på et tilfældigt udsnit på ca. 6.000 personer af den danske befolkning i alderen 18-74 år². Interviewene blev gennemført ligeligt fordelt over en periode på 12 måneder fra april 2008 til marts 2009.

Respondenterne modtog et brev, som gav dem valget mellem at blive telefoninterviewet i omkring 45 min. eller at anvende internettet, som de samtidig fik en kode til. Spørgsmålene drejede sig om socioøkonomisk status, uddannelse, almindelig arbejdstid osv. Herefter blev respondenterne bedt om at udfylde to døgnrytmeskemaer – én for en hverdag og én for en weekenddag. Eventuelle partnere og børn i alderen 12-17 år blev også bedt om at udfylde døgnrytmeskemaer for de samme ugedage som den udvalgte interviewperson. Hvis børnene var i alderen 7-11 år, blev forældrene bedt om at hjælpe børnene med at udfylde skemaerne, mens det forventedes, at 12-17-årige børn selv kunne gøre det. Også for partnere og børn var det muligt enten at blive telefoninterviewet eller at bruge internettet.

Der foreligger døgnrytmeoplysninger for 7.014 personer, heraf 1.439 for børn og 4.146 for forældre. Da vi både har et skema for en hverdag og en weekend, er der i alt 14.028 skemaer i undersøgelsen.

Fremgangsmåden ved udfyldelsen af spørgeskemaet er, at den udvalgte interviewperson angiver, hvad vedkommende lavede, fra han/hun stod op efter kl. 04, til han/hun gik i seng inden kl. 04 den følgende dag. De oplyste aktiviteter inklusive søvn er herefter blevet opdelt i 10-minutters-intervaller, således at vi har oplysninger om, hvornår på dagen aktiviteterne fandt sted, og hvor meget tid der sammenlagt blev anvendt på en given aktivitet, fx tv, i løbet af døgn.

Der var tale om prækodede aktiviteter, som fx søvn, spisning, tv-kigning, sport og brug af computer, og der kunne kun angives én aktivitet ad gangen

---

2 En detaljeret beskrivelse af DTUC og en evaluering af datakvaliteten findes i Bonke og Fallesen (2009).

– den primære. Dette kan medføre en underrapportering af visse aktiviteter – man kan fx både spise og se tv – men det er på den anden side deltagernes egne vurderinger af, hvad de opfatter som hovedaktiviteterne i løbet af dagen, der er gældende. Såfremt der også spørges til sekundære aktiviteter, er erfaringen, at denne mulighed ikke altid udnyttes, ligesom det har vist sig kun at give mindre ændringer i udbredelsen af primære aktiviteter (Kitterød, 2005).

Som nævnt er der indsamlet oplysninger for alle voksne og op til tre børn mellem 7 og 17 år i familierne. Det er derfor muligt at undersøge sammenhængen mellem disse personers tidsforbrug i løbet af de udvalgte dage, idet alle familiemedlemmerne refererer til både den samme hverdag og den samme weekenddag.

DTUC indeholder også oplysninger om de deltagende børns egen vurdering af, hvor godt de klarer sig i skolen, og om børn og forældres helbred, trivsel, højde og vægt og livvidde, se Bonke & Greve (2010). Det gør det muligt at belyse sammenhængen mellem deres dagligliv, skolesucces, helbred og trivsel.

For en nærmere beskrivelse af DTUC henvises til Bonke & Fallesen (2010). Det fremgår bl.a. heraf, at der var en opnåelsesprocent på 67 for baggrundsskemaet. Besvarelsesprocenterne for døgnrytmeskemaerne var tilsvarende 49 i 2008, hvilket svarer til, at ca. 2/3 af dem, der udfyldte et spørgeskema, også udfyldte et døgnrytmeskema. For familier med børn i alderen 7-17 år blev disse også bedt om at udfylde et døgnrytmeskema. Der foreligger således 1.952 skemaer for disse børn, idet halvdelen refererer til en hverdag henholdsvis til en weekenddag. Da bortfaldet i et vist omfang er "skævt", er der for at sikre et repræsentativt billede af befolkningens adfærd vejet op ved brug af oplysninger fra Danmarks Statistiks registre (Danmarks Statistik, 2010). Det skal nævnes, at antallet af observationer i bogens tabeller varierer, afhængig af hvilke oplysninger der indgår i beskrivelserne. Samtidig skal det pointeres, at interviewene er foretaget nogenlunde ligeligt over de 12 måneder, undersøgelsen blev gennemført, hvorfor der ikke har været behov for at korrigere for interviewtidspunkterne på året.

Til DTUC er der blevet knyttet oplysninger om familiernes indkomster, arbejdsmarkedsforhold, uddannelsesniveau og familieforhold, i nogle tilfælde tilbage til 1980. Disse oplysninger stammer fra Danmarks Statistiks registre, og undersøgelserne er af samme grund foretaget under Danmarks Statistiks forskerordning, som sikrer, at alle oplysningerne er behandlet under fuld anonymitet.

Der indgår både deskriptive og egentlige statistiske analyser af forhold, som

har betydning for børns dagligdag. De deskriptive analyser omfatter bl.a. test af, om fundne forskelle i gennemsnitsværdier er signifikante, eller om sådanne forskelle blot kan tilskrives statistiske tilfældigheder. Der foretages også forskellige statistiske analyser, hvor flere forhold inddrages samtidig for at kunne udskille hvert enkelt forholds særskilte betydning. Den statistiske metode er i langt de fleste analyser i denne bog OLS-regression, selvom ikke-lineære sandsynlighedsmodeller er mere oplagte, når udfaldet er binært/dikotomt – fx morgenmad/ikke-morgenmad. Når vi alligevel benytter OLS ved binære udfald, er det, fordi resultaterne fra OLS-regressioner er umiddelbart sammenlignelige med observerede, ikke-kontrollerede forskelle og i øvrigt stort set giver de samme resultater som ved anvendelse af ikke-lineære sandsynlighedsmodeller.

Anvendelsen af regressionsmodeller er ikke udtryk for, at analyserne nødvendigvis afdækker årsagssammenhænge, hvorfor flere fortolkningsmuligheder af resultaterne da også foreligger. I mange tilfælde er sammenhængene dog også fundet i andre undersøgelser, hvoraf nogle har kunnet konstatere en årsagssammenhæng. For alle analyserne gælder, at de bygger på teoretiske overvejelser, som nærmere er udviklet og beskrevet i bogens refererede litteratur.

4 Skolebørns dagligdag

Baggrunden for beskrivelsen af børns dagligliv er, at det har afgørende betydning for deres almindelige sociale liv, skolegang og helbred, ligesom disse forhold kan spille en rolle for, hvordan børns dagligdag forløber. Der er altså en sammenhæng mellem dagligliv og forskellige “outcomes”. En forudsætning for at belyse disse sammenhænge er, at man har oplysninger om børns dagligdag, herunder deltagelsen i forskellige aktiviteter, som flere undersøgelser har vist kan være mere eller mindre problematiske for børns velfærd.

Vi vil i det følgende se på, hvad skolebørn laver på forskellige tidspunkter af dagen, og hvor meget det samlet tidsmæssigt bliver til på henholdsvis en skoledag og en weekenddag. I kapitel 5 vil vi derefter fokusere på udvalgte aktiviteter og belyse, hvor meget og hvor ofte børn deltager i dem. Vi vil også der se på, hvilken rolle skolebørns baggrund har for deres tid brugt på aktiviteterne.

For at få det mest retvisende billede af aktiviteterne i løbet af en dag anvender vi oplysninger baseret på døgnrytmeskemaer, hvor man oplyser, hvad man lavede, fra man stod op om morgenen, til man gik i seng om aftenen. Det gøres for to dage – en hverdag (inklusive skoledage) og en weekenddag – hvorved det er muligt at vise variationen over ugen. Det indebærer på den anden side, at der for nogle aktiviteters vedkommende, nemlig dem, der ikke finder sted hver dag eller uge, forekommer en undervurdering af, hvor aktive de pågældende skolebørn er. Fx vil der være flere, der dyrker motion, hvis man havde spurgt om dette på ugebasis, månedsbasis osv. Til gengæld ville man så ikke kunne give et billede af, hvordan skolebørn bruger deres dag, sådan som det er hensigten her.

4.1 Hvad laver skolebørn i løbet af en dag?

For at give et billede af danske skolebørns dagligdag anvender vi såkaldte tempogrammer, som angiver, hvilke aktiviteter skolebørn er beskæftigede med på forskellige tidspunkter af dagen. Tempogrammerne skal læses på følgende måde. Ud af x-aksen er angivet tiden i løbet af den dag, der er rapporteret på

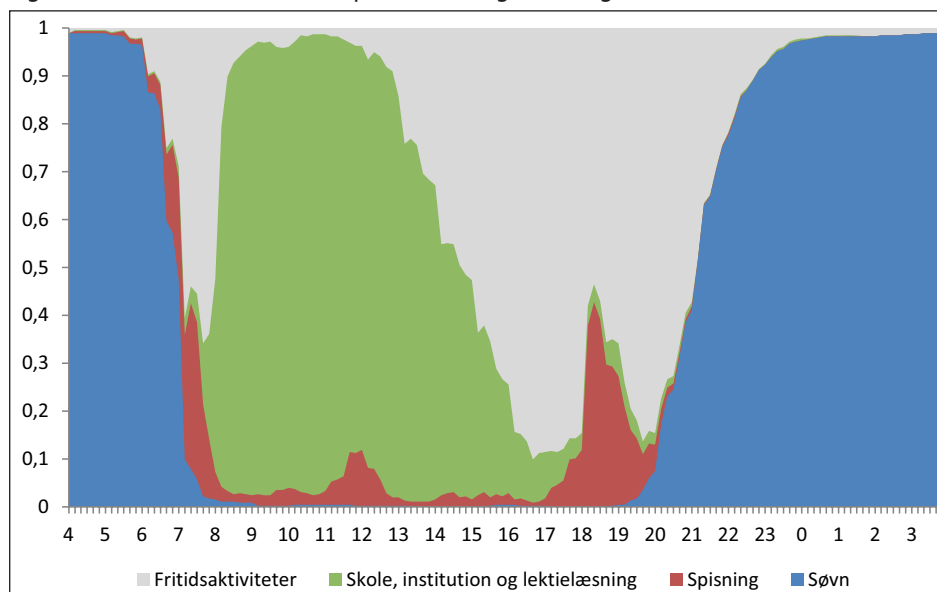
fra kl. 4 om morgenen til kl. 4 om morgenen den følgende dag. Op af y-aksen er angivet andelen af børn, der deltager i div. aktiviteter. Andelene er lagt til hinanden således at den samlede andel summer til 100 pct. På hvert et tidspunkt på døgnet angiver tempogrammet således, hvordan børnene fordeler sig på aktiviteterne søvn, spisning, skole og fritid. Vil vi således vide, fx, hvad de 7-11-årige laver på en gennemsnitlig skoledag kl. 12 kan vi i figur 4.1.1. se, at 0 pct. sover, 10 pct. spiser, 88 pct. er i skole, i institution eller laver lektier og 2 pct. laver fritidsaktiviteter. Da der er forskelle mellem mindre og større skolebørn, hverdage og weekenddage, opdeler vi i det følgende vores beskrivelse af skolebørns døgnrytme efter disse dimensioner. Hvad angår hverdage, ser vi først og fremmest på skoledage – dvs. dage, hvor børnene har angivet at have været i skole. Vi ser dermed bort fra feriedage, sygedage eller helligdage, som falder på en hverdag. I 2008/09 var der ifølge vores undersøgelse 402 af sådanne hverdage, mens antallet af skoledage og weekenddage var på 1037 og 1376.

Figurerne 4.1.1 og 4.1.2 viser skolebørns forskellige aktiviteter på skoledage, og figurerne 4.1.3 og 4.1.4 tilsvarende på weekenddage. Indtil kl. 7 sover de fleste børn, hvad enten de er 7-11 år eller 12-17 år, når det er en skoledag. Kl. 7:30 er de fleste børn stået op. I weekenden skal vi hen til kl. 8:30 og 9, før halvdelen af de 7-11-årige børn henholdsvis de 12-17-årige børn er stået op, og omkring kl. 9:30 er det stadig hver fjerde 7-11-årige og kl. 10:30 hver fjerde 12-17-årige, der endnu ikke er stået op.

Omkring kl. 12 på en skoledag spiser 10-15 pct. af børnene frokost – der er formentlig tale om en undervurdering, da børnene måske spiser maden på under 5 minutter og derfor ikke angiver spisning som hovedaktivitet, ligesom andelen ikke siger noget om, hvor mange børn der får frokost – og mellem kl. 18 og 19 er andelen af børn, der spiser, på ca. 40 pct. i begge aldersgrupper. Derefter kommer der atter gang i børnenes fritidsaktiviteter indtil kl. 21:30, hvor halvdelen af de 7-11-årige børn sover, og til kl. 22:30, hvor det gælder for halvdelen af de 12-17-årige. Når klokken bliver 22, sover 80 pct. af de yngste skolebørn, mens klokken når at blive 23-23:30, inden så mange ældre skolebørn sover.

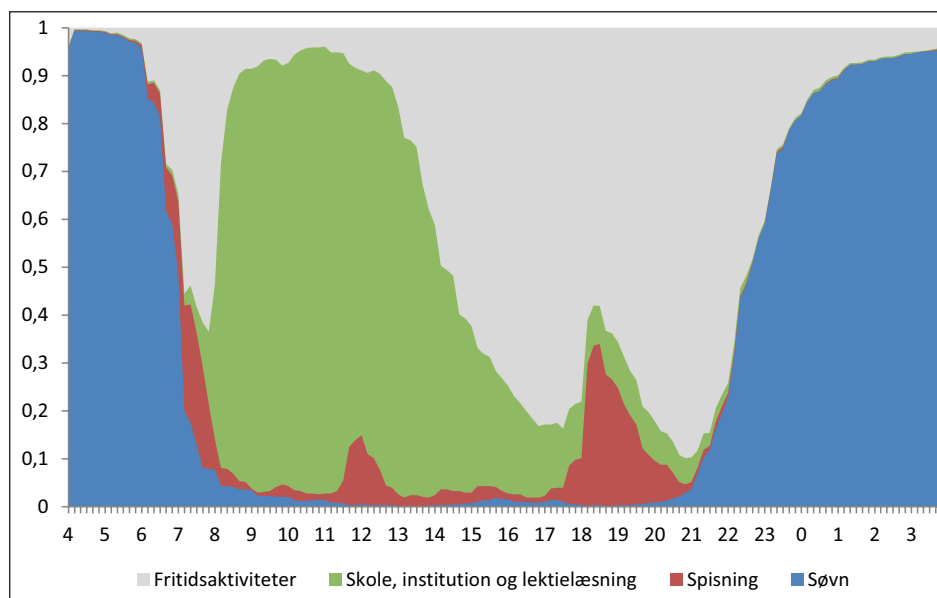
I weekenden fra kl. 8-9 til 14 er der hele tiden omkring 10 pct. af de 7-11-årige, der spiser morgenmad, og det samme gælder de 12-17-årige fra kl. 10 og frem til omkring kl. 14. Mellem kl. 18 og 20 er andelen, der spiser middag, omkring 30 pct. for de yngste skoleelever, mens "peaket" for ældre skoleelever er mellem kl. 18 og 19, hvor andelen af spisende når op på knap 40 pct.

Figur 4.1.1. Børns tidsanvendelse på en skoledag. 7-11-årige.

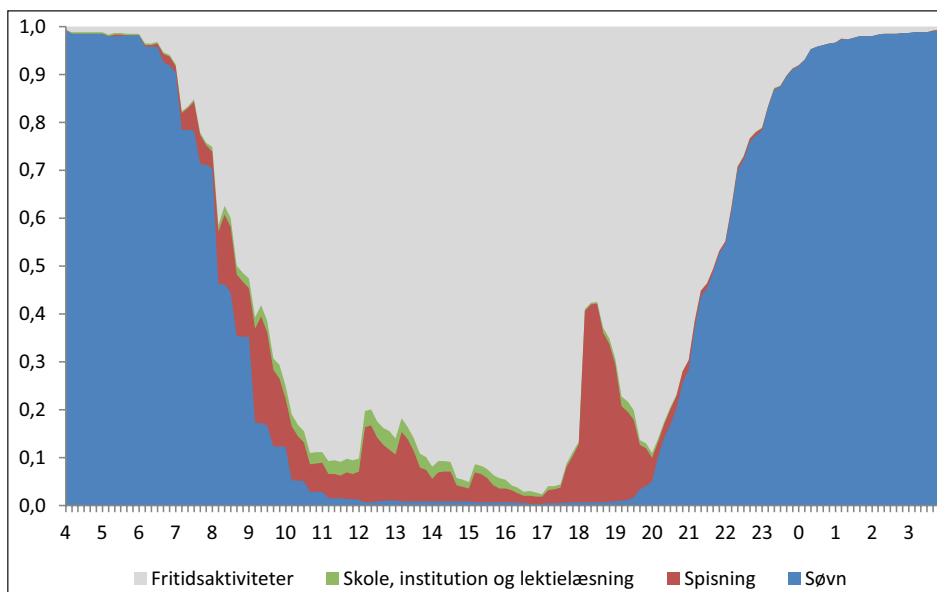
Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Figur 4.1.2. Børns tidsanvendelse på en skoledag. 12-17-årige.

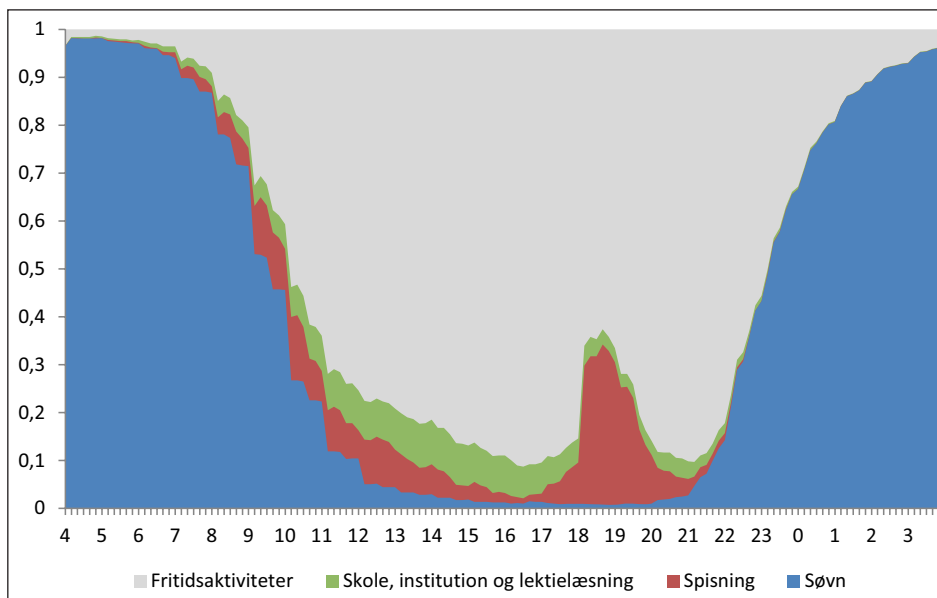
Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Figur 4.1.3. Børns tidsanvendelse på en weekenddag. 7-11-årige.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Figur 4.1.4. Børns tidsanvendelse på en weekenddag. 12-17-årige.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Hvis man skal møde en yngre skoleelev uden for hjemmet på en skoledag, er det altså kl. 15-18 og 19-20, mens man med stor sandsynlighed kan møde en ældre skoleelev helt frem til kl. 21:30 (figurerne 4.1.1 og 4.1.2). I weekenden er det endnu nemmere at møde skoleelever, da de fleste har fri og ikke sover mellem kl. 10 og 22 (figurerne 4.1.3 og 4.1.4).

Tabel 4.1.1. 7-11- og 12-17-åriges tidsforbrug på en skoledag. 2008/09.

	7-11 år		12-17 år	
		Timer:min. (std.afv.)		
Fritid	5:32	(2,21)	7:21	(2,81)
- fjernsyn, video, computer	2:01	(1,77)	2:49	(2,17)
- motion, sport	0:19	(0,75)	0:35	(1,11)
- øvrig fritid ¹	3:12	(2,25)	3:57	(3,35)
Skole	6:51	(2,02)	6:16	(2,36)
- skole	4:48	(1,28)	5:24	(2,15)
- transport til skole	0:28	(0,68)	0:37	(0,85)
- institution	1:23	(1,50)	0:12	(0,85)
- transport til efter-skoleaktiviteter	0:12	(1,15)	0:01	(0,15)
Arbejde	0:19	(0,95)	0:43	(1,36)
- fritidsjob inkl. transport	0:05	(0,78)	0:22	(1,30)
- husarbejde ²	0:14	(0,44)	0:21	(0,59)
Primære behov	11:16	(1,64)	9:35	(2,03)
- spisning	1:10	(0,70)	1:04	(0,62)
- toilette	0:34	(0,33)	0:40	(0,50)
- søvn	9:32	(1,44)	7:51	(1,92)
I alt	24:00		24:00	
Antal		426		544

¹Indkøb/shopping, frisør, læge, transport (indkøb/læge), sammen med forældre/familie/venner, lege, læsning, telefonering, radio, musik, spil, slappe af, spejder, biograf, café, transport i forbindelse med nævnte aktiviteter.

²Borddækning, madlavning, opvask, afrydning, oprydning, rengøring, tøjvask, passe dyr, havearbejde, male, hente/bringe og passe søskende og andet husholdningsarbejde.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

For at give et “komprimeret” billede af tiden brugt på søvn, skole og institutioner og fritid er der i tabellerne 4.1.1 og 4.1.2 foretaget en aggregering over døgnet for hver af disse aktiviteter. Vi kan herved vise, hvor meget tid skolebørn bruger på disse aktiviteter gennemsnitligt set på en skoledag og en weekenddag, og vi kan også vise, hvor stor variation der er i tiden brugt på de forskellige aktiviteter.

Tabel 4.1.2. 7-11- og 12-17-åriges tidsforbrug på en weekenddag. 2008/09.

	7-11 år		12-17 år	
		Timer:min. (std.afv.)		
Fritid	11:15	(2,33)	11:18	(2,93)
- fjernsyn, video, computer	3:17	(2,73)	4:27	(3,48)
- motion, sport	0:30	(1,23,)	0:37	(1,40)
- øvrig fritid ¹	7:29	(3,17)	6:15	(4,07)
Skole	0:08	(1,05)	0:07	(0,81)
- skole	0:05	(0,67)	0:03	(0,59)
- transport	0:02	(0,59)	0:01	(0,26)
- institution	0:01	(0,29)	0:02	(0,41)
- transport	0:00	(0,02)	0:00	(0,16)
Arbejde	0:23	(0,86)	1:02	(2,09)
- fritidsjob inkl. transport	0:01	(0,18)	0:24	(1,63)
- husarbejde ²	0:22	(0,85)	0:38	(1,38)
Primære behov	12:22	(2,09)	11:52	(2,50)
- spisning	1:26	(0,81)	1:14	(0,74)
- toilette	0:27	(0,37)	0:33	(0,50)
- søvn	10:34	(1,75)	10:05	(2,36)
I alt	24:00		24:00	
Antal		580		796

^{1,2} se fodnote til tabel 4.1.1

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Vi finder, at 7-11-årige sover mere end 12-17-årige på en skoledag, idet de yngste sover $9\frac{1}{2}$ mod $7\frac{3}{4}$ time for de ældste børn. Hvad angår spisning, bruger begge grupper gennemsnitligt 1 time om dagen, mens toilette tager henholdsvis 36 og 40 minutter for de to grupper. Ikke overraskende er skoletiden længere, jo ældre man er, mens institutionstiden omvendt er kortere. Det betyder, at 7-11-årige børn sammenlagt tilbringer over 6 timer i skole eller institution eller på at lave lektier, mens 12-17-årige bruger godt $5\frac{1}{2}$ time, fortrinsvis i skolen. Tilbage til fritid er $5\frac{1}{2}$ time for de yngste skolebørn og $7\frac{1}{2}$ time for de ældste skolebørn på en skoledag. Af denne tid bliver 2 timer henholdsvis $2\frac{3}{4}$ time brugt på fjernsyn for de to grupper, mens 19 henholdsvis 35 min. bruges på motion. De resterende $3\frac{1}{4}$ time og 4 timer bruges på andre fritidsaktiviteter i løbet af en skoledag. Her er ikke medregnet fritidsjob og husarbejde, som 7-11- henholdsvis 12-17-årige bruger, hvad der svarer til 19 og 43 minutter på om dagen, se også Bonke (2010).

I weekenden sover de yngste skoleelever $10\frac{1}{2}$ time, og de ældste 10 timer om dagen, idet der selvfølgelig er store forskelle, især inden for den ældste gruppe –standardafvigelserne er 1,8 og 2,4 timer. I forhold til på en skoledag soves der altså ca. 1 time henholdsvis 2 timer mere på en weekenddag. Tiden brugt på spisning er også lidt længere i weekenden, hvorimod toilette ikke tager så lang tid som på en skoledag. I weekenden tager husarbejdet lidt længere tid, nemlig 22 henholdsvis 38 minutter for de yngste og ældste skolebørn, mens fritidsjobbet for de ældste varer lige så lang tid som på en hverdag. Fritiden er ikke overraskende meget længere i weekenden med mere end 11 timer for begge grupper af skolebørn, heraf bruges $3\frac{1}{4}$ henholdsvis $4\frac{1}{2}$ på tv og computerspil, svarende til en tredjedel af fritiden. Motion tager derimod kun omkring $\frac{1}{2}$ henholdsvis $\frac{3}{4}$ time for yngre og ældre skolebørn.

I det følgende vil vi se nærmere på tiden brugt på søvn, spisning, motion og fjernsyn med særligt fokus på, hvor mange børn der har et uhensigtsmæssigt forbrug af disse aktiviteter.

5 Skolebørn – udvalgte daglige aktiviteter

I det følgende ser vi på en række aktiviteter, som på forskellig vis har betydning for børns velfærd. Det gælder børns søvnomfang – sover de tilstrækkeligt meget i ugens løb – deres spisemønster – hvor mange måltider får de, herunder om de spiser morgenmad, før de skal i skole – om de dyrker motion, hvor lang tid de ser tv eller spiller computerspil, og endelig hvor meget de er alene og ikke sammen med deres forældre, søskende, andet familie eller (har angivet at være) sammen med deres venner³.

5.1 Søvn

Sammenlignet med kost og motion har der været mindre fokus på søvnens betydning for helbred og velbefindende. Det er på trods af, at god og tilstrækkelig søvn er afgørende for, hvor oplagt man er, og hvordan ens relationer til andre spænder af, samtidig med at det også kan have betydning for, hvordan man klarer sig i skolen og siden hen på arbejdsmarkedet og i familielivet (Bonke, 2011). Skolebørn, der ikke har sovet tilstrækkeligt meget, betegnes da også ofte som mindre undervisningsduelige end udsovede børn.

Forklaringen på, at et manglende søvnomfang kan give problemer, er, at børn – ud over at vokse – ligesom voksne reproducerer sig under søvnen, og at denne reproduktion netop er vigtig for ens daglige adfærd, indlæring og på længere sigt ens helbred. Ifølge Sundhedsstyrelsens rapport om vejledende sundhedsydelse til børn og unge (Sundhedsstyrelsen, 2011b) anbefales det derfor, at børn skal have et fast søvnmønster med et søvnomfang, der er større for yngre end for ældre børn. Vi har herudfra valgt følgende søvnomfang hvert døgn på

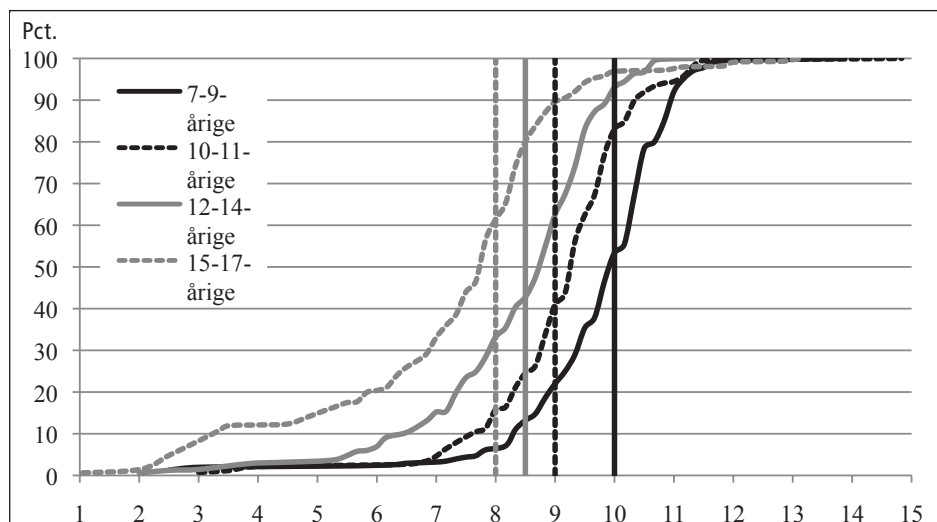
---

3 I Skolebørnsundersøgelsen 2011 (Rasmussen & Due, 2011) og i National Sundhedsprofil Unge (Sundhedsstyrelsen, 2011) indgår nogle af de tilsvarende aktiviteter for henholdsvis 11-, 13- og 15-årige og for 16-20-årige til at tegne et billede af unges sundhedstilstand.

10-11 timer for 6-9-årige
 9-10 timer for 10-11-årige
 9 timer for 12-14-årige
 8-9 timer for 15-18-årige
 7,5 time for voksne.

Figur 5.1.1 viser søvnfordelingerne på en skoledag for danske børn i aldersgrupperne 7-9, 10-11, 12-14 og 15-17 år. For at vise udbredelsen af et problematisk søvnomfang har vi lagt grænser ind for søvn, som er kortere henholdsvis 1 time kortere – risikabelt søvnomfang – end det ovenfor angivne for de nævnte aldersgrupper. Vi ser, at der er forholdsvis mange børn, som får mindre end den anbefalede søvn på en gennemsnitlig ugedag. Særligt udpræget er dette for 7-9-årige og 15-17-årige børn, men også relativt mange børn i alderen derimellem sover for lidt.

Figur 5.1.1. Søvnomfang for 7-9-, 10-11-, 12-14- og 15-17-årige på en skoledag.

Note: De lodrette linjer angiver grænsen for anbefalet søvnomfang.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Tabel 5.1.1. Drenges søvnmfang på en gennemsnitlig ugedag samt en skoledag efter alder og anbefalet søvnmfang¹. 2008/09.

	<< anbefalet søvnfang	< anbefalet søvnfang	anbefalet søvnfang	> anbefalet søvnfang	>> anbefalet søvnfang	Antal
Skoledag	Procent					
- 7-9 år	23,8	24,2	45,0	7,0	0,0	119
- 10-11 år	18,4	15,3	44,7	13,5	8,2	90
- 12-14 år	19,6	13,7	36,8	23,5	6,4	137
- 15-17 år	35,5	22,6	32,0	6,8	3,1	129
Gns. ugedag						
- 7-9 år	18,5	21,5	41,8	16,6	1,6	164
- 10-11 år	5,8	15,4	31,8	30,5	16,5	128
- 12-14 år	10,7	11,2	34,0	27,7	16,5	198
- 15-17 år	16,4	21,6	25,3	18,6	18,2	189

¹ Det anbefalede søvnmfang er 10-11 timer for 7-9-årige, 9-10 timer for 10-11-årige, 9 timer for 12-14-årige og 8-9 timer for 15-18-årige, mens <,> og <<,>> er mindre/mere henholdsvis 1 time mindre/mere end anbefalet søvn.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Tabel 5.1.2. Pigers søvnmfang på en gennemsnitlig ugedag samt en skoledag efter alder og anbefalet søvnmfang¹. 2008/09.

	<< anbefalet søvnfang	< anbefalet søvnfang	anbefalet søvnfang	> anbefalet søvnfang	>> anbefalet søvnfang	Antal
Skoledag	Procent					
- 7-9 år	23,5	29,5	36,3	8,5	2,2	110
- 10-11 år	15,7	23,7	46,0	10,1	4,4	68
- 12-14 år	28,2	20,7	45,4	4,5	1,2	129
- 15-17 år	33,9	27,2	26,7	8,7	3,5	108
Gns. ugedag						
- 7-9 år	6,8	28,0	43,8	17,0	4,5	154
- 10-11 år	6,6	15,4	43,7	22,1	12,2	103
- 12-14 år	12,0	17,6	29,4	24,8	16,2	180
- 15-17 år	14,6	16,0	27,9	26,9	14,6	176

¹ Se note til tabel 5.1.1.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

For at sætte tal på problemet med for lidt søvn blandt børn har vi i tabellerne 5.1.1 og 5.1.2 angivet både andelen af børn, som sover mindre henholdsvis mere end det anbefalede, og børn, som sover en time mere eller en time mindre end dette søvnomfang. Vi har delt op på piger og drenge, da det har vist sig, at ældre piger sover mindre end ældre drenge (Bonke, 2010), og ud over søvnomfanget på en gennemsnitlig ugedag ser vi også på søvnomfanget på en skoledag.

Det viser sig, at hovedparten af såvel drenge som piger i de forskellige aldersgrupper på en gennemsnitlig ugedag sover det anbefalede antal timer eller mere end det. Således sover 60 pct. af de 7-9- og 15-17-årige drenge og 65-70 pct af de tilsvarende piger mindst det anbefalede antal timer om dagen, og for 10-11- og 12-14-årige drenge og piger gælder det for 70-80 pct. Det betyder omvendt, at 4 ud af 10 af førstnævnte grupper og 1 ud af 4 af sidstnævnte grupper får for lidt søvn. Når det gælder alt for lidt søvn, er det især 7-9-årige drenge og 15-17-årige drenge og piger, det gælder, idet næsten hver femte har et sådant søvnomfang på en gennemsnitlig ugedag.

På en skoledag er billedet endnu mere problematisk, idet flere skolebørn her sover for lidt, og rigtig mange sover alt for lidt, dvs. mindst 1 time mindre end det anbefalede søvnomfang (tabellerne 5.1.1 og 5.1.2). Omkring halvdelen af 7-9-årige og mere end halvdelen af 15-17-årige skolebørn sover således mindre end anbefalet på en skoledag, mens det gælder for omkring en tredjedel af 10-11-årige og 12-14-årige drenge mod halvdelen af 12-14-årige piger. Bortset fra de 10-11-årige, hvor det "kun" er hver 7., der sover meget mindre end anbefalet, er det mere end hver 5. og for de 15-17-årige hver 3., der får så lidt søvn på en skoledag.

Der er en vis sammenhæng mellem forældre og deres skolebørns søvnomfang, når det gælder om at sove for lidt. Hvis faderen således sover meget mindre end de anbefalede 7,5 time om dagen, er oddsen 2,5 gange større for, at hans søn også gør det, sammenlignet med hvis faderen havde et normalt søvnomfang (tabel 5.1.3). Denne sammenhæng finder vi ikke mellem fædre og døtres meget problematiske søvnomfang. Det gør vi derimod for mødre, hvor det gælder, at hvis de sover meget mindre end anbefalet, er oddsen 2,7 gange større for, at deres søn henholdsvis datter sover meget mindre end anbefalet sammenlignet med en situation, hvor deres moder havde et normalt søvnomfang. For en forklaring af odds og odds ratio, se side 66.

Tabel 5.1.3. Sammenhæng mellem skolebørn og deres forældres søvnomfang. Hverdage og weekenddage vægtet sammen.

	Søn		Datter	
	< anbefalet søvn	<< anbefalet søvn	< anbefalet søvn	<< anbefalet søvn
	Odds ratio			
Faderen sover mindre end anbefalet (faderen sover anbefalet søvn)	1,20	2,08	1,43	1,14
Faderen sover meget mindre end anbefalet (faderen sover anbefalet søvn)	1,16	2,50+	0,82	0,74
Moderen sover mindre end anbefalet (moderen sover anbefalet søvn)	1,11	1,13	0,70	1,95
Moderen sover meget mindre end anbefalet (moderen sover anbefalet søvn)	1,57	2,73*	2,01	2,74+

+, * angiver signifikante forskelle på 10% og 5% niveau.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Hvis faderen eller moderen sover mindre end anbefalet – men ikke meget mindre – er oddsen ikke større for, at hverken sønnen eller datteren sover mindre eller meget mindre, end hvis faderen eller moderen havde et normalt søvnomfang. Der skal altså være tale om en betydelig reduktion af søvnomfanget hos forældrene, før det også gælder for deres børn, at de sover alt for lidt på en gennemsnitlig ugedag.

Tabel 5.1.4 viser, hvilke socioøkonomiske forhold hos forældrene, der kan spille en rolle for et problematisk søvnomfang hos deres skolebørn. Vi ser på en gennemsnitlig ugedag for at få et indtryk af det almindelige søvnomfang – da der i et vist omfang kan kompenseres for manglende søvn på nogle dage ved at sove mere på andre af ugens dage.

Vi ser bl.a., at manglende søvn – både mindre og meget mindre end det anbefalede pr. dag – hos skolebørn ikke hænger sammen med, om de bor sammen med begge forældre eller kun med den ene. Det gælder også, at der ikke er denne sammenhæng, selvom vi tager hensyn til forskelle i uddannelse, indkomst osv. I USA er der på den anden side flere 15-17-årige børn af enlige, som sover mere end 9 timer om dagen, sammenlignet med en tilsvarende aldersgruppe af børn, der bor med begge forældre (Wight et al., 2009).

Tabel 5.1.4. Andelen af 7-17-årige børn, der sover mindre henholdsvis meget mindre (>1 time) end anbefalet på en gennemsnitlig ugedag. Gennemsnit (Gns.) og standardafvigelse (std. afv.) i kolonne 1 og 4. OLS-estimer og t-værdier i parentes i kolonne 2, 3, 5 og 6.

	Sover mindre end anbefalet			Sover meget mindre end anbefalet		
	Gns. (std. afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret	Gns. (std. afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
Drenge	0,33 (0,47)			0,15 (0,36)		
Piger	0,32 (0,47)	-0,009 (-0,36)	0,005 (0,16)	0,13 (0,34)	-0,022 (-1,15)	-0,011 (-0,45)
Alder						
7-9-år	0,39 (0,49)			0,15 (0,36)		
10-11-år	0,25 (0,43)	-0,146*** (-3,71)	-0,141** (-2,90)	0,1 (0,30)	-0,053+ (-1,80)	-0,043 (-1,20)
12-14-år	0,27 (0,45)	-0,119*** (-3,44)	-0,117** (-2,62)	0,13 (0,34)	-0,022 (-0,84)	-0,029 (-0,88)
15-17-år	0,36 (0,48)	-0,037 (-1,07)	-0,089+ (-1,96)	0,17 (0,38)	0,021 (0,79)	-0,019 (0,55)
Forældres civilstand						
Enlig	0,31 (0,46)			0,15 (0,36)		
Par	0,33 (0,47)	0,025 (0,95)	-0,028 (-0,57)	0,14 (0,34)	-0,016 (-0,80)	-0,018 (-0,50)
Moders socioøkonomiske status						
Lønmodtager	0,33 (0,47)			0,15 (0,36)		
Selvstændig	0,20 (0,40)	-0,136+ (-1,76)	-0,13 (-1,14)	0,08 (0,27)	-0,067 (-1,16)	-0,131 (-1,55)
Ledig	0,25 (0,44)	-0,085 (-0,83)	0,159 (1,03)	0,03 (0,18)	-1,160 (-1,53)	-0,095 (-0,82)
Pensionist	0,27 (0,45)	-0,058 (-1,02)	-0,092 (-0,98)	0,1 (0,31)	-0,046 (-1,07)	-0,126+ (-1,80)
Andet	0,36 (0,48)	0,030 (0,48)	0,064 (0,70)	0,12 (0,32)	-0,035 (0,75)	0,001 (0,02)

	Sover mindre end anbefalet			Sover meget mindre end anbefalet		
	Gns. (std. afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret	Gns. (std. afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
Moders uddannelse						
Ingen uddannelse	0,31 (0,46)			0,16 (0,36)		
Faglig uddannelse	0,31 (0,46)	-0,001 (-0,03)	-0,014 (-0,28)	0,12 (0,33)	-0,035 (-1,33)	-0,045 (-1,24)
KVU	0,48 (0,50)	0,172* (2,51)	0,025 (0,28)	0,26 (0,44)	0,102* (2,00)	-0,084 (-1,29)
MVU	0,32 (0,47)	0,015 (0,40)	-0,023 (-0,44)	0,14 (0,34)	-0,019 (-0,68)	-0,043 (-1,11)
LVU	0,33 (0,47)	0,025 (0,50)	-0,019 (-0,27)	0,12 (0,33)	-0,031 (-0,82)	-0,101+ (-1,89)
Faders socio- økonomiske status						
Lønmodtager	0,35 (0,48)			0,15 (0,36)		
Selvstændig	0,26 (0,44)	-0,089+ (-1,76)	-0,010 (-1,44)	0,09 (0,28)	-0,63 (-1,68)	-0,047 (-0,93)
Ledig	0,29 (0,46)	-0,065 (-0,67)	0,125 (0,93)	0,14 (0,36)	-0,007 (-0,10)	0,083 (0,82)
Pensionist	0,38 (0,49)	0,034 (0,39)	0,343** (2,69)	0,23 (0,43)	0,079 (1,22)	0,242* (2,54)
Andet	0,13 (0,34)	-0,221* (-2,56)	-0,244* (-2,38)	0,13 (0,34)	-0,02 (-0,31)	-0,016 (-0,21)
Faders uddannelse						
Ingen uddannelse	0,35 (0,48)			0,15 (0,36)		
Faglig uddannelse	0,35 (0,48)	-0,001 (-0,02)	0,025 (0,54)	0,13 (0,34)	-0,017 (-0,59)	0,006 (0,17)
KVU	0,33 (0,47)	-0,020 (-0,36)	0,044 (0,67)	0,19 (0,39)	0,035 (0,82)	0,077 (1,60)
MVU	0,31 (0,46)	-0,044 (-0,91)	-0,010 (-0,17)	0,13 (0,34)	-0,020 (-0,56)	0,016 (0,37)
LVU	0,33 (0,47)	-0,023 (-0,42)	0,027 (0,38)	0,15 (0,36)	0,001 (0,02)	0,07 (1,34)

	Sover mindre end anbefalet			Sover meget mindre end anbefalet		
	Gns. (std. afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret	Gns. (std. afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
Urbanitet						
Hovedstaden	0,37 (0,48)			0,11 (0,32)		
>100.000 indbyggere	0,31 (0,46)	-0,056 (-1,52)	-0,021 (-0,44)	0,14 (0,35)	0,029 (1,04)	0,094** (2,64)
<100.000 indbyggere	0,39 (0,49)	0,024 (0,41)	0,054 (0,75)	0,2 (0,40)	0,080+ (1,85)	0,177** (3,26)
Indkomstkvartiler						
1. kvartil	0,32 (0,47)			0,16 (0,37)		
2. kvartil	0,33 (0,47)	0,014 (0,43)	-0,050 (-1,04)	0,14 (0,34)	-0,029 (-1,14)	-0,054 (-1,51)
3. kvartil	0,37 (0,48)	0,050 (1,21)	-0,016 (-0,28)	0,11 (0,32)	-0,051 (-1,65)	-0,074+ (-1,78)
4. kvartil	0,32 (0,47)	0,004 (0,10)	-0,033 (-0,60)	0,15 (0,35)	-0,018 (-0,65)	-0,028 (-0,66)
Antal			1044			1044
R ²			0,04			0,05

+, *, **, *** angiver signifikante forskelle på 10%, 5%, 1% og 0.1%’s niveau.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Når det gælder forældrenes socioøkonomiske status, har det betydning, om faderen er (førtids)pensionist, hvorimod moderens status ikke har nogen betydning. Der er således forholdsvis flere børn med fædre, som er (førtids)pensionister, der får alt for lidt søvn. Når det gælder uddannelse, er det moderens, der spiller en rolle for barnets søvnomfang. Blandt børn af mødre med faglig uddannelse eller kort videregående uddannelse er der færre børn, der sover alt for lidt, sammenlignet med børn af mødre uden nogen uddannelse. Det skal nævnes, at disse sammenhænge kun er signifikante på 10 procents niveau.

Vi finder ingen sammenhæng mellem familiens indkomst og alt for lidt søvn hos børnene, men hvis familien bor uden for hovedstaden og især i mindre provinsbyer eller på landet, er der forholdsvis flere børn, der får alt for lidt søvn.

5.2 Spisning

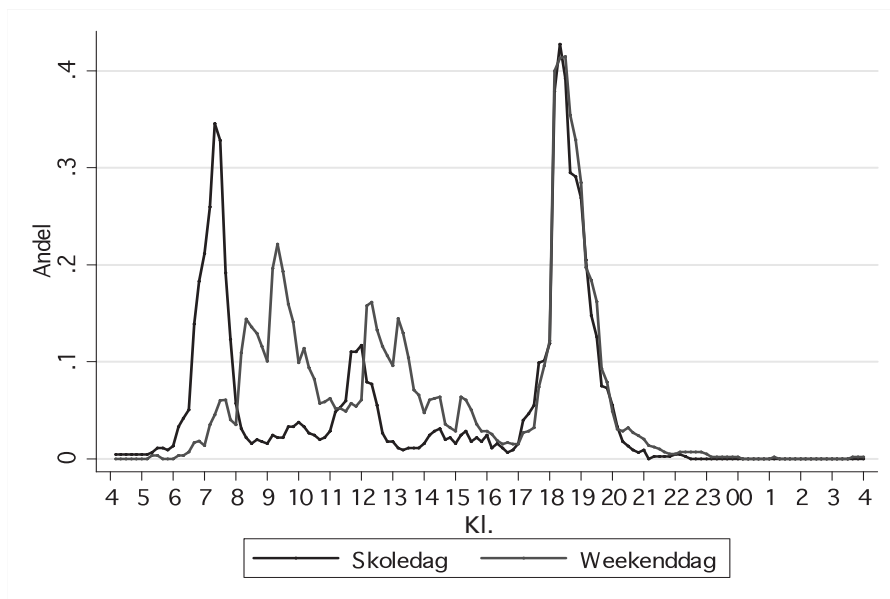
Der findes en omfattende litteratur, der viser, at man skal spise regelmæssigt og gerne flere måltider om dagen inklusive morgenmad. Spisning er derfor ikke noget, der bare skal overstås og foregå samtidig med, at man laver en række andre aktiviteter. Eksperimenter har således vist, at spisning som bi-aktivitet – “mindless eating” – indebærer mindre kontrol over spiseindhold og -omfang og indtagelse af et større kalorieindhold end ved spisning som hovedaktivitet (Shiv & Fedorikhin, 1999). Det kan ifølge Aquiar & Hurst (2007) være noget af forklaringen på det betydelige overvægtsproblem blandt amerikanere, der som voksne bruger næsten dobbelt så lang tid på at spise og drikke, mens de samtidig laver andre ting, sammenlignet med den tid de bruger på kun at spise og drikke.

Ud over at kalorieindholdet i den mad, man spiser, skal være begrænset, bør maden også være sund og indeholde de nødvendige vitaminer og næringsstoffer. Fastfood og færdigforarbejdet mad i almindelighed anses i den forbindelse for væsentligt mindre nærende og indeholder flere kalorier end anden mad. Mindre forarbejdede fødevarer, som ofte tilberedes i hjemmet, vil derfor være bedre at indtage end andre fødevarer, hvorfor den tid, som anvendes på madlavning, er vigtig. Der har imidlertid været en tendens til, at denne tid er aftaget i en række lande til fordel for køb af færdigforarbejdede fødevarer og spisning uden for hjemmet (Warde, 1999).

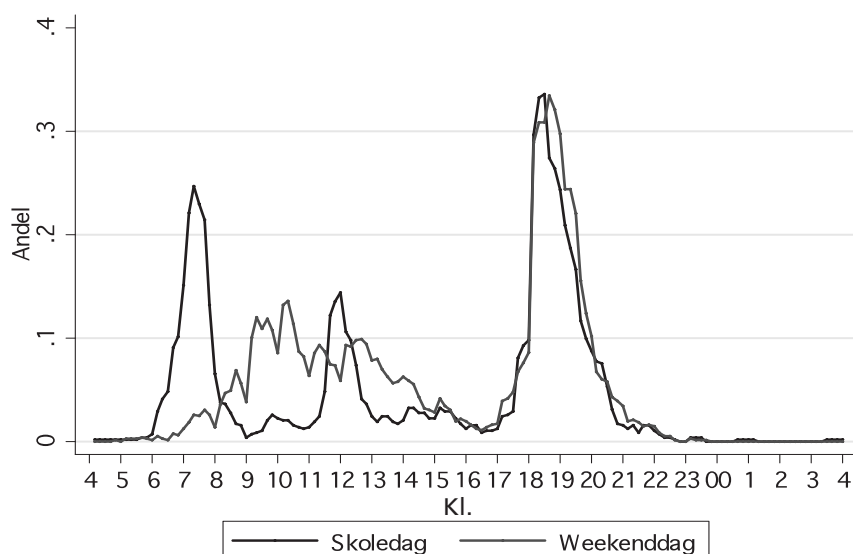
For børn er det særligt vigtigt, at antallet og lødigheden af måltider er høj, samtidig med at spisning sammen med forældre anses for at være betydningsfuldt for at fremme sunde spisevaner (Johansen, 2009). Fælles måltider i familien har således vist sig at hænge sammen med et højere indtag af frugt og grønt og et lavere forbrug af sodavand, hvorimod alene-spisning fremmer et større indtag af fastfood og anden ernæringsfattig kost. Ikke mindst morgenmåltidet – indtaget alene eller sammen med forældrene – har vist sig at være af stor betydning for børns ernæring og velfærd. Morgenmad påvirker især børn mht., hvor oplagte de er, og dermed også hvordan de klarer sig i skolen (Fagt et al., 2007). Undladelse af at indtage dette måltid indebærer, ligesom få måltider i det hele taget, et højere kalorieindtag og dermed større risiko for overvægt (Ma et al., 2003).

Når det gælder morgenmad, ser vi, at den fortrinsvis spises mellem kl. 6:30 og 8 på en skoledag, mens der stort set ikke er nogen, der spiser morgenmad så tidligt i weekenden (figur 5.2.1). Her spises der morgenmad mellem kl. 9 og 10 uden den store forskel mellem yngre og ældre skolebørn. Omkring kl. 12 spises der frokost på en hverdag, og i weekenden strækker dette tidspunkt

Figur 5.2.1. Hvornår spiser skolebørn i løbet af en skole- og en weekenddag?
7-11 årige.

12-17-årige.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

sig frem til omkring kl. 14. Aftensmaden indtages typisk mellem kl. 18 og 19:30, både på en skoledag og i weekenden, og omkring kl. 20 er det kun få, som spiser aftensmad. Dette spisemønster er stort set det samme for skolebørn som for skolepiger.

Tabel 5.2.1. Andel, der spiser forskellige måltider på en skoledag og en weekenddag, og tiden brugt på disse måltider. 2008/09. 7-17-årige.

		Skoledag		Weekenddag	
		Andel	Antal min. for spisende	Andel	Antal min. for spisende
			Gns. (std.afv.)		Gns. (std.afv.)
Morgenmad	05:00-10:00	0,88	20,0 (17,2)	0,53	15,4 (18,0)
Frokost	11:00-14:00	0,30	8,9 (15,5)	0,48	16,5 (22,7)
Aften	17:00-20:00	0,82	31,2 (21,0)	0,79	34,3 (23,3)
Mellemmåltider	10:00-11:00	0,04	1,0 (5,9)	0,22	5,5 (11,7)
	14:00-17:00	0,17	4,0 (9,9)	0,19	6,0 (15,1)
	20:00-04:00	0,09	2,6 (9,3)	0,08	3,4 (14,0)
Spiser mindst et mellemmåltid		0,27	7,7 (15,8)	0,39	14,7 (25,1)
Måltider i alt			67,9 (38,2)		80,9 (44,9)
Antal		1037	1024	1376	1337

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

For at få et billede af, hvor mange børn der spiser morgenmad, frokost, aftensmad eller mellemmåltider, har vi inddelt efter, hvornår spisningen finder sted på døgnet – vi har ikke oplysninger om, hvad børnene har kaldt måltidet.

Afgrænser vi morgenmaden til spisning mellem kl. 5 og 10, er det 9 ud af 10 børn (88 pct.), der indtager dette måltid på en skoledag, mod godt halvdelen (53 pct.) på en weekenddag (tabel 5.2.1). Det betyder omvendt, at godt 10 pct. ikke spiser morgenmad, før de skal i skole, mod knap halvdelen på en weekenddag. Det udelukker selvfølgelig ikke, at nogle af disse børn kan spise morgenmad på nogle af de dage, hvor vi ikke har oplysninger om deres adfærd.

Vi kan også vise, at tiden, der bruges på at spise morgenmad, er på 15-20 min., når vi alene ser på dem, der faktisk spiser morgenmad.

Børne-SUSY-undersøgelsen 2005 (Johansen et al., 2009) fra Statens Institut for Folkesundhed har ligeledes undersøgt, hvor mange børn der spiser morgenmad. Det er gjort ved at spørge forældrene, og resultatet er, at 91 pct. af både drenge og piger i alderen 9-12 år spiser morgenmad til hverdag, mens det kun er 87 pct. henholdsvis 82 pct. af drengene og pigerne i alderen 13-15 år, der gør det.

Frokost er mindre udbredt end morgenmad blandt skolebørn, og det gælder både på en skoledag og i weekenden. Kun hver tredje angiver således, at de spiser frokost på en skoledag, mod knap hver anden på en weekenddag. På en skoledag overstås frokosten i løbet af 9 min., mens det tager 17 min. på en weekenddag. Frokost er her afgrænset til spisning, som finder sted mellem kl. 11 og 14 i løbet af nævnte dage.

Middagsmåltidet mellem kl. 17 og 20 er det mest udbredte, idet 4 ud af 5 skolebørn indtager dette måltid – lidt færre i weekenden end til dagligt (79 pct. mod 82 pct.). Tiden brugt på middagsmaden er også stort set den samme på en weekenddag og en skoledag, nemlig lidt over ½ time. Endelig kan vi se, at mere end hvert fjerde skolebarn har mindst ét mellemmåltid i løbet af en skoledag og næsten 4 ud af 10 på en weekenddag. Dette måltid finder oftest sted om eftermiddagen mellem kl. 14 og 17 på en skoledag, mens formiddagen mellem kl. 10 og 11 også er et udbredt tidspunkt for et mellemmåltid i løbet af weekenden, hvis det ikke i virkeligheden er morgenmad, de pågældende indtager på det tidspunkt.

På en gennemsnitlig ugedag – hverdage og weekenddage vægtet sammen – er det gennemsnitlige antal måltider 2,3 for 7-11-årige og 2,0 for 12-17-årige, hvad enten vi kigger på drenge eller piger inden for disse aldersgrupper (tabel 5.2.2). Disse gennemsnit dækker over betydelige forskelle, idet godt 11-13 pct. drenge og piger i alderen 7-11 år angiver, at de får 1 måltid om dagen, mens omkring 40 pct. får 2 måltider, og andre godt 40 pct. 3 eller flere måltider. For de lidt ældre børn er der væsentligt flere, der kun får ét måltid om dagen, nemlig 19 pct. af pigerne og 15 pct. af drengene. Da halvdelen af disse skolebørn i alderen 12-17 år får 2 måltider om dagen, betyder det, at der er relativt få (28-30 pct.) sammenlignet med den yngre aldersgruppe, der får 3 eller flere måltider på en gennemsnitlig ugedag. Der er også nogle, der ikke angiver, at de har brugt tid på at spise, nemlig ca. 6 pct. af de yngste og 4-5 pct. af de ældste skolebørn, hvilket ikke nødvendigvis indebærer, at de ikke har spist noget den pågældende dag.

Tabel 5.2.2. 7-11- og 12-17-årige piger og drenge antal måltider. Gennemsnitlig ugedag 2008/09.

	7-11-årige		12-17-årige		Alle
	Piger	Drenge	Piger	Drenge	
	Procent				
Antal måltider					
0	0,5	1,7	4,2	5,1	3,1
1	13,0	11,2	19,3	15,5	15,1
2	44,0	39,4	46,8	51,7	45,9
3	39,1	44,0	28,6	26,7	33,8
4	3,4	3,7	1,1	1,0	2,1
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gns. antal måltider	2,32	2,33	2,05	2,03	2,15
Antal observationer	268	303	368	405	1.344

Note: 0 måltider svarer til 0-0,5, 1 måltid til 0,5-1,5 måltid, osv.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Tabel 5.2.3. 7-11- og 12-17-årige børns tid brugt på spisning. Gennemsnitlig ugedag 2008/09.

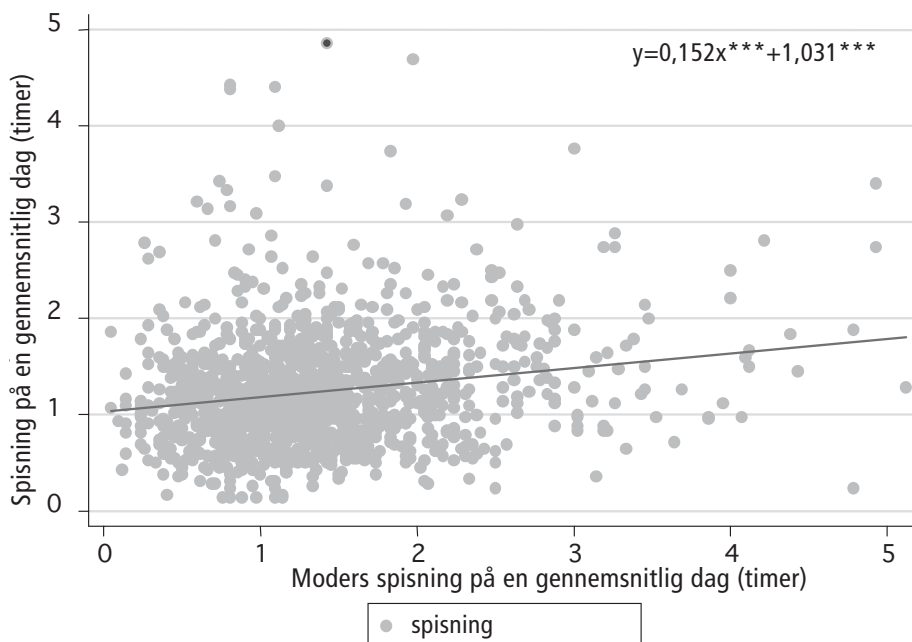
	7-11 år		12-17 år		Alle
	Piger	Drenge	Piger	Drenge	
	Procent				
Antal timers spisning på alle måltider					
<0,5	4,2	4,0	9,2	8,1	6,7
0,5-1	26,5	29,4	30,8	35,3	30,9
1-1,5	36,0	36,6	33,1	30,1	33,6
1,5-2	18,8	21,6	17,0	16,4	18,3
2-2,5	5,9	3,8	4,1	5,2	4,7
>2,5	8,5	4,7	5,8	4,9	5,8
Gns. Antal timer	1,32	1,24	1,18	1,14	1,21
Antal observationer	268	303	368	405	1.344

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Ligesom antallet af måltider varierer, gør tiden brugt på disse måltider det også, da der trods alt er grænser for, hvor lang tid man kan bruge på at indtage et måltid. 4 pct. af børn i alderen 7-11 år bruger således mindre end en halv time på at spise om dagen, mens det gælder for 8-9 pct. af de 12-17-årige piger og drenge i de to aldersgrupper (tabel 5.2.3). I den anden ende af skalaen finder vi, at 14 pct. af pigerne og 9 pct. af drengene i den yngste aldersgruppe og 10-11 pct. af de lidt ældre piger og drenge bruger mere end 2 timer på at spise om dagen. Godt halvdelen af disse skolebørn bruger faktisk mere end 2½ time på at spise på en gennemsnitlig ugedag.

Der er altså en del børn, der bruger meget tid på at spise, ligesom der også er en del, der bruger lidt tid på det. Figur 5.2.2 viser, at dette også gælder for deres forældre, og at der er en sammenhæng mellem forældre og deres børn på dette punkt. Det kan udtrykkes på den måde, at hver gang en moder bruger 1 time mere tid på at spise, bruger hendes barn 9 min. mere tid på det (signifikant hældningskoefficient på 0,152). Det taler for, at spisemønstre i et vist omfang overføres fra den ene generation til den næste: Hvis moderen bruger meget tid på at spise, gør hendes børn det også.

Figur 5.2.2. Sammenhæng mellem moderen og skolebarnets tid brugt på spisning på en gns. ugedag, 2008/09.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Da spisning af morgenmad har vist sig at hænge sammen med, hvordan børn klarer sig i skolen (Politt, 1995), har vi i tabel 5.2.4 set på andelen af skolebørn, der ikke spiser morgenmad, og hvilke faktorer der kan bidrage til at forklare, hvorfor skolebørn ikke indtager dette måltid på en skoledag. Vi indrager i den forbindelse både børns alder og køn, selvom sidstnævnte ikke viser sig at have nogen indflydelse på, om de får morgenmad. 12 pct. af både drenge og piger har ikke spist morgenmad på den skoledag, som der refereres til. Rasmussen & Due (2011) har tilsvarende fundet, at mellem 10 til 20 pct. af 11-, 13- og 15-årige skolebørn kun spiser morgenmad to hverdage om ugen eller sjældnere.

Alderen har betydning for, om skolebørn får morgenmad. Der er således 5 pct. flere børn i alderen 12-14 år og 18 pct. flere i alderen 15-17 år, som ikke får morgenmad på en skoledag, sammenlignet med 7-9-årige børn, hvoraf 6 pct. ikke får morgenmad på en skoledag. Disse forskelle i sandsynligheden for ikke at få morgenmad på en skoledag forsvinder imidlertid, når vi kontrollerer for forhold som forældrenes civilstatus, socioøkonomiske status, uddannelsesbaggrund, indkomst, og hvor de og børnene bor.

Vi finder endvidere, at 9 pct. flere skolebørn af enlige forældre – 7 pct., hvis vi kontrollerer for de øvrige forhold – ikke får morgenmad i forhold til skolebørn i familier med begge forældre. Næsten hvert femte barn i førstnævnte familier havde således ikke fået morgenmad på den dag, der blev refereret til, mod hvert tiende i parfamilier.

Tabel 5.2.4. Andelen af 7-17-årige børn, der IKKE spiser morgenmad på en skoledag. Gennemsnit (Gns.) og standardafvigelse (std. afv.) i kolonne 1. OLS-estimer og t-værdier i parentes i kolonne 2 og 3. 2008/09.

	Gns. (std. afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
Drenge	0,12 (0,33)		
Piger	0,12 (0,32)	0,0 (-0,15)	0,0 (0,41)
Alder			
7-9-år	0,06 (0,23)		
10-11-år	0,06 (0,24)	0,0 (0,09)	0,0 (0,11)
12-14-år	0,10 (0,31)	0,0478+ (1,74)	0,02 (0,54)

	Gns. (std. afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
15-17 år	0,24 (0,43)	0,184*** (6,72)	0,1 (1,59)
Forældres civilstatus			
Enlig	0,18 (0,38)		
Par	0,09 (0,28)	-0,091*** (-4,22)	-0,069+ (-1,96)
Moders socioøkonomiske status			
Lønmodtager	0,11 (0,31)		
Selvstændig	0,00 (0,00)	-0,1 (-1,43)	-0,1 (-1,00)
Ledig	0,11 (0,32)	0,0 (0,07)	0,0 (0,46)
Pensionist	0,23 (0,42)	0,119** (2,68)	0,02 (0,34)
Andet	0,05 (0,22)	-0,1 (-1,20)	0,1 (0,84)
Moders uddannelse			
Ingen uddannelse	0,15 (0,36)		
Faglig uddannelse	0,12 (0,32)	0,0 (-1,11)	0,0 (0,88)
KVU	0,19 (0,39)	0,0 (0,74)	0,0 (0,58)
MVU	0,05 (0,23)	-0,094*** (-3,40)	0,0 (-0,48)
LVU	0,06 (0,24)	-0,0847* (-2,13)	0,0 (-0,59)
Faderens socioøkonomiske status			
Lønmodtager	0,11 (0,32)		
Selvstændig	0,15 (0,36)	0,04 (1,00)	0,06 (1,21)
Ledig	– –	-0,11 (-1,55)	-0,14 (-1,41)

	Gns. (std. afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
Pensionist	–	-0,112+	-0,177*
	–	(-1,90)	(-2,17)
Andet	0,04	-0,07	-0,119+
	(0,21)	(-1,13)	(-1,77)
Faders uddannelse			
Ingen uddannelse	0,17		
	(0,37)		
Faglig uddannelse	0,11	-0,062*	-0,070*
	(0,31)	(-2,07)	(-2,21)
KVU	0,11	-0,06	-0,02
	(0,31)	(-1,44)	(-0,47)
MVU	0,06	-0,111**	-0,077*
	(0,23)	(-3,05)	(-1,98)
LVU	0,07	-0,099*	-0,04
	(0,25)	(-2,36)	(-0,82)
Urbanitet			
Hovedstaden	0,11		
	(0,32)		
>100.000 indbyggere	0,12	0,0	0,0
	(0,32)	(0,19)	(-0,76)
<100.000 indbyggere	0,15	0,0	0,0
	(0,36)	(0,71)	(0,26)
Indkomstkvarterer			
1. kvartil	0,17		
	(0,38)		
2. kvartil	0,10	-0,077**	0,0
	(0,29)	(-2,84)	(-0,45)
3. kvartil	0,10	-0,073*	0,0
	(0,30)	(-2,24)	(-0,02)
4. kvartil	0,07	-0,106***	0,0
	(0,25)	(-3,50)	(-0,50)
Antal observationer			759
R ²			0,05

+, *, **, *** angiver signifikante forskelle på 10%, 5%, 1%, og 0.1% niveau.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Forældrenes socioøkonomiske status spiller kun en rolle for, om deres skolebarn får morgenmad, hvis moderen eller faderen er (førtids)pensionist – vi ved ikke, hvordan dette ser ud, hvis både moderen og faderen er (førtids)pensionister. Hvis moderen således er (førtids)pensionist, er sandsynligheden 12 procentpoint større, og hvis faderen er (førtids)pensionist, 11 procentpoint mindre, for at skolebarnet ikke får morgenmad, end hvis moderen eller faderen er lønmodtager. Hvis vi derimod tager højde for, at (førtids)pensionister bl.a. uddannelses- og indkomstmæssigt er forskellige fra andre grupper, ser vi, at sandsynligheden er 18 procentpoint større, for at barnet ikke får morgenmad, hvis det er faderen, der er (førtids)pensionist. Den “rene” virkning af at være (førtids)pensionist forsvinder derfor for kvinder, men forstærkes for mænd, når vi kontrollerer på denne måde, hvilket kan hænge sammen med, at (førtids)pensionister har mere tid til rådighed, og at denne tid for mænds vedkommende faktisk bruges til at sørge for, at deres barn får morgenmad.

Både moderens og faderens uddannelse spiller også en rolle for, om deres skolebarn får morgenmad. Sammenlignet med børn af forældre uden eller med en kort uddannelse får omkring 10 procentpoint flere børn med forældre, som har en mellemlang eller lang videregående uddannelse, morgenmad på en skoledag. Også børn med en faglært fader får i større udstrækning morgenmad, end hvis faderen ikke har nogen eller blot en kort uddannelse. Den større sandsynlighed for at få morgenmad, hvis forældrene har nævnte uddannelser, forsvinder imidlertid for moderens vedkommende, når vi kontrollerer for andre forhold, og det samme gælder for fædre med lang videregående uddannelse. For sådanne fædre er der altså ikke nogen sammenhæng mellem uddannelsen i sig selv og sandsynligheden for, at deres skolebarn får morgenmad, inden han/hun skal i skole.

Forældrenes samlede indkomst hænger også sammen med, om deres skolebarn får morgenmad på en skoledag. Skolebørn af forældre med de mindste indkomster – 1. kvartil – har således en mindre chance for at få morgenmad sammenlignet med børn af mere velstillede forældre. Denne sammenhæng forsvinder dog, når vi tager hensyn til uddannelse, socioøkonomisk status osv. Endelig kan vi se, at der ikke er nogen sammenhæng mellem skolebørns spising af morgenmad, og hvor de bor – i hovedstaden, i byer udover hovedstaden, der har over 100.000 indbyggere, eller i byer under denne størrelse – uafhængigt af om vi tager hensyn til andre forhold.

Hvorvidt børns helbred hænger sammen med, om de får morgenmad, er nærmere belyst i kapitel 7, mens sammenhængen mellem det at spise morgenmad og skolesucces er belyst i kapitel 8.

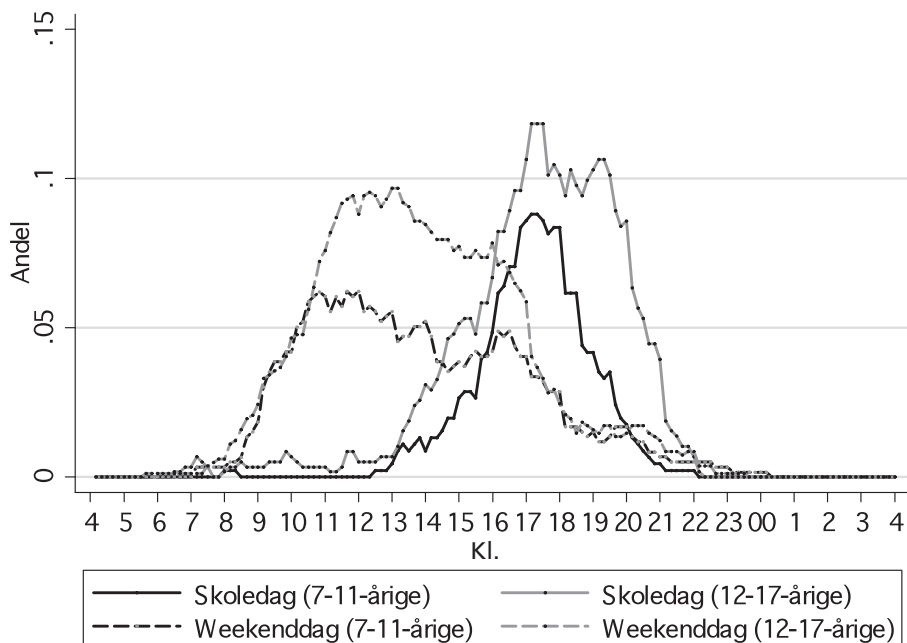
5.3 Motion

Der har i de senere år været øget fokus på betydningen af motion for at opnå et bedre helbred, undgå overvægtsproblemer og sikre gode levevilkår i almindelighed. Et mere stillesiddende arbejde for mange voksne tillige med øget brug af bil og mange passive aktiviteter i fritiden har bidraget til denne opmærksomhed. For børn har fokus tilsvarende været på betydningen af mere idræt og andre aktiviteter i skoletiden, samtidig med at der er gennemført initiativer for at gøre fritiden mere aktiv for at undgå for mange stillesiddende aktiviteter foran fjernsyn og computer.

I 2002 blev der vedtaget en national handlingsplan "Sund hele livet" (Regeringen, 2002, p. 20), hvorefter det bl.a. fremgik, at antallet af fysisk aktive skulle øges markant, og at fysisk aktivitet skal være en naturlig del af danskernes hverdag. Siden 1999 har anbefalingen fra Sundhedsstyrelsen været, at voksne skal være fysisk aktive mindst 30 minutter om dagen, for at der opnås en sygdomsforebyggende virkning (Sundhedsstyrelsen, 2011a). For børn under 18 år anbefaler Sundhedsstyrelsen, at de er moderat fysisk aktive minimum 60 min. om dagen ved fx gang eller cykling og intensivt rører sig gennem fx svømning, løb eller andet, så pulsen stiger og giver forpustelse (Pedersen & Saltin, 2005).

For at belyse børns motionsomfang anvender vi selvrapporterede oplysninger, ligesom man gør i mange andre undersøgelser, se fx Bianchi & Robinson, 1997, og Hofferth & Sandberg, 2001. Oplysningerne om motion er i denne undersøgelse indhentet i forbindelse med udfyldelse af to døgnrytmeskemaer, hvor motion kunne angives som én blandt flere aktiviteter for hvert 10 minutters-interval i løbet af dagen. Hvor meget motion, børn opnår igennem andre aktiviteter såsom leg og almindelig rørlighed, er således ikke med her, hvorfor det angivne motionsomfang skal opfattes som et minimumsskøn over, hvor meget børn bevæger sig i løbet af de pågældende dage. Det kan i den forbindelse nævnes, at Johansen et al. (2009) har spurgt forældre, som har deltaget i SUSY-undersøgelsen, om deres og deres børns samtidige fysiske aktivitet, hyppigheden af børnenes egen ugentlige transport til og fra skole eller børnehave og til antallet af timer, som barnet dyrker sport eller idræt uden for skoletiden. Tilsvarende har Rasmussen & Due (2011) undersøgt, hvor mange unge i 11-, 13- og 15-års-alderen, der udfører hård fysisk aktivitet – aktiviteter, der gør én svedig eller forpustet – 4 timer eller 7 timer om ugen i fritiden, og hvor mange i disse aldersgrupper, der cykler til skole.

Figur 5.3.1. Hvornår motionerer 7-11- og 12-17-årige børn i løbet af en skoledag og en weekenddag?

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Figur 5.3.1 viser ikke overraskende, at skolebørn i vores undersøgelse først og fremmest motionerer sidst på dagen og først på aftenen på en skoledag – mere udpræget for ældre end for yngre skolebørn. Omkring hvert tiende skolebarn er således i gang med at motionere mellem kl. 17 og 18, mens det kun gælder omkring hvert tyvende sidst på eftermiddagen. Der er en markant forskel mellem drenge og piger med hensyn til, hvem der er aktive i løbet af dagen. Der er således flere drenge end piger, der både om eftermiddagen og omkring aftenstid på en hverdag er i gang med at motionere (ikke angivet i figur eller tabel).

I weekenden er billedet anderledes, idet det hyppigst forekommende tidspunkt at motionere på er mellem kl. 10 og 16, hvor omkring 5 pct. af de yngre og knap 10 pct. af både ældre drenge og piger er aktive. Dette aktivitetsniveau klinger herefter af i løbet af eftermiddagen, og om aftenen er det færre end 5 pct. af skolebørn af begge køn, der angiver, at de motionerer.

I forhold til figur 5.3.1, som angiver hvor mange skolebørn, der dyrker mo-

tion på forskellige tidspunkter på dagen, beskriver tabel 5.3.1 andelen af skolebørn, som er aktive – sådan som vi her definerer det – på et eller flere tidspunkter i løbet af ugen. De to slags dage er vægtet sammen, således at blot man er aktiv den ene af de to dage, betragtes man som motionsaktiv. Tabellen angiver også, hvor meget motion motionister dyrker i løbet af de to dage omregnet til en gennemsnitsugedag.

Vi ser for det første, at omkring en tredjedel af danske skolebørn dyrker motion, sådan som vi opgør det her. Vi ser også, at der er flere 12-17-årige end 7-11-årige, der dyrker motion, og at drenge i begge aldersgrupper er mere aktive end tilsvarende piger. Andelen, der dyrker hård motion – sveder eller bliver forpustet – i mindst 4 timer om ugen i fritiden er tilsvarende af Rasmussen & Due (2011) opgjort til ca. en tredjedel for piger og 40-45 pct. for drenge.

Blandt skolebørn, der dyrker motion, afhænger omfanget af både alder og køn. Der er således færre 7-11-årige piger end drenge, der dyrker mere end 1 times motion om dagen – 13 mod 19 pct. – hvorimod flertallet af både drenge og piger i 12-17-års-alderen, som dyrker motion, gør det stort set i samme omfang, nemlig omkring hvert fjerde-femte skolebarn i den alder. Det er med andre ord kun et mindretal af skolebørn, der følger rekommandationen fra Sundhedsstyrelsen (2011a), når vi holder os til den motion, som børn selv rapporterer at få uden for skoletiden.

Tabel 5.3.1. Skolebørns tid brugt på motion. Hverdage og weekenddage vægtet sammen.

	7-11 år		12-17 år		Total
	piger	drenge	piger	drenge	
	Procent				
Antal timers motion om dagen					
0	69,9	62,6	62,3	58,6	62,8
<=1	17,3	18,6	13,6	15,6	16,1
>1	12,8	18,8	24,1	25,8	21,1
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antal	268	303	368	405	1344

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed.

Det skal understreges, at der ikke nødvendigvis skal lige meget motion til for at være i god fysisk form, da det kan variere fra person til person, og at grænsen for, hvornår manglende motion kan indebære forhøjet risiko for fx hjertekarsygdomme, selvfølgelig også er forskellig personer imellem. Ikke

desto mindre er der enighed om, at det at dyrke motion forbedrer det fysiske helbred både nu og i fremtiden, tillige med at det påvirker indlæringsmulighederne, jf. Cornelissen & Pfeifer (2010), som finder, at motion i almindelighed øger sandsynligheden for at få en længere frem for en kortere uddannelse. Den samme undersøgelse for Tyskland viser, at deltagelse i konkurrencesport ikke påvirker drenges uddannelsessucces, men at det isoleret set formindsker pigers sandsynlighed for at få en højere uddannelse, selvom motion i almindelighed også for piger har en positiv uddannelsesvirkning. Der er i undersøgelsen taget hensyn til, at det kan være en særlig gruppe, der dyrker meget sport, ligesom motion i almindelighed kan være mere udbredt blandt unge, der har en særlig "præference" for fremtiden – forbereder sig mere til den end andre – og som bruger meget tid på lektier mv.

Når skolebørn dyrker motion, hænger det bl.a. sammen med, om forældrene også gør det (tabel 5.3.2). Hvis faderen således dyrker motion, er oddsen 1,8 gange større for, at sønnen bruger mere end ½ time på motion om dagen, og hvis faderen er meget motionsaktiv, øges oddsen til at være 2,2 gange større, i begge tilfælde sammenlignet med at faderen ikke dyrker motion. En meget aktiv fader har også en positiv betydning for, om datteren dyrker meget motion, og også for om hun overhovedet dyrker motion – oddsene er 2,4 henholdsvis 1,9 gange større – sammenlignet med hvis faderen ikke dyrker motion. Vi finder også, at bare det, at faderen dyrker motion, hænger positivt sammen med, at datteren dyrker motion.

Tabel 5.3.2. Sammenhæng mellem forældres og skolebørns motion¹. Hverdage og weekenddage vægtet sammen. 2008/09.

	Søn dyrker motion	Søn dyrker mere end ½ times motion om dagen	Datter dyrker motion	Datter dyrker mere end ½ times motion om dagen
Odds ratio				
Faderen (ref. dyrker ikke motion)				
-dyrker motion	1,80	1,83*	2,83**	1,36
-dyrker mere end ½ times motion om dagen	0,95	2,15***	1,89+	2,36***
Moderen (ref. dyrker ikke motion)				
-dyrker motion	2,6**	1,88*	5,33***	1,21
-dyrker mere end ½ times motion om dagen	0,76	3,93***	1,95+	1,72*

+, *, **, *** angiver signifikante forskelle på 10%, 5%, 1%, 0.1% niveau.

¹Odds ratio i forhold til ikke at dyrke motion. Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Ligesom det gælder for fædre, ser det ud til, at også mødre er motionsmæssige forbilleder for deres børn, hvis ikke det omvendt er børns motion, der påvirker forældrenes, ved at børnene er forbilleder for deres forældre. Et moderat motionsomfang blandt mødre hænger således positivt sammen med et tilsvarende motionsomfang for både sønner og døtre – for døtre er oddsen 5 gange større, hvis moderen motionerer – ligesom moderens motion også hænger sammen med et betydeligt motionsomfang for sønner. Mødre, der motionerer mere end ½ time om dagen, har, ikke overraskende, større sandsynlighed for at have døtre, der dyrker motion, og også større sandsynlighed for, at deres døtre og sønner dyrker motion mere end ½ time om dagen. En nærmere analyse af sammenhængen mellem forældres og børns motionsomfang findes i Bonke & Greve (2012).

Tabel 5.3.3. Andelen af 7-17-årige børn, der IKKE dyrker motion på en ugedag. Hverdage og ugedage vægtet sammen. Gennemsnit (Gns.) og standardafvigelse (std.afv.) i kolonne 1. OLS-estimer og t-værdier i parentes i kolonne 2 og 3. 2008/09.

	Gns. (std.afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
Køn			
Drenge	0,6 (-0,49)		
Piger	0,65 (-0,48)	0,051+ (1,95)	0,064+ (1,92)
Alder			
7-9-år	0,69 (-0,46)		
10-11-år	0,61 (-0,49)	-0,077+ (-1,88)	-0,138** (-2,83)
12-14-år	0,56 (-0,5)	-0,132*** (-3,72)	-0,130** (-2,92)
15-17-år	0,65 (-0,48)	-0,039 (-1,09)	-0,130** (-2,84)
Forældres civilstand			
Enlig	0,63 (-0,48)		
Par	0,63 (-0,48)	0,004 (0,14)	-0,067 (-1,38)

	Gns. (std.afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
Moders socioøkonomiske status			
Lønmodtager	0,63 (-0,48)		
Selvstændig	0,47 (-0,51)	-0,155+ (-1,96)	-0,038 (-0,34)
Ledig	0,85 (-0,37)	0,218* (2,08)	0,061 (0,39)
Pensionist	0,75 (-0,44)	0,121* (2,05)	-0,001 (-0,01)
Andet	0,56 (-0,5)	-0,0722 (-1,13)	0,018 (0,19)
Moders uddannelse			
Ingen uddannelse	0,71 (-0,45)		
Faglig uddannelse	0,6 (-0,49)	-0,108** (-2,97)	-0,134** (-2,77)
KVU	0,65 (-0,48)	-0,059 (-0,84)	-0,048 (-0,55)
MVU	0,62 (-0,49)	-0,087* (-2,29)	-0,106* (-2,02)
LVU	0,57 (-0,5)	-0,140* (-2,71)	-0,074 (-1,02)
Faders socioøkonomiske status			
Lønmodtager	0,63 (-0,48)		
Selvstændig	0,59 (-0,5)	-0,043 (-0,83)	-0,089 (-1,30)
Ledig	0,72 (-0,46)	0,087 (0,86)	0,250+ (1,85)
Pensionist	0,64 (-0,49)	0,016 (0,17)	-0,060 (-0,47)
Andet	0,81 (-0,4)	0,177 (2,00)	0,097 (0,94)
Faders uddannelse			
Ingen uddannelse	0,63 (-0,48)		

	Gns. (std.afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
Faglig uddannelse	0,66 (-0,47)	0,030 (0,77)	0,026 (0,55)
KVU	0,65 (-0,48)	0,017 (0,30)	0,070 (1,08)
MVU	0,62 (-0,49)	-0,006 (-0,011)	-0,004 (-0,06)
LVU	0,56 (-0,5)	-0,073 (-1,31)	-0,097 (-1,38)
Urbanitet			
Hovedstaden	0,65 (-0,48)		
>100.000 indbyggere	0,62 (-0,48)	-0,031 (-0,81)	-0,011 (-0,22)
<100.000 indbyggere	0,63 (-0,49)	-0,028 (-0,46)	-0,064 (-0,88)
Indkomstkvarterer			
1. kvartil	0,63 (-0,48)		
2. kvartil	0,61 (-0,49)	-0,020 (-0,57)	-0,054 (-1,12)
3. kvartil	0,62 (-0,49)	-0,016 (-0,38)	-0,028 (-0,50)
4. kvartil	0,64 (-0,48)	0,007 (0,18)	0,003 -0,06
N			1047
R ²			0,06

+, *, **, *** angiver signifikante forskelle på 10%, 5%, 1%, 0.1% niveau.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

For at belyse, hvilke forhold der kan bidrage til, at skolebørn ikke dyrker motion, sådan som vi definerer det her, har vi i tabel 5.3.3 inddraget både forældrenes civilstand, deres socioøkonomiske status, uddannelsesbaggrund, indkomster, og hvor de bor. Det viser sig, at forældrenes civilstand – enlige eller par – ikke har nogen betydning for, om børnene dyrker motion, heller ikke selvom vi kontrollerer for de øvrige nævnte forhold. Det samme er tilfældet, hvad angår for-

ældrenes samlede indkomster. Det har ingen betydning for børnenes motionsomfang, om børnene vokser op i mere eller mindre rige familier, eller om de bor i hovedstaden eller uden for denne. Der er derimod sammenhæng mellem børns motionsomfang og forældrenes socioøkonomiske status. Hvis moderen er ledig eller (førtids)pensionist, er der 12 til 22 procentpoints større sandsynlighed for, at hendes skolebarn ikke dyrker motion, sammenlignet med hvis moderen er lønmodtager. Hvis vi tager højde for andre forhold, er der imidlertid ikke længere disse sammenhænge for mødre og børn, mens der så er en sammenhæng mellem faderens ledighed og hans skolebarns motionsomfang.

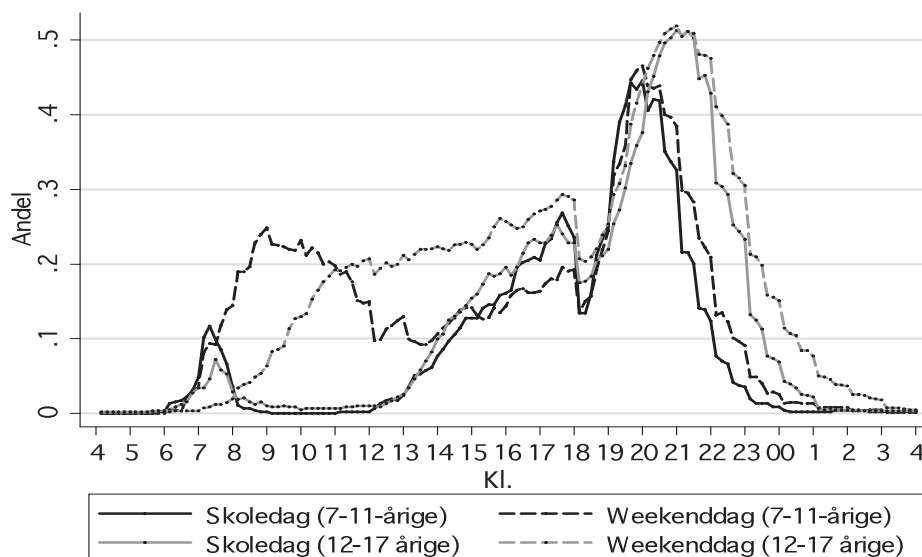
Endelig ser vi, at der ikke er nogen sammenhæng mellem faderens uddannelse og barnets motionsomfang. Det er der derimod for mødre, hvor en faglig uddannelse, en mellemlang eller en lang videregående uddannelse reducerer sandsynligheden for, at hendes barn ikke motionerer, sammenlignet med hvis hun har en kort eller ingen uddannelse. Selvom vi kontrollerer for andre forhold, vedbliver der at være en positiv sammenhæng mellem moderens faglige eller mellemlange videregående uddannelse og sandsynligheden for, at hendes barn dyrker motion. Den lange videregående uddannelse har så ikke længere nogen sammenhæng med, om barnet dyrker motion.

5.4 Tv/computer

Det er et åbent spørgsmål, om det er godt for børn at se tv og bruge tid på computer, idet det selvsagt bl.a. afhænger af mængden og indholdet af disse aktiviteter. Nogle programmer er mindre egnede eller direkte uegnede for skolebørn, og meget tid brugt på tv indebærer under alle omstændigheder, at aktive sysler vælges fra, så længe tv er på. Det samme kan siges om computerbrug, som også kan have forskellig lødighed og tage tid fra sysler, som ellers ville indebære, at man rørte sig og måske oven i købet dyrkede motion. Både tv og brug af computer betegnes da også som stillesiddende aktiviteter, som for nogle ledsages af spisning af junkfood (Anderson et al., 2003), som ofte ikke opvejes af mere aktive handlinger, hvorfor det kan give anledning til vægtproblemer og problemer med helbredet.

Der er også fundet en sammenhæng mellem meget tv og voldelig og aggressiv adfærd og lavt selvværd hos børn, og American Academy of Pediatrics (2001) anbefaler da også, at børn ikke bruger mere end 1-2 timer på at se (kvalitets-)programmer på tv om dagen. Det udelukker selvfølgelig ikke, at nogle børn kan have et udbytte af at se fjernsyn, nemlig hvis alternativerne hertil er dårligere (Gentzkow & Shapiro, 2006).

Figur 5.4.1. 7-11- og 12-17-åriges tv-kigning og computerspil i løbet af en skole- og en weekenddag, 2008/09.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

I det følgende ser vi på, hvor meget tid danske børn bruger på at se tv og spille computerspil, idet disse to aktiviteter slås sammen. Ikke overraskende er det især om aftenen, at der er tændt for fjernsyn og/eller gang i computerspil (figur 5.4.1). Fire ud af ti børn i alderen 7-11 ser fjernsyn/spiller computerspil mellem kl. 19 og 21, mens omkring hver andet barn i 12-17-årsalderen gør det mellem kl. 20 og 22. For både tv og computerspil er der stort set ikke nogen forskel i, hvornår børn bruger disse medier på en hverdagsaften og aftener i weekenden.

Når det gælder resten af dagen, er det omkring 10 pct. af de 7-11-årige, der ser tv tidligt om morgenen, hvorefter det aftager for igen at stige hen på eftermiddagen til mellem 10 og 20 pct. Blandt 12-17-årige er det relativt få, der ser tv tidligt om morgenen, hvorimod andelen kommer op over 10-20 pct. sidst på eftermiddagen. I løbet af weekenden er der hele tiden 20-30 pct. 7-11-årige, der enten ser tv eller spiller computerspil, hvorimod andelen af 12-17-årige svinger med godt 20 pct. først på formiddagen og den samme andel igen sidst på eftermiddagen.

Tabel 5.4.1. Tid brugt på tv og computerspil. 7-17-årige. 2008/09. Skole-, weekend- og gennemsnitlig ugedag.

			Antal timer pr. dag							
	Gns.	Forskel ml.	0	1	2	3	4	5	6+	N
	(std.afv.)	aldersgrupper	Procent							
7-11 år										
Skoledag	2,06 (1,89)		23,8	22,7	17,6	15,7	8,7	5,6	5,8	227
Weekenddag ^a	3,65 (3,02)		13,2	15,5	10,3	14,8	11,2	11,5	23,6	300
Gns. Ugedag	2,73 (2,18)		11,6	20,3	26,0	12,8	10,4	7,0	12,0	295
12-17 år										
Skoledag	3,20 (2,35)	1,13*** (0,19)	13,1	13,6	15,3	19,2	11,7	9,1	17,9	288
Weekenddag	5,11 (3,79)	1,46*** (0,26)	10,1	10,2	7,0	11,5	8,3	10,2	42,9	397
Gns. Ugedag	4,03 (2,48)	1,30*** (0,18)	4,1	9,7	14,6	20,2	14,7	14,8	21,9	388
Piger										
7-11 år										
Skoledag	1,97 (1,62)		16,7	30,2	20,1	17,1	7,7	5,1	3,2	199
Weekenddag	2,83 d (2,23)		16,2	14,6	15,9	19,4	14,0	8,4	11,7	260
Gns. ugedag	2,22 c (1,56)		10,7	24,9	25,2	23,7	9,0	3,3	3,3	257
12-17 år										
Skoledag	2,44 d (1,89)	0,47** (0,17)	18,4	18,0	18,7	14,8	12,5	10,5	7,0	256
Weekenddag	3,72 d (2,93)	0,89*** (0,22)	17,0	8,7	12,0	11,0	12,7	12,1	26,5	360
Gns. ugedag	3,02 d (2,18)	0,79*** (0,16)	6,7	21,3	18,3	19,7	12,6	8,4	13,1	356

Note: **, *** angiver at der er signifikante forskelle på 1% og 0,1% imellem aldersgrupper for samme køn. c,d angiver at der er signifikante forskelle på 5% og 10% mellem kønnene.

¹Gns. ugedag indeholder også hverdage, som ikke er skoledage.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

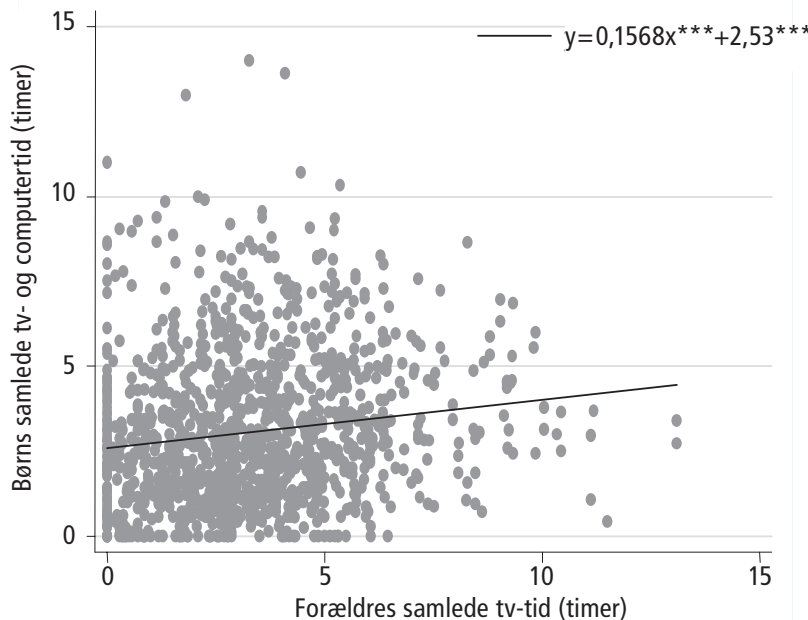
Det daglige – hverdage og weekenddage vægtet sammen – tv- og computerspilsforbrug for en 7-11-årig dreng og pige er på henholdsvis $2\frac{3}{4}$ time og $2\frac{1}{4}$ time, mens 12-17-årige drenge og piger bruger knap 4 timer og knap 3 timer (tabel 5.4.1). Drenge ser med andre ord væsentlig mere tv og spiller mere computerspil end piger, og forskellen stiger med alderen. På en skoledag er tv og computerspilsforbruget også forholdsvis stort med omkring 2 timer for både yngre drenge og piger og $3\frac{1}{4}$ time for ældre drenge og knap $2\frac{1}{2}$ time for tilsvarende piger.

Der er betydelige forskelle i, hvor meget tid skolebørn bruger på at se tv og spille computerspil. På en skoledag er det faktisk knap hver fjerde dreng og hver sjette pige i alderen 7-11 år, som ikke ser tv eller spiller computer, mens det gælder for hver ottende dreng og hver femte pige i alderen 12-17 år. Omvendt er det omkring hver tiende yngre dreng og pige, der bruger 5 eller flere timer af en skoledag på at se tv eller spille computerspil, og hver syvende til ottende pige og hver fjerde dreng i alderen 12-17 år. I weekenden når tv og computerspil op på samme omfang for en tredjedel af yngre skoledrenge og en femtedel af yngre skolepiger, og for ældre skolepiger er det fire ud af ti og mere end halvdelen af ældre skoledrenge, der ser så meget tv og spiller computerspil på en gennemsnitlig weekenddag.

Figur 5.4.2 viser, at der er sammenhæng mellem den tid, moderen og faderen bruger tilsammen, og den tid, deres skolebarn bruger på at se tv i ugens løb. Vi har således vægtet en ugedag og en weekenddag sammen og ser, at 1 times mere tv-kigning og computerbrug for forældrene hænger sammen med 10 minutters mere tv-kigning/computerspil for barnet. Vi har også beregnet, at hvis forældrene ser mere end 2 timers tv på en gennemsnitlig ugedag, vil sandsynligheden for, at deres yngre eller ældre skolebørn ser lige så meget tv, være 0,59. Der er med andre ord en sammenhæng mellem et stort tv- og computerspilsforbrug hos forældre og deres skolebørn. Figuren indikerer dog også, at der er meget andet, som spiller en rolle for skolebørns tv-kigning og computerspil.

Hvad der i øvrigt karakteriserer børn, som ser meget tv, er vist i tabel 5.4.2, hvor vi ser, at der er mere end dobbelt så mange 12-14- og 15-17-årige børn, der ser mere end 3 timers tv eller spiller computerspil om dagen (3 timer svarer til det gennemsnitlige forbrug for alle 7-17-årige), sammenlignet med 7-9-årige børn – 58 og 49 mod 27 pct. Knap halvdelen af disse ældre børn bruger mere end 5,3 timer på tv og computerspil om dagen – 23 og 22 pct. (5,3 timer svarer til det gennemsnitlige forbrug plus en standardafvigelse). Der er også mange blandt de 10-11-årige, der kommer op på et

Figur 5.4.2. Sammenhæng mellem forældres (moder og faders samlede tv-tid) og skolebørns tv-kigning og computerspil. Vægtet ugedag, 2008/09.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

stort tv- og computerspilsforbrug, mens det kun gælder for 8 pct. af de 7-9-årige børn.

Det er især drenge, der bruger meget tid på tv og computerspil. 51 pct. af drengene bruger således mere end 3 timer om dagen og 24 pct. over 5,3 timer mod tilsvarende 37 pct. og 13 pct. for pigerne.

Hvis vi tager hensyn til, at enlige og par har forskellige socioøkonomiske karakteristika, finder vi, at 10 pct. flere skolebørn, som bor hos begge forældre, ser mere end 3 timers tv og spiller computer om dagen sammenlignet med børn, som kun bor hos den ene forælder. Der er derimod ingen sammenhæng mellem omfanget af skolebørns tv-kigning og computerspil og forældrenes indkomster. Børn i rige familier ser med andre ord hverken mere eller mindre tv eller spiller mere eller mindre computer end børn i mindre rige familier.

Når det gælder forældrenes socioøkonomiske status, er der forskelle i, hvor meget deres børn ser tv og spiller computer. Hvis moderen er selvstændig, er der en mindre sandsynlighed for, at hendes barn bruger meget tid på tv og computerspil, mens dette ikke er tilfældet for børn af selvstændige fædre, når

vi sammenligner med børn af lønmodtagere. Ligeledes gælder det, at der er færre børn af ledige mødre, som bruger meget tid på tv og computerspil. Hvis faderen derimod er ledig, er der en væsentlig større sandsynlighed for, at barnet ser meget tv og spiller computerspil, og det samme gælder, hvis faderen er (førtids)pensionist.

Tabel 5.4.2. 7-17-årige børn med et tv- og computerspilsforbrug på mere end 3 timer (gns. tid) henholdsvis mere end 5,3 timer (gns. tid plus én std.afv.) på en vægtet ugedag. Gennemsnit (Gns.) og standardafvigelser (std.afv.) i kolonne 1 og 4. OLS-estimer og t-værdier i parentes i kolonne 2, 3, 5 og 6. 2008/09.

	Ser tv og spiller computer mere end 3 timer om dagen			Ser tv og spiller computer mere end 5,3 timer om dagen		
	Gns. (std.afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret	Gns. (std.afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
Køn						
Drenge	0,51 (0,50)			0,24 (0,43)		
Piger	0,37 (0,48)	-0,143*** (-5,32)	-0,104** (-3,15)	0,13 (0,33)	-0,112*** (-5,34)	-0,086*** (-3,31)
Alder						
7-9-år	0,26 (0,44)			0,08 (0,27)		
10-11-år	0,41 (0,49)	0,149*** (3,66)	0,107* (2,22)	0,21 (0,41)	0,130*** (4,02)	0,070+ (1,82)
12-14-år	0,58 (0,49)	0,320*** (8,98)	0,306*** (6,94)	0,23 (0,42)	0,154*** (5,44)	0,132*** (3,76)
15-17-år	0,49 (0,50)	0,230*** (6,42)	0,240*** (5,32)	0,22 (0,42)	0,147*** (5,16)	0,108** (3,00)
Forældres civilstand						
Enlig	0,43 (0,50)			0,17 (0,38)		
Par	0,45 (0,50)	0,023 (0,80)	0,101* (2,10)	0,19 (0,39)	0,0 (0,94)	0,059 (1,54)
Moders socioøkonomiske status						
Lønmodtager	0,45 (0,50)			0,18 (0,39)		

	Ser tv og spiller computer mere end 3 timer om dagen			Ser tv og spiller computer mere end 5,3 timer om dagen		
	Gns. (std.afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret	Gns. (std.afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
Selvstændig	0,42 (0,50)	-0,023 (-0,28)	-0,11 (-0,98)	0,13 (0,35)	-0,048 (-0,75)	-0,187* (-2,09)
Ledig	0,1 (0,31)	-0,341** (-3,16)	-0,169 (-1,09)	0,0 (0,0)	-0,183* (-2,18)	-0,165+ (-1,35)
Pensionist	0,54 (0,50)	0,096 (1,58)	0,068 (0,72)	0,22 (0,42)	0,035 (0,74)	0,037 (0,51)
Andet	0,37 (0,49)	-0,075 (-1,15)	-0,113 (-1,23)	0,19 (0,39)	0,0 (0,13)	0,037 (0,51)
Moders uddannelse						
Ingen uddannelse	0,47 (0,50)			0,20 (0,40)		
Faglig uddannelse	0,45 (0,50)	-0,018 (-0,47)	-0,117* (-2,43)	0,19 (0,40)	-0,004 (-0,14)	0,005 (0,14)
KVU	0,6 (0,49)	0,135+ (1,87)	-0,051 (-0,59)	0,19 (0,39)	-0,010 (-0,18)	0,005 (0,14)
MVU	0,39 (0,49)	-0,080* (-2,01)	-0,172*** (-3,32)	0,15 (0,36)	-0,047 (-1,54)	-0,022 (-0,54)
LVU	0,36 (0,48)	-0,110* (-2,07)	-0,148* (-2,07)	0,14 (0,34)	-0,063 (-1,52)	-0,049 (-0,86)
Faders socioøkonomiske status						
Lønmodtager	0,45 (0,50)			0,19 (0,39)		
Selvstændig	0,43 (0,50)	-0,019 (-0,36)	-0,019 (-0,28)	0,19 (0,39)	0,001 (-0,03)	0,066 (1,23)
Ledig	0,47 (0,51)	0,024 (0,23)	0,333* (2,48)	0,32 (0,48)	0,134 (1,64)	0,351** (3,29)
Pensionist	0,54 (0,51)	0,093 (1,02)	0,373** (2,93)	0,33 (0,48)	0,147 (2,03)	0,432*** (4,28)
Andet	0,34 (0,48)	-0,109 (-1,19)	0 (-0,0)	0,07 (0,26)	-0,114 (-1,59)	-0,10 (-1,23)
Faders uddannelse						
Ingen uddannelse	0,51 (0,50)			0,28 (0,45)		

	Ser tv og spiller computer mere end 3 timer om dagen			Ser tv og spiller computer mere end 5,3 timer om dagen		
	Gns. (std.afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret	Gns. (std.afv.)	Ukontrolleret	Kontrolleret
Faglig uddannelse	0,48 (0,50)	-0,027 (-0,67)	0,025 (0,55)	0,19 (0,39)	-0,094** (-2,91)	-0,035 (-0,95)
KVU	0,43 (0,50)	-0,071 (-1,20)	-0,048 (-0,75)	0,19 (0,40)	0,088+ (-1,88)	-0,038 (-0,74)
MVU	0,35 (0,48)	-0,154** (-3,06)	-0,103+ (-1,82)	0,11 (0,31)	-0,173*** (-4,37)	-0,098* (-2,19)
LVU	0,37 (0,49)	-0,134* (-2,35)	-0,033 (-0,47)	0,15 (0,36)	-0,133** (-2,94)	-0,0364 (-0,66)
Urbanitet						
Hovedstaden	0,39 (0,49)			0,16 (0,37)		
>100.000 indbyggere	0,44 (0,50)	0,049 (1,25)	0,023 (0,48)	0,18 (0,38)	0,020 (-0,66)	0,002 (-0,05)
<100.000 indbyggere	0,52 (0,50)	0,127* (2,06)	0,103 (1,42)	0,28 (0,45)	0,115* (2,39)	0,093 (1,61)
Indkomstkvarterer						
1. kvartil	0,45 (0,50)			0,19 (0,39)		
2. kvartil	0,45 (0,50)	-0,002 (-0,04)	0,054 (1,12)	0,2 (0,40)	0,007 (0,27)	0,02 (0,53)
3. kvartil	0,44 (0,50)	-0,007 (-0,16)	0,085 (1,52)	0,17 (0,37)	-0,024 (-0,70)	0,012 (0,27)
4. kvartil	0,42 (0,49)	-0,025 (-0,64)	0,053 (0,98)	0,16 (0,36)	-0,035 (-1,13)	-0,006 (-0,14)
Antal			1047			1047
R ²			0,13			0,1

+, *, **, *** angiver signifikante forskelle på 10%, 5%, 1% og 0.1% niveau.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Hvorvidt børn bor i hovedstaden, i større byer eller uden for disse, gør ingen forskel, når det handler om at se meget tv eller spille computerspil. Godt nok er der flere børn på landet eller i byer med <100.000 indbyggere, som bruger forholdsvis meget tid på disse aktiviteter, men sammenhængen forsvinder, når vi tager hensyn til socioøkonomiske og andre forskelle mellem forældrene, afhængigt af hvor de og børnene bor.

Endelig viser tabel 5.4.2, at der er sammenhæng mellem forældres uddannelsesbaggrund og deres skolebarns brug af tv og computerspil. Hvis moderen er faglært eller har en mellemlang eller lang videregående uddannelse, er der 12-17 procentpoint mindre sandsynlighed for, at hendes barn ser/spiller mere end 3 timers tv/computer sammenlignet med børn, hvis moder ikke har nogen eller kun en kort uddannelse. Tilsvarende har Hofferth & Sandberg (2001) og Wight et al. (2009) for USA vist, at børn af mødre med en længere uddannelse – HS graduate eller college degree – ser væsentlig mindre tv end børn af mødre med kortere eller ingen uddannelse. Danske fædres uddannelse har kun betydning for deres børns tv- og computerspilsforbrug, hvis der er tale om, at faderen har en mellemlang videregående uddannelse. I så fald er der mindre sandsynlighed for, at barnet ser meget eller rigtig meget tv og/eller spiller computerspil. Det er altså især moderens uddannelsesbaggrund, der har betydning for barnets tid brugt på tv og computerspil.

5.5 Alene eller sammen med andre

Der har været en omfattende debat, især i USA, om konsekvenserne af kvinders øgede deltagelse på arbejdsmarkedet for deres børns trivsel og helbred, herunder risikoen for at de bliver overvægtige, når de er mere alene end tidligere, hvor mange kvinder ikke var på arbejdsmarkedet. Argumenterne har gået på, at kvinders øgede arbejdstid giver mindre tid til samvær med deres børn, hvorfor børn så er mere sammen med andre voksne eller alene. Børn, der er alene, vil bruge mindre tid på udendørs aktiviteter og mere tid på at se tv og spille computerspil, samtidig med at de indtager junkfood og andre usunde ting. Det betyder bl.a. en øget risiko for overvægt og hermed relaterede sygdomme. Bianchi (2000) har dog vist, at udearbejdende amerikanske mødre ikke bruger mindre tid sammen med deres børn end ikke-udearbejdende mødre, og for Danmark har Greve (2011) vist, at fuldtidsarbejdende mødres børn ikke er mere overvægtige end børn af mødre, der ikke har fuldtidsjob. Dels indebærer mere arbejde en højere indkomst, som blandt andet kan bruges til en bedre ernæring og deltagelse i fritidsaktiviteter, dels er der en meget høj

institutionsdækning for både førskole- og også for skolebørn i Danmark. Det ændrer dog ikke ved, at der er en negativ sammenhæng mellem forældres social status og deres børns overvægt og andre problemer, se fx Johansen et al. (2009).

I det følgende vil vi både se på, hvor meget skolebørn er alene i løbet af en skoledag, en weekenddag og en gennemsnitlig ugedag, hvor vi tager et væg-tet gennemsnit af en hverdag og weekenddag, da ensomhed den ene dag måske kan opvejes af samvær den anden dag. Vi ser også på, hvornår på dagen børn er alene, og om det at være alene hænger sammen med forholdene i hjemmet, og dermed om forældrenes baggrund kan tænkes at spille en rolle for omfanget af børns alenetid.

Vi afgrænser alenetid til den tid, hvor børn ikke angiver at være sammen med deres forældre og/eller kammerater og venner, og hvor de ikke er i skole eller institution eller sover. Det betyder, at de godt kan være sammen med andre mennesker og alligevel her blive betragtet som værende alene. Det vigtige er, at de ikke har nogle tætte relationer til de pågældende og derfor ikke er under "opsyn" eller påvirkning af familie og bekendte. Det er dette manglende "opsyn", der især for børn kan indebære en uhensigtsmæssig adfærd såsom ikke at røre sig tilstrækkeligt og spise usunde fødevarer (Kleges et al., 1991), tillige med at det kan være forbundet med ensomhed.

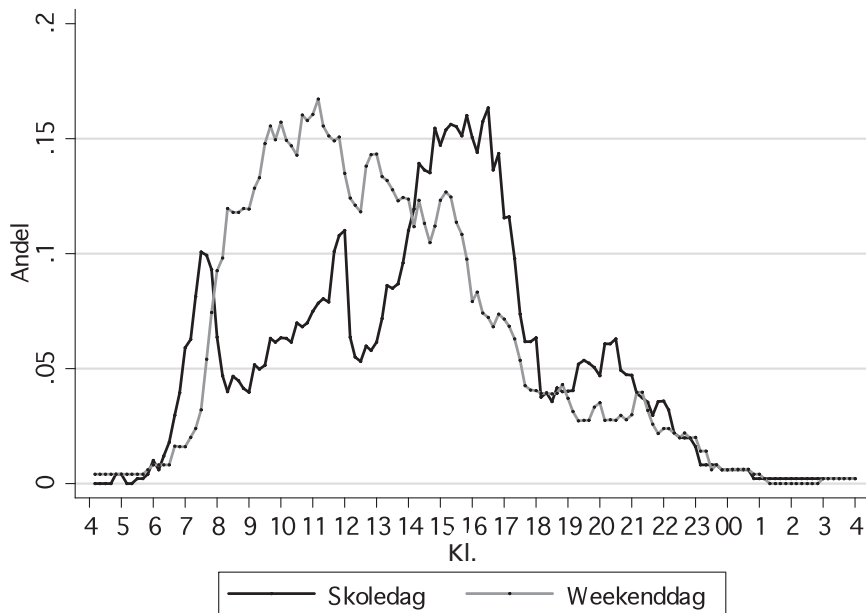
På en skoledag er de fleste 7-17-årige børn ikke overraskende i skole fra om formiddagen til først på eftermiddagen. Mellem kl. 8 og 14 er det derfor kun omkring 5-10 pct. – 5 pct. om morgenen og 15 pct. om eftermiddagen – af de 7-11-årige og 10 pct. af de 12-17-årige, som er alene (figur 5.5.1). For begge grupper er lidt flere børn alene omkring frokosttid. Fra midt på eftermiddagen til om aftenen er omkring 15 pct. af børn i begge aldersgrupper alene, og om aftenen frem til kl. 21 er andelen på omkring 5. Om morgenen er andelen af 7-11-årige børn, som er alene, på omkring 10, og for 12-17-årige børn når den op på knap 15 mellem kl. 7 og 8 – måske fordi de er på vej til skole.

I weekenden stiger andelen af såvel 7-11-årige som 12-17-årige børn, der er alene, jævnt i løbet af formiddagen frem til kl. 12, hvor hvert syvende barn (15 pct.) er alene. Herefter aftager denne andel frem til kl. 18, hvor 5 pct. i begge aldersgrupper er alene, og ved sengetid er der stort set ikke længere nogle skolebørn, som er alene, sådan som vi definerer det her.

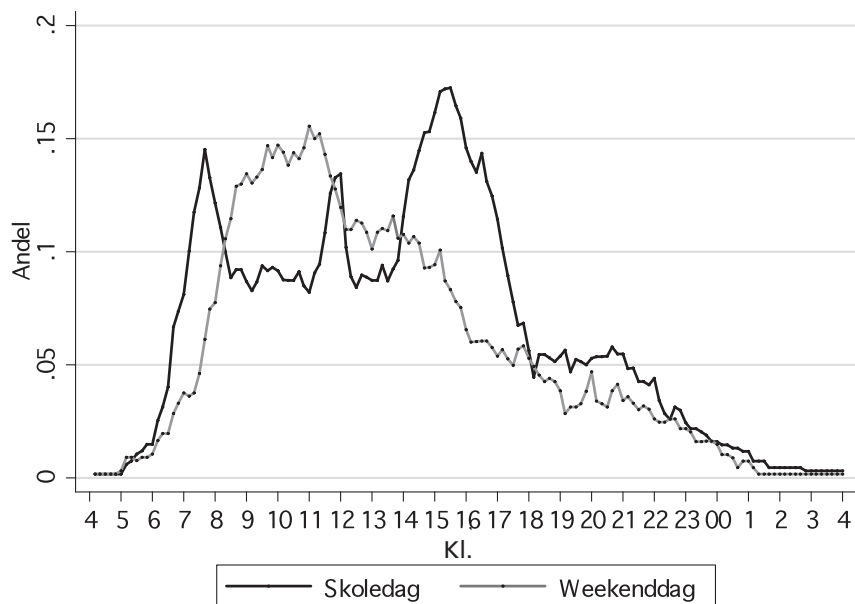
Der er selvfølgelig betydelige forskelle i, hvor lang tid børn er alene i løbet af en dag, sådan som det fremgår af figur 5.5.2. De fleste er således kun alene mellem ½-1 time på en gennemsnitlig ugedag, hvorefter andelen falder

Figur 5.5.1. Hvornår er skolebørn alene i løbet af en skoledag og en weekenddag. (skole- og institutionstid er ikke alenetid). 2008/09.

7-11-årige.

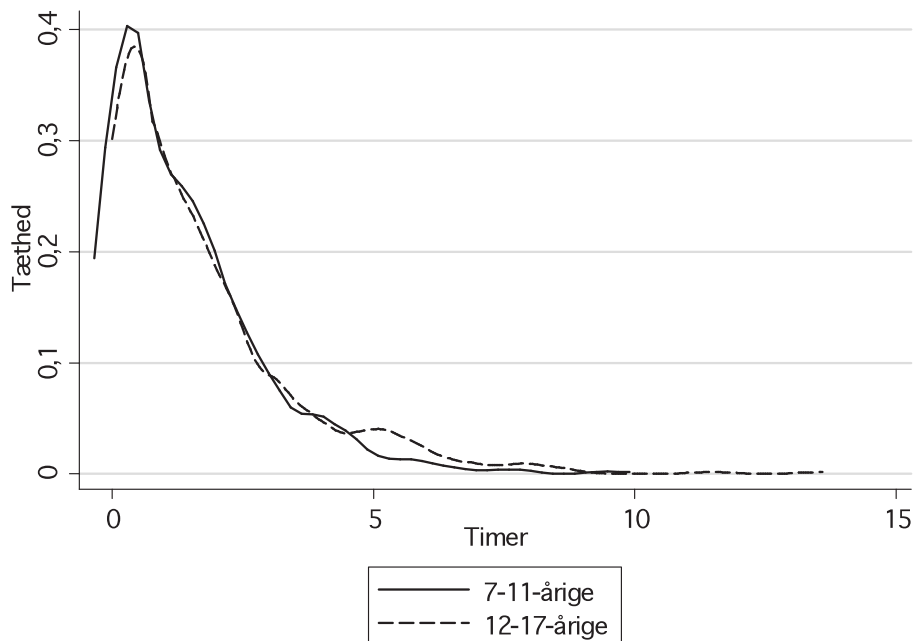

12-17 år

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Figur 5.5.2. Fordelingen af alenetid for 7-11- og 12-17-årige børn i løbet af en gns. ugedag, 2008/09.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

markant med kun få skolebørn, som er meget alene – jf. den lange hale i figuren.

Den gennemsnitlige tid, som 7-11-årige skolebørn er alene i løbet af en gennemsnitlig ugedag, er godt 1 time for både piger og drenge, mens 12-17-årige pigers alenetid er på $1\frac{1}{4}$ time, og tilsvarende er drenge på $1\frac{1}{2}$ time (tabel 5.5.1). På skoledage er 7-11-årige – både drenge og piger – mindre alene end i weekenden, og det samme gælder for ældre drenge. Ældre piger er derimod lige så meget alene som yngre skolepiger i ugens løb.

Tabel 5.5.1 viser også, at nogle skolebørn er meget alene i løbet af en skoledag og en weekenddag. For 7-11-årige er der tale om 16 pct., som tilbringer 3 eller flere timer alene på en skoledag, og det gælder lige så mange piger i alderen 12-17 år. For drenge i samme alder er det 21 pct., som er lige så meget alene på en skoledag. I weekenden, hvor børnene ikke skal i skole, er der endnu flere, der er alene. Det gælder mellem hver femte og fjerde skoledreng og pige, at de tilbringer 3 eller flere timer alene på en weekenddag, og for to tredjedele af disse børn er alenetiden på 4 eller flere timer.

Tabel 5.5.1. Alenetid, køn og alder. 7-17-årige. 2008/09. Skole- og weekenddag.

			Antal timers alenetid				
	Gns. (std.afv.)	Forskel ml. aldersgrupper	0	1	2	3	4 eller derover
Procent							
Drenge							
7-11 år (antal:181-186)							
Skoledag	1,11 (1,54)		49,0	20,9	13,9	9,1	7,1
Weekenddag	1,57 (2,52)		56,2	16,4	4,6	6,6	16,2
Gns. ugedag ¹	1,23 (1,27)		35,9	26,6	20,4	6,7	10,4
12-17 år (antal:222-234)							
Skoledag	1,43 (2,03)	0,32 (0,18)	38,9	25,1	18,6	5,5	11,9
Weekenddag	1,81 (2,63)	0,11 (0,21)	53,4	12,1	10,6	7,1	16,8
Gns. ugedag ¹	1,52 (1,68)	0,50** (0,17)	31,4	24,2	18,2	7,2	19,0
Piger							
7-11 år (antal: 169-174)							
Skoledag	1,15 (1,57)		46,1	24,5	12,5	10,9	6,0
Weekenddag	1,58 (2,23)		51,9	14,6	8,3	8,4	16,8
Gns. ugedag ¹	1,28 (1,30)		37,3	26,1	16,4	13,1	7,1
12-17 år (antal: 202-206)							
Skoledag	1,34 (1,51)	0,19 (0,16)	36,8	27,8	14,7	11,5	9,2
Weekenddag	1,29 (2,21)	-0,18 (0,19)	55,9	14,8	9,7	6,6	13,0
Gns. ugedag ¹	1,33 (1,27)	0,21+ (0,13)	27,7	33,5	17,9	9,1	11,8

+,** signifikante forskelle imellem aldersgrupper med samme køn på 10% og 1% niveau.

¹Gns. ugedag indeholder også hverdage, som ikke er skoledage.

Note: Ingen signifikante forskelle mellem køn for samme aldersgruppe på 0,05-niveau.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed.

Hvorvidt det at være alene er ønsket af de pågældende børn, og om de godt kan lide det, eller de er alene, fordi der ikke er noget alternativ, da forældrene ikke er hjemme eller et andet sted i huset eller udenfor, eller der ikke er nogen kammerater at være sammen med, har vi ingen oplysninger om. Vi ved heller

ikke, hvor grænsen går mellem det at være glad for at være alene henholdsvis at være ked af det. Det afhænger selvsagt af, hvilket barn man ser på, og hvilke muligheder barnet har for at beskæftige sig selv. Der er så vidt vides ikke nogle undersøgelser, der har undersøgt dette nærmere.

Da man ikke desto mindre ofte taler om, at nogle børn er meget alene, og undersøgelser har vist, at det at være meget alene for børn kan øge risikoen for en række uheldige begivenheder⁴, har vi valgt to grænser til at angive, om man er meget alene hjemme. Den ene grænse går mellem dem, der er alene mere henholdsvis mindre end den gennemsnitlige alenetid – gennemsnittet for drenge og piger i alderen 7-11 og 12-17 år, altså fire forskellige gennemsnit – mens den anden grænse går mellem dem, der ligger over gennemsnittet plus en såkaldt standardafvigelse – gennemsnittet for dem, som ligger over gennemsnittet. Den første grænse indebærer, at 29 pct. skoledrenge og -piger er meget alene, og den anden grænse, at 8 pct. drenge og 6 pct. piger er meget alene (tabel 5.5.2). Vi kan også se, at der ikke er nogen signifikante forskelle i alenetid mellem forskellige aldersgrupper, når den første grænse anvendes, hvorimod den skrappe grænse betyder, at næsten dobbelt så mange 12-14-årige er alene sammenlignet med 7-9-årige skolebørn.

Som forventeligt er der færre børn, der er alene, hvis de bor hos begge deres forældre og ikke kun hos den ene forælder. Dette gælder dog kun for den første grænse, idet der ikke er nogen forskel i det at være alene og forældrenes civilstand. Forskellen forsvinder dog også her, hvis vi tager hensyn til, at enlige og parforældre både beskæftigelses- og uddannelsesmæssigt er forskellige fra hinanden. Det at være enlig moder eller fader hænger derfor ikke i sig selv sammen med, at ens barn er mere alene, end hvis forældrene boede sammen.

Uafhængigt af hvilket mål vi anvender for at være meget alene, er børn, hvis moder eller fader er ledig, mindre alene end børn af beskæftigede lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende. Hvis forældrene er (førtids) pensionister, er barnet kun mindre alene, hvis det er faderen, der er det. Der er ingen sammenhæng mellem skolebørns alenetid, hvis det er moderen, som er (førtids)pensionist, når vi tager hensyn til forskelle i socioøkonomiske forhold.

---

⁴ Fx har tidligere litteratur vist, at mere alenetid øger risikoen for ulykker og skader (Kerrebrock & Lewit, 1999; Peterson, 1989) og har en negativ påvirkning af børns adfærd, sociale kompetencer og succes i skolen (Colwell et al., 2001; Vandell & Posner, 1999; Pettit et al., 1997).

Tabel 5.5.2. 7-17-årige børn, som er alene eller meget alene på en skoledag. Gennemsnit (Gns.) og standardafvigelse (std.afv.) i kolonne 1 og 4. OLS-estimer og t-værdier i parentes i kolonne 2, 3, 5 og 6. 2008/09.

	Alene mere end 1,4 time (7-11-år) og 1,9 time (12-17 år)			Alene mere end 3,4 timer (7-11-år) og 4,4 timer (12-17-årige)		
	Gns. (std.afv.)	Ukon- trolleret	Kon- trolleret	Gns. (std.)	Ukon- trolleret	Kon- trolleret
Dreng	0,29 (0,45)			0,08 (0,27)		
Pige	0,29 (0,45)	0,0 (0,0)	0,0 (0,1)	0,06 (0,24)	-0,02 (-1,07)	-0,02 (-0,89)
Alder						
7-9-år	0,27 (0,44)			0,05 (0,22)		
10-11-år	0,34 (0,48)	0,07 (1,52)	0,04 (0,74)	0,09 (0,29)	0,04 (1,50)	0,03 (1,01)
12-14-år	0,31 (0,46)	0,04 (0,99)	0,04 (0,82)	0,10 (0,30)	0,047+ (1,92)	0,04 (1,36)
15-17-år	0,24 (0,43)	-0,03 (-0,71)	0,01 (0,21)	0,06 (0,23)	0,01 (0,29)	-0,01 (-0,20)
Forældres civilstand						
Enlig	0,35 (0,48)			0,08 (0,27)		
Par	0,25 (0,43)	-0,102** (-3,06)	-0,07 (-1,24)	0,07 (0,25)	-0,01 (-0,60)	-0,02 (-0,64)
Moders socioøkonomiske status						
Lønmodtager	0,30 (0,46)			0,07 (0,26)		
Selvstændig	0,29 (0,47)	-0,01 (-0,07)	0,03 (0,22)	0,05 (0,23)	-0,02 (-0,30)	-0,01 (-0,18)
Ledig	0,03 (0,18)	-0,263** (-2,68)	-0,378* (-2,51)	-	-0,07 (-1,25)	-0,143+ (-1,65)
Pensionist	0,11 (0,31)	-0,191** (-2,91)	-0,07 (-0,67)	0,04 (0,20)	-0,03 (-0,77)	-0,01 (-0,20)
Andet	0,39 (0,50)	0,10 (1,28)	0,16 (-1,49)	0,22 (0,42)	0,144** (3,24)	0,06 (0,99)

	Alene mere end 1,4 time (7-11-år og 1,9 time (12-17 år)			Alene mere end 3,4 timer (7-11-år og 4,4 timer (12-17-årige)		
	Gns. (std.afv.)	Ukon- trolleret	Kon- trolleret	Gns. (std.)	Ukon- trolleret	Kon- trolleret
Moders uddannelse						
Ingen uddannelse	0,19 (0,40)			0,07 (0,26)		
Faglig uddannelse	0,30 (0,46)	0,104* (2,39)	0,0 (-0,05)	0,09 (0,29)	0,02 (0,91)	-0,04 (-1,16)
KVU	0,26 (0,45)	0,07 (0,82)	0,0 (-0,02)	0,02 (0,16)	-0,04 (-0,95)	-0,07 (-1,22)
MVU	0,32 (0,47)	0,125** (2,82)	-0,02 (-0,33)	0,06 (0,24)	-0,01 (-0,35)	-0,0915* (-2,54)
LVU	0,34 (0,48)	0,146* (2,07)	0,09 (0,98)	0,06 (0,24)	-0,01 (-0,27)	-0,03 (-0,56)
Faders socioøkonomiske status						
Lønmodtager	0,27 (0,45)			0,07 (0,26)		
Selvstændig	0,29 (0,46)	0,01 (0,19)	0,10 (1,2)	0,05 (0,23)	-0,02 (-0,53)	-0,01 (-0,11)
Ledig	-	-0,274* (-1,97)	-0,348* (-2,15)	-	-0,07 (-0,93)	-0,163+ (-1,75)
Pensionist	0,16 (0,37)	-0,11 (-1,30)	-0,397** (-2,77)	-	-0,07 (-1,49)	-0,156+ (-1,89)
Andet	-	-0,274** (-3,05)	-0,412*** (-3,66)	-	-0,07 (-1,44)	-0,157* (-2,41)
Faders uddannelse						
Ingen uddannelse	0,24 (0,43)			0,06 (0,24)		
Faglig uddannelse	0,24 (0,43)	0,0 (0,03)	-0,03 (-0,58)	0,07 (0,25)	0,01 (0,39)	-0,02 (-0,74)
KVU	0,34 (0,48)	0,10 (1,47)	0,01 (0,13)	0,06 (0,24)	0,0 (0,08)	-0,01 (-0,29)
MVU	0,25 (0,44)	0,01 (0,22)	0,03 (0,40)	0,09 (0,29)	0,03 (0,94)	0,05 (1,38)
LVU	0,30 (0,46)	0,07 (0,99)	-0,01 (-0,09)	0,05 (0,22)	-0,01 (-0,24)	0,02 (0,50)

	Alene mere end 1,4 time (7-11-år) og 1,9 time (12-17 år)			Alene mere end 3,4 timer (7-11-år) og 4,4 timer (12-17-årige)		
	Gns. (std.afv.)	Ukon- trolleret	Kon- trolleret	Gns. (std.)	Ukon- trolleret	Kon- trolleret
Urbanitet						
Hovedstaden	0,28 (0,45)			0,01 (0,1)		
>100.000 indbyggere	0,29 (0,45)	0,01 (0,19)	0,01 (0,19)	0,08 (0,27)	0,069* (2,49)	0,067* (2,01)
<100.000 indbyggere	0,28 (0,45)	0,0 (-0,02)	0,02 (0,24)	0,11 (0,32)	0,103* (2,42)	0,095+ (1,87)
Husstandsindkomst efter skat						
1. kvartil	0,31 (0,47)			0,08 (0,27)		
2. kvartil	0,28 (0,45)	-0,03 (-0,82)	-0,06 (-1,03)	0,09 (0,29)	0,01 (0,53)	-0,02 (-0,62)
3. kvartil	0,25 (0,44)	-0,06 (-1,23)	-0,07 (-1,05)	0,08 (0,27)	-0,01 (-0,21)	-0,03 (-0,87)
4. kvartil	0,26 (0,44)	-0,06 (-1,24)	-0,1 (-1,54)	0,03 (0,16)	-0,057* (-2,10)	-0,089* (-2,43)
Antal			638			638
R ²			0,06			0,07

+, *, **, *** angiver signifikante forskelle på 10%, 5%, 1% og 0.1% niveau.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Hvis moderen har en mellemlang videregående uddannelse – såsom sygeplejerske, lærer og lign. – er der signifikant mindre sandsynlighed for, at barnet er meget alene hjemme, sammenlignet med børn af mødre uden eller kun med kort uddannelse. Faderens uddannelse spiller ingen rolle for, hvor meget barnet er alene, heller ikke hvis faderen har en mellemlang videregående uddannelse.

Hvis barnet bor uden for hovedstaden, er der en signifikant større sandsynlighed for, at det er meget alene, og især hvis barnet bor i mindre provinsbyer eller på landet.

Endelig kan vi også se, at hvis forældrene har høje indkomster – tilhører den rigeste fjerdedel af alle familier – er der stort set ingen børn, der er meget alene hjemme. Det kan hænge sammen med, at mulighederne for pasning og aktiv udfoldelse sammen med kammerater og andre er større, når familien har en stor indkomst (tabel 5.5.2).

5.6 Hvad dækker begreberne Odds og Odds Ratio?

Odds for en hændelse, fx “for lidt søvn”, er sandsynligheden for hændelsen “for lidt søvn” divideret med sandsynligheden for hændelsen “ikke for lidt søvn”. Dvs., at hvis man undersøger en større gruppe, så angiver oddsen for “for lidt søvn”, hvor mange der sover for lidt i forhold til hvor mange, som ikke sover for lidt.

Odds for “for lidt søvn” for børn mellem 7-9 år er:

$$\text{Sandsynligheden for “for lidt søvn”} / (1 - \text{sandsynligheden for “for lidt søvn”}) \\ = 0,39 / (1 - 0,39) = 0,39 / 0,61 = 0,64$$

Med andre ord: For hver gang vi har 100 børn mellem 7-9 år, der sover som anbefalet eller mere, er der 64 børn som sover for lidt, eller for hver tre, der sover som anbefalet, er der to, som sover for lidt.

Odds Ratio (OR) er forholdet mellem to odds, en for hver af de to grupper, som man ønsker at sammenligne, fx børn på 7-9 år og på 10-11 år. Odds for “for lidt søvn” for de 10-11-årige er 0,33 (sandsynligheden for “for lidt søvn” er 0,25), hvilket vil sige, at for hver gang vi har tre børn mellem 10 og 11 år, der sover som anbefalet, er der en, som sover for lidt. Odds ratioen for “for lidt søvn” mellem de 7-9- og de 10-11-årige er forholdet mellem deres respektive odds, dvs. $0,64 / 0,33 = 1,94$. Odds for “for lidt søvn” for de 7-9-årige er altså 1,94 gange eller lige knap dobbelt så stor som for de 10-11-årige; for hver tre børn i de to aldersgrupper, som sover som anbefalet, er der en 10-11-årig og to 7-9-årige, som sover for lidt.

Hvis odds ratioen mellem to grupper A og B for en given hændelse, fx for lidt søvn, er større end 1, så er sandsynligheden for hændelsen størst blandt medlemmerne af gruppe A, og er odds ratioen mindre end 1, så er sandsynligheden for hændelsen størst blandt medlemmerne af gruppe B. I eksemplet oven for er odds ratioen fx 0,51, hvis vi gør det omvendt og tager den ældre gruppe i forhold til den yngre gruppe. Men fortolkningen er naturligvis den samme nu, hvor oddsen for den ældre gruppe er halvt så stor som for den yngre gruppe: For hver tre børn i de to aldersgrupper, som ikke sover for lidt, er der én 10-11-årig og to 7-9-årige, som sover for lidt.

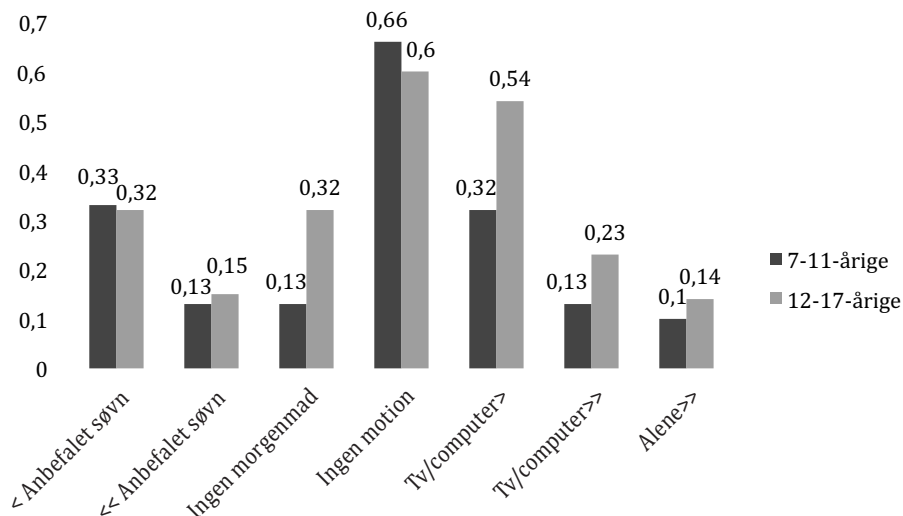
6. Skolebørn, som bruger tiden uhensigtsmæssigt

Selvom flere analyser viser, at størstedelen af de danske skolebørn trives og har et godt helbred (Bonke og Greve 2010), har vi i ovenstående kapitel set, at en del skolebørn på den ene eller anden måde har en problematisk hverdag. Det viser sig ved en forholdsvis stor andel, der får for lidt søvn, ikke får morgenmad, motionerer for lidt, ser meget tv og bruger meget tid på computerspil, eller som er meget alene uden for skoletiden. I det følgende giver vi et overblik over udbredelsen af disse problemer, tillige med at vi ser på, i hvilket omfang de hænger sammen: Er det fx de samme børn, som sover for lidt og ikke får morgenmad? Formålet er at belyse, om der er en ophobning af problemer hos nogle få skolebørn, eller om problemerne er fordelt på mange skolebørn – nogle har ét problem, andre et andet problem – da dette selvsagt har forskellig betydning for, hvordan man politisk kan bidrage til at formindske forekomsten af problemerne.

Det gælder for hvert tredje skolebarn i alderen 7-11 og 12-17 år, at det ikke får den af Sundhedsstyrelsen anbefalede søvn, og at omkring halvdelen af disse børn – hvert 6.-7. barn – sover meget mindre end det anbefalede (figur 6.1). Vi har også set, at hvert ottende barn i alderen 7-11 år og hvert tredje barn i alderen 12-17 år ikke får morgenmad på en tilfældigt valgt skoledag.

Motion er der også problemer med, idet omkring to ud af tre børn ikke dyrker motion, mens tv og computerspil er populære, da hvert tredje 7-11-årige og hvert andet 12-17-årige barn bruger mere end 3,1 timer, som er gennemsnittet for skolebørn, om dagen på disse medier. Knap en tredjedel af disse 7-11-årige og halvdelen af de 12-17-årige er oppe på et tv-/computerspilsbrug på mere end 5 timer om dagen. Endelig er omkring hvert tiende henholdsvis hvert syvende barn i alderen 7-11 og 12-17 alene i mere end 3,4 og 4,4 timer om dagen.

Figur 6.1. Andel 7-11- og 12-17-årige børn med en problematisk dagligdag mht. søvn, morgenmad, motion, tv/computerspil, og alenetid på en skoledag. 2008/09.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Tabel 6.1. Sammenhæng mellem problematiske aktiviteter. 7-17-årige. 2008/09.

	<Anbefalet søvn	<<Anbefalet søvn	Ingen morgenmad	Ingen motion	Tv, computer>	Tv, computer>>
<Anbefalet søvn	1					
<<Anbefalet søvn	0,5925*	1				
Ingen morgenmad	-0,0837*	-0,0247	1			
Ingen motion	0,0779*	0,1053*	0,0827*	1		
Tv, computer >	0,0747*	0,1140*	0,1581*	0,0443	1	
Tv, computer >>	0,1202*	0,2141*	0,1962*	0,0645*	0,5357*	1
Barnet er meget alene	-0,0775*	-0,0325	0,1732*	0,0481	0,1406*	0,1679*

* angiver signifikante korrelationer på 5% niveau. Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Tabel 6.1 viser sammenhængen – korrelationen – mellem de forskellige problemer, som vi her har valgt at kigge på. Vi ser for det første, at hvis man sover meget mindre end anbefalet, er det også i et vist omfang sandsynligt, at man ikke dyrker motion og ser meget tv eller spiller computerspil. Hvis

man ikke spiser morgenmad, hænger det sammen med manglende motion og meget tv og computerspil, tillige med at man er meget alene. Der tegner sig med andre ord et mønster for, hvordan forskellige problemer optræder blandt skolebørn.

Figur 6.2. Opdeling af hverdagsproblemer, der typisk forekommer for de samme personer.

Problemcluster 1	Problemcluster 2	Problemcluster 3
<Anbefalet søvn	Ingen morgenmad	Ingen motion
<<Anbefalet søvn	Tv/comp.>1	
	Alenetid>>1	

¹Mere end gns.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Sammenhængen mellem de forskellige hverdagsproblemer kan også belyses ved at opstille nogle kriterier for, hvornår problemer antages at “høre sammen”, dvs. optræder for de samme børn. Det gøres ved at gennemføre en såkaldt faktoranalyse, hvoraf det viser sig, at børn, der får for lidt søvn, udgør en særlig gruppe – cluster 1 – at børn, der ikke får morgenmad, ser for meget tv og/eller spiller for mange computerspil, og som er meget alene, danner en anden gruppe – cluster 2 – mens børn, der dyrker for lidt motion, udgør en tredje gruppe – cluster 3. Sammenhængen mellem det at få morgenmad, at se/spille meget tv/computerspil og at være alene er altså større end mellem disse problemer og for lidt søvn og motion.

6.1 Hvilke skolebørn bruger tiden uhensigtsmæssigt?

For at tegne et billede af hvad der kan hænge sammen med forekomsten af problematiske forhold blandt skolebørn, har vi for hvert problemcluster gennemført regressionsanalyser, hvor vi inddrager børnenes sociale og økonomiske baggrund. Det betyder, at det er den isolerede sammenhæng mellem hvert enkelt forhold og problemerne, vi ser på, da vi netop for hvert forhold kontrollerer for sammenhængen med de andre forhold.

I forhold til analyserne i kapitel 3 er det først og fremmest cluster 2 – ingen morgenmad, meget tv og computerspil og alenetid – som er interessant. Der er således kun mindre forskelle mellem regressionerne for cluster 1 – manglende søvn – og cluster 3 – ingen motion – og de tidligere analyser, se tabellerne 5.1.4 og 5.3.3. Når vi alligevel inddrager cluster 1 og 3 her, skyldes det, at vi dermed kan belyse, om og hvordan de enkelte forhold påvirker de tre clustre.

Det viser sig, at der ikke er nogen forskel mellem drenge og piger mht. at tilhøre det 1. eller det 2. cluster, hvorimod der er flere piger end drenge, der ikke får motion (cluster 3), når vi tager hensyn til familiebaggrund mv.

Tabel 6.1.1 viser også, at i forhold til 7-9-årige er der færre af de ældre skolebørn, der ikke får motioneret. Der er endvidere færre af de 10-11-årige, som får for lidt søvn, sammenlignet med de 7-9-årige. Når det gælder manglende morgenmad, meget tv og computerspil og alenetid – cluster 3 – er der signifikant flere 12-14- og 15-17-årige, der har disse problemer, sammenlignet med 7-9-årige.

Tabel 6.1.1 Regressioner (OLS) for flere samtidige forhold i grupper (clustre) afhængig af korrelationen mellem de enkelte forhold. 2008/09.

	Cluster 1 (søvn)	Cluster 2 (morgenmad, tv/computer, alenetid)	Cluster 3 (motion)
	Koeff. (t-værdi)		
Køn (pige)	-0,0413 (-0,42)	-0,135 (-1,63)	0,130+ -1,76
Aldersgruppe (7-9-årige)			
10-11-årige	-0,384** (-2,71)	0,129 -1,07	-0,224* (-2,08)
12-14-årige	-0,162 (-1,23)	0,499*** -4,46	-0,265** (-2,65)
15-17-årige	-0,157 (-1,17)	0,533*** (-4,67)	-0,216* (-2,12)
Forældres civilstatus			
Par (enlig)	0,119 (-0,85)	-0,102 (-0,85)	-0,042 (-0,40)
Moders socioøkonomiske status (lønmodtager)			
Selvstændig	-0,668* (-2,07)	-0,22 (-0,80)	-0,077 (-0,32)
Ledig	0,127 (-0,3)	-0,587 (-1,63)	0,494 (-1,54)
Pensionist	-0,427 (-1,57)	-0,111 (-0,48)	-0,004 (-0,02)
Andet	0,091 (-0,33)	0,085 (-0,37)	-0,103 (-0,50)

	Cluster 1 (søvn)	Cluster 2 (morgenmad, tv/computer, alenetid)	Cluster 3 (motion)
Faders socioøkonomiske status (lønmodtager)			
Selvstændig	-0,362+ (-1,80)	0,235 (-1,38)	-0,147 (-0,97)
Ledig	0,529 (-1,43)	0,842** (-2,68)	0,346 (-1,24)
Pensionist	1,475*** (-3,88)	-0,148 (-0,46)	0,078 (-0,27)
Andet	-0,287 (-0,98)	-0,510* (-2,04)	0,495* (-2,23)
Moders uddannelse (ingen eller grunduddannelse)			
Faglig uddannelse	-0,290* (-2,03)	-0,128 (-1,06)	-0,291** (-2,69)
KVU	-0,124 (-0,50)	-0,055 (-0,26)	-0,089 (-0,47)
MVU	-0,226 (-1,43)	-0,237+ (-1,77)	-0,145 (-1,21)
LVU	-0,364+ (-1,68)	0,141 (-0,76)	-0,059 (-0,36)
Faders uddannelse (ingen eller grunduddannelse)			
Faglig uddannelse	0,077 (-0,56)	0,037 (-0,31)	0,069 (-0,66)
KVU	0,261 (-1,35)	-0,060 (-0,36)	0,168 (-1,15)
MVU	0,055 (-0,32)	-0,292* (-2,05)	0,026 (-0,2)
LVU	0,333 (-1,61)	-0,168 (-0,96)	-0,272+ (-1,74)
Urbanitet (hovedstaden)			
>100.000 indbyggere	0,228 (-1,58)	-0,135 (-1,10)	-0,013 (-0,11)
<100.000 indbyggere	0,416+ (-1,91)	0,012 (-0,06)	-0,26 (-1,57)

	Cluster 1 (søvn)	Cluster 2 (morgenmad, tv/computer, alenetid)	Cluster 3 (motion)
Indkomstkvarterer (1. kvartil)			
2. kvartil	-0,224 (-1,60)	0,117 (-0,98)	-0,038 (-0,36)
3. kvartil	-0,208 (-1,25)	0,175 (-1,24)	0,015 (-0,12)
4. kvartil	-0,146 (-0,91)	0,081 (-0,59)	0,077 (-0,63)
Konstant	0,267 (-0,94)	0,133 (-0,55)	0,21 (-0,98)
Antal	879	879	879
R ²	0,07	0,09	0,06

+, *, **, *** angiver signifikant forskel på 10%, 5%, 1% og 0.1% niveau.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Om barnet bor hos den ene forælder eller hos begge, har ingen selvstændig betydning for nogle af problem-clustrene, hvorimod selvstændige mødre betyder, at deres børn får mere søvn, end hvis moderen var lønmodtager. Det samme gælder, hvis faderen er selvstændig og ikke lønmodtager. Hvis faderen derimod er (førtids)pensionist, betyder det mindre søvn for barnet. Er faderen ledig, har det en negativ virkning på sandsynligheden for at barnet får morgenmad, ser/spiller for meget tv/computer og er meget alene. Moders ledighed og pensionsstatus har derimod ingen betydning for nævnte problemer.

Forældrenes uddannelsesbaggrund har også betydning for udbredelsen af problemer hos deres skolebarn. Hvis moderen har en faglig uddannelse i forhold til, at hun ikke har nogen eller blot en kort uddannelse, er det positivt for barnets søvn- og motionsomfang. Det samme gælder, hvis moderen har en lang videregående uddannelse, idet dette også betyder, at barnet sover mere. En mellemlang videregående uddannet moder – og fader – formindsker problemerne med, at barnet ikke får morgenmad, ser/spiller for meget tv/computer og er meget alene. Endvidere er det kun fædre med lange videregående uddannelser, der forøger sandsynligheden for, at barnet dyrker motion, hvorimod fædres uddannelse ikke har nogen indflydelse på de øvrige problemer.

Endelig finder vi, at børn, som bor i mindre provinsbyer eller på landet, sover mindre end andre børn, hvorimod forældrenes indkomst – disponibel – ikke hænger sammen med nogle af de problemer, vi ser på her.

Ud over nævnte socioøkonomiske forhold kan børns helbred og trivsel også hænge sammen med forekomsten af nævnte problemer. Denne problemstilling tager vi op i næste kapitel. Senere, i kapitel 8, er det sammenhængen mellem forældres og børns tidsanvendelse og børnenes succes i skolen, som belyses.

7 Skolebørns aktiviteter, trivsel og overvægt

Der findes en række undersøgelser af børns trivsel, som alle viser, at flertallet af danske børn har et godt helbred og en god trivsel, og at det kun er et mindretal af børn, som ikke har det godt (Bonke & Greve, 2010; Ottosen et al., 2010). I dette kapitel vil vi se nærmere på, om der er sammenhæng mellem børns aktivitetsmønster og deres trivsel, idet fokus er på børn, der ikke har et godt helbred eller en god trivsel.

Ligesom i de forrige kapitler kigger vi udelukkende på skolebørn, hvilket gør, at vi ikke kan få noget indtryk af, om dårlig trivsel hænger sammen med en tidligere uhensigtsmæssig adfærd i hverdagen, ligesom trivslen kan have forandret sig fra førskolealderen. Vi kan med andre ord kun sige noget om, hvorvidt skolebørns aktuelle uhensigtsmæssige adfærd hænger sammen med deres nuværende trivsel, men derimod ikke noget om, hvordan udviklingen har været i disse forhold. Det er altså ikke en analyse af, om trivsel påvirker adfærd, eller om det omvendt er adfærd, der påvirker trivsel – en kausal analyse. Det, vi kan se, er, om der er en sammenhæng, og så i senere undersøgelser forfølge sådanne sammenhænge med henblik på at forklare dem.

7.1 Skolebørns aktiviteter og trivsel

For at få et indtryk af skolebørns trivsel har vi i tids- og forbrugsundersøgelsen 2008/09 (DTUC) stillet 11 spørgsmål, hvoraf nogle er overvejende positive – er du sædvanligvis glad? – og andre overvejende negative – har du været meget nervøs? – og da disse spørgsmål er blandet mellem hinanden, er der mindst mulig påvirkning af børnenes svar i den ene eller anden retning.

Spørgsmålene, som refererer til den seneste måned, lyder:

- a) Har du været meget nervøs?
- b) Har du været ked af det?
- c) Har du været så ked af det, at der ikke var noget, der kunne trøste dig?
- d) Har du været fuld af energi?

- e) Har du følt dig trist til mode?
- f) Har du været glad og tilfreds?
- g) Har du følt dig træt?
- h) Er du blevet vred og hidsig?
- i) Har du været bange eller urolig?

Der kunne angives ét af følgende svar: hele tiden/det meste af tiden/nogle gange/næsten aldrig/slet ikke for hvert af spørgsmålene, se Bjørner et al. (1997) for lignende spørgsmål og svarkategorier. I det følgende ser vi dels på de enkelte spørgsmål, dels på samtlige svar, som vi har omregnet til et indeks, hvor de forskellige svarmuligheder, ligesom for de tilsvarende voksenspørgsmål, er vægtet sammen til en skala fra 5-45. Herefter er denne score omregnet til en indekssværdi fra 0 til 100, hvor 0 angiver en meget dårlig trivsel og 100 en meget god trivsel.

Tabel 7.1.1. Trivsel målt på forskellige parametre for 7-11- og 12-17-årige. 2009.

	7-11-årige			12-17-årige		
	Meget ^a	Delvist ^b	Sjældent/ aldrig ^c	Meget ^a	Delvist ^b	Sjældent/ aldrig ^c
	Procent			Procent		
Har du						
– følt dig frisk?	89,05	10,6	0,3	77,67	19,74	2,59
– været meget nervøs?	1,86	15,47	82,68	1,79	18,21	80,0
– været ked af det?	1,32	27,32	71,36	2,39	21,91	75,7
– været så ked af det, at der ikke var noget, der kunne trøste dig?	0,60	4,47	94,93	1,48	4,47	94,05
– været fuld af energi?	78,74	19,79	1,47	55,83	38,57	5,60
– følt dig trist til mode?	1,95	14,27	83,79	3,10	21,88	75,02
– været glad og tilfreds?	91,01	8,01	0,98	87,40	11,61	0,99
– følt dig træt?	6,62	43,56	49,82	15,48	57,21	27,31
– været vred og hidsig?	1,73	26,79	71,48	1,43	31,42	67,15
– følt dig bange og urolig?	1,39	9,16	89,45	0,82	9,81	89,36
Antal	455			624		

^a svarmulighederne hele tiden samt det meste af tiden ^b nogle gange ^c næsten aldrig og slet ikke

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Tabel 7.1.1 viser, at det store flertal af skolebørn trives godt, hvad enten det handler om at føle sig frisk, være fuld af energi, glad og tilfreds, og ikke være meget nervøs, ked af det, trist til mode, føle sig træt, være vred og hidsig eller føle sig bange og urolig. For de fleste af disse forhold er mellem 70 og 90 pct. tilfredse det meste af tiden. Kun for energien blandt 12-17-årige og det at føle sig træt blandt både 7-11- og 12-17-årige er der mange, der kun svarer nogle gange/delvist. Det er med andre ord kun en lille minoritet, der angiver ikke at trives godt på de nævnte trivselsparametre.

For at give et indtryk af, om der er sammenhæng mellem trivsel og ikke at få morgenmad på en skoledag, at se meget tv/spille computer, ikke dyrke motion og at få for lidt søvn eller at være meget alene, har vi beregnet såkaldte odds ratios (for en uddybning se side 66). De angiver, om der er en større sandsynlighed for at have disse problemer, hvis man trives godt henholdsvis skidt på de forskellige trivselsparametre. Om sammenhængen går den ene eller den anden vej, dvs. om fx det at være nervøs indebærer, at man ikke får morgenmad, eller ikke at få morgenmad kan gøre én nervøs, tager vi ikke stilling til. Det er kun sammenhængen, vi ser på her.

Det, vi umiddelbart ser, er, at morgenmad og trivsel hænger tæt sammen, hvorimod hverken tiden brugt på tv og computerspil, motion og det at være meget alene har meget med trivsel at gøre (tabel 7.1.2). Odds ratio'erne (OR) udtrykker således, hvor mange gange større eller mindre oddsen er for at trives, når man fx har spist morgenmad, sammenlignet med at man ikke har fået morgenmad. En odds ratio på 1 angiver derfor, at der ikke er nogen forskel, mens en odds ratio forskellig fra 1 udtrykker, at den ene odds er større eller mindre end den anden – hvis forskellen ellers er signifikant, hvilket angives med en eller flere stjerner.

Hvis børn ikke spiser morgenmad, før de går i skole, er oddsratioen 0,27 for, at de føler sig friske, sammenlignet med hvis de havde fået morgenmad. Oddsen for at føle sig frisk er altså næsten 4 gange højere med end uden morgenmad. Tilsvarende hænger manglende morgenmad negativt sammen med at have været fuld af energi (OR 0,42) og positivt med at være meget nervøs (OR 1,86), ked af det (OR 2,21), utrøstelig (OR 2,58), trist til mode (OR 1,72), træt (OR 1,87), vred og hidsig (OR 2,24), og bange eller urolig (OR 3,01). Det er med andre ord meget problematisk ikke at få morgenmad, hvad enten det er morgenmaden, der bidrager til nævnte trivselsproblemer, eller det er disse problemer, som kan indebære, at skolebørn ikke får morgenmad. Under alle omstændigheder er manglende morgenmad en markør for, at der kan være tale om trivselsproblemer hos de pågældende skolebørn.

Hvis man bruger meget tid på tv og computerspil er det ikke, fordi man hyppigt er ked af det eller ofte er bange eller urolig. Tværtimod kendetegner det skolebørn, som bruger meget af deres fritid på denne måde, at de ikke så ofte er kede af det, bange eller urolige, som skolebørn, der har disse problemer.

Tabel 7.1.2. Trivselsparametre og spising, tv-kigning, motion, søvn og alenetid for 7-17-årige børn. 2008/09.

	Trivselsparametre									
	Har du følt dig frisk?	Har du været meget nervøs?	Har du været ked af det?	Har du været så ked af det, at intet kunne trøste dig?	Har du været fuld af energi?	Har du følt dig trist til mode?	Har du været glad og tilfreds?	Har du følt dig træt?	Er du blevet vred og hidsig?	Har du været bange eller urolig?
	Odds ratio									
	Meget (delvis)/sjældent									
Ingen morgenmad (morgenmad (skoledag))	0,27+	1,86*	2,21***	2,58*	0,42+	1,72*	0,88	1,87*	2,24***	3,01***
>gns. tv, comp. tid (<=gns.)	0,44	1,09	0,69*	0,94	0,59	1,01	0,41	1,15	1,0	0,57**
Ingen motion(motion (gns. dag))	0,25*	1,41*	1,15	0,91	0,84	1,17	0,8	0,98	1,17	0,90
<< anbefalet søvn (anbefalet søvn)	1,78	1,09	1,16	0,46	1,57	0,86	0,41	0,72+	1,1	1,38
>>timers alenetid (< alenetid)	0,20**	1,00	0,69	1,00	0,45+	0,9	0,53	0,85	0,95	0,84

+, *, **, *** angiver signifikante forskelle på 10%, 5%, 1% og 0.1% niveau.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Som forventeligt indebærer manglende motion, at man sjældent føler sig frisk, eller også er denne tilstand forklaringen på, at man ikke motionerer. Oddsene for at føle sig frisk er 4 gange mindre (OR 0,25) for ikke-motionister sammenlignet med motionister i skolealderen.

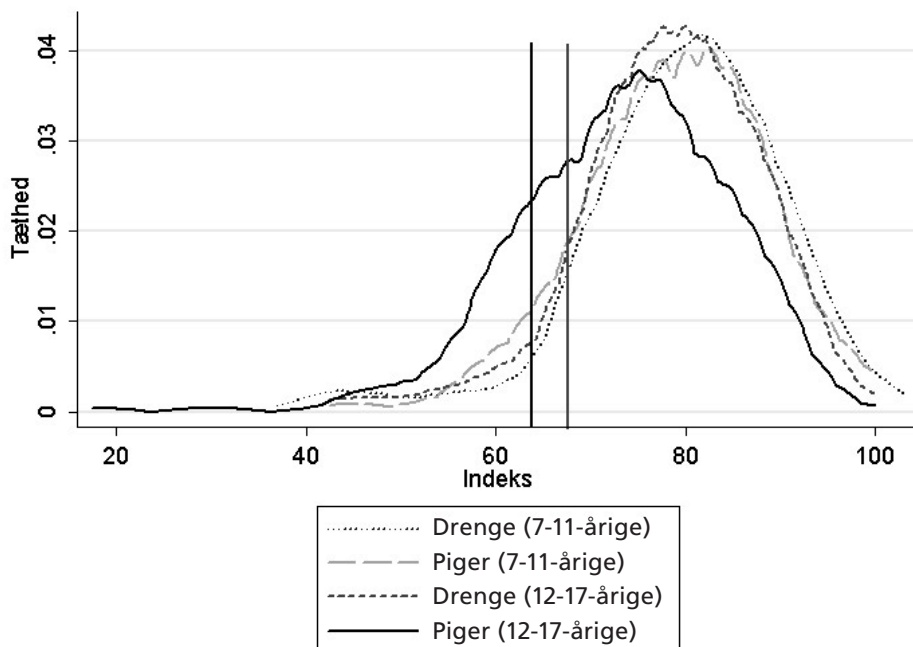
Får skolebørn meget mindre end den anbefalede søvn, er det tilsyneladende, fordi de ikke i almindelighed føler sig trætte. I hvert fald er der en positiv sammenhæng mellem ikke at have følt sig træt og ikke at sove ret meget.

Hvis børn er meget alene, føler de sig ikke så ofte friske, som hvis de er mere sammen med andre. Forklaringen er formentlig den enkle, at alenetid sjældent er udtryk for aktivitet, men derimod hænger sammen med mere passive aktiviteter. Også det at være fuld af energi er mindre udbredt blandt skolebørn, som er meget alene. Oddsene for at være fuld af energi er godt en halv gang mindre (OR 0,45) blandt børn, der er meget alene, sammenlignet med for børn, der ikke er så meget alene.

For samtlige af disse forhold kender vi ikke årsagssammenhængen, som kan gå begge veje. Eksempelvis kan det at være ked af det indebære, at man ikke har lyst til morgenmad, samtidig med det ikke at få morgenmad måske kan gøre en træt og mere ked af det. Det ændrer dog ikke på, at vi opfatter de forskellige forhold som indikationer på problemer, som kan være mere eller mindre udbredte blandt skolebørn.

Med henblik på at karakterisere børn med en generelt dårlig trivsel, har vi, som allerede nævnt, vejret de forskellige trivselsparametre sammen til en værdi mellem 0 og 100. Hvis værdien er under 66,2 – hvilket svarer til gennem-

Figur 7.1.1. Fordelingen af 7-11 og 12-17-årige drenge og pigers trivsel. 2009.

De lodrette linjer angiver grænserne for dårlig trivsel for drenge og piger.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

snitsværdi minus den gennemsnitlige afvigelse fra denne værdi – taler vi om en relativt dårlig trivsel. Det indebærer, at 7,6 og 5,5 pct. af 7-11-årige drenge og piger trives dårligt, mens det gælder for 9,3 og 15,1 pct. af tilsvarende 12-17-årige, se figur 7.1.1. Det er da også trivselsfordelingerne for ældre skolepiger og -drenge, der er mest forskellige, mens der stort set ikke er nogen forskel mellem yngre drenge og pigers fordelinger og mellem disse og ældre skoledrenge.

Tabel 7.1.3. Sammenhæng mellem dårlig trivsel¹ og kombinationer af aktivitetsadfærd. 7-11- og 12-17-årige. 2008/09.

Børn med dårlig trivsel		
	7-11 år	12-17 år
	Odds ratio	
Spiser ikke morgenmad		
– og bruger for meget tid på tv/comp	0,47	1,88*
– og dyrker ikke motion	0,65	1,30
– og er for meget alene	1,32	3,74**
– og sover for lidt	0,51	1,78
Sover for lidt		
– og bruger for meget tid på tv/comp	9,69**	0,93
– og ikke dyrker motion	1,05	1,44
– og er meget alene	1,50	0,67
Dyrker ikke motion		
– og er meget alene	4,63+	1,75
– og sover for lidt	1,06	1,30
Andel med dårlig trivsel	8,7	17,8
Antal	453	624

¹ Indeksværdien for dårlig trivsel er beregnet som gennemsnittet minus én standardafvigelse for drenge og piger.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

For at belyse sammenhængen mellem dårlig trivsel og forskellige aktiviteter, som skolebørn deltager i, og problemer forbundet hermed, indeholder tabel 7.1.3 et udvalg af forskellige aktivitetskombinationer. Ikke at få morgenmad

er således kombineret med at se for meget tv og spille computerspil, manglende motion, at være meget alene og få for lidt søvn. Tilsvarende er for lidt søvn kombineret med for meget tv og computerspil, ikke at dyrke motion og at være meget alene og manglende motion er kombineret med at være meget alene og at sove for lidt. For hver af disse kombinationer er angivet, hvor mange gange større eller mindre sandsynligheden er for, at 7-11- og 12-17-årige trives dårligt, sammenlignet med tilsvarende skolebørn, der ikke har sådanne problemer.

For 12-17-årige giver det ikke at få morgenmad og se/spille meget tv/computer en odds ratio på 1,88 for at trives dårligt, mens der ikke er nogen signifikant sammenhæng for 7-11-årige. Hvis manglende morgenmad optræder sammen med meget alenetid, er oddsen for dårlig trivsel 3,74 gange større blandt 12-17-årige, hvorimod der ikke er nogen sammenhæng for 7-11-årige.

Når det handler om for lidt søvn, er det især det samtidig at se/spille meget tv og computerspil, som hænger sammen med en større andel med dårlig trivsel. Oddsen for at trives dårligt, hvis man har disse problemer, er 9,69 større for 7-11-årige, sammenlignet med oddsen for at man ikke har denne problematiske adfærd. Det ikke at dyrke motion eller at være meget alene hjemme sammen med for lidt søvn hænger derimod ikke sammen med at trives dårligt for hverken 7-11- eller 12-17-årige.

Tabel 7.1.3 viser også, at kombinationen ikke at dyrke motion og være meget alene betyder en odds ratio på 4,63 for at trives dårligt for 7-11-årige, mens der ikke er nogen signifikant sammenhæng for 12-17-årige skolebørn.

Endnu engang skal det understreges, at trivsel og adfærd kan gå begge veje: Dårlig trivsel kan påvirke ens adfærd, ligesom ens adfærd kan påvirke ens trivsel. Hvad vej sammenhængene går, har vi ikke undersøgt her.

7.2 Skolebørns aktiviteter og overvægt

Det er forventeligt, at der er en sammenhæng mellem skolebørns adfærd og deres vægt. Hvis man ikke rører sig så meget, er det mere sandsynligt, at man er overvægtig, og omvendt vil overvægtige røre sig mindre end ikke overvægtige. Det at være overvægtig kan også hænge sammen med, at man bruger meget tid på stillesiddende aktiviteter – tv og computer – og at man ikke orker at være aktiv, fordi man er træt og sover meget, eller at man ikke er frisk, fordi man ikke har fået morgenmad. Hvordan afhænger disse forhold af hinanden: Er man træt, fordi man ikke får motion, eller fordi man får motion?

Ser man meget tv for at slappe af efter en aktiv dag, eller ...? Disse spørgsmål forsøger vi ikke her at give svar på. Formålet med dette afsnit er blot at belyse, hvordan disse forhold spiller sammen med forekomsten af overvægt blandt skolebørn.

Fra en tidligere undersøgelse (Bonke & Greve, 2010) ved vi, at det store flertal af skolebørn er normalvægtige (kategorisering af normalvægtig er for voksne et BMI mellem 18 og 25, mens disse værdier for børn afhænger af børnenes alder og køn (Ibid, tabel 10.1)). For både piger og drenge i skolealderen gælder, at tre ud af fire er normalvægtige. Af den resterende fjerdedel af skolebørnene er flertallet – 17-23 pct. af drengene og 9-22 pct. af pigerne – moderat overvægtige, og et lille mindretal – 4-5 pct. af drengene og 1-8 pct. af pigerne – svært overvægtige (tabel 7.2.1).

Tabel 7.2.1. Andelen af normalvægtige, moderat overvægtige og svært overvægtige blandt 7-17-årige drenge og piger efter aldersgrupper. 2009.

	7-9 år	10-11 år	12-14 år	15-17 år	Alle
	Procent				
	Drenge				
Normalvægt ¹	78	76	77	73	75
Moderat overvægt	17	22	20	23	21
Svær overvægt	5	2	3	4	4
	100	100	100	100	100
Antal	123	98	155	162	538
	Piger				
Normalvægt ¹	76	74	86*	88+	81
Moderat overvægt	16	22	13+	9*	14
Svær overvægt	8	3	1	3	4
	100	100	100	100	100
Antal	133	84	145	142	504

¹Inklusive undervægtige.

*,+ signifikant forskel ift. drenge i samme aldersgruppe på 5% og 10%-niveau

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Når vi ser på sammenhængen mellem vægt og problematisk adfærd blandt skolebørn, er det især manglende morgenmad, der springer i øjnene, se tabel 7.2.2. Oddsrationen for at være moderat overvægtig er således 2,42, hvis man ikke spiser morgenmad, inden man går i skole, og tilsvarende 0,57 for at være normalvægtig. Hvis man ser meget tv og spiller meget computer, er oddsrationen også under én for at være normalvægtig, mens den for at være moderat eller svær overvægtig ikke er signifikant forskelligt fra, hvis man ikke ser meget tv og spiller meget computer.

Tabel 7.2.2. Sammenhængen mellem motion, tv, spisning, søvn og alenetid og overvægt for 7-17-årige børn.

	Normalvægt	Moderat overvægt	Svær overvægt
	Odds Ratio		
Ikke morgenmad (skoledag)(Ref. morgenmad)	0,57*	2,42**	0,26
>2 timers tv (gns. ugedag)(Ref. ≤ 2 timers tv)	0,72*	1,20	1,66
Ikke motion (gns. ugedag)(Ref. motion)	0,84	1,35+	0,91
< Anbefalet søvn (gns. ugedag)(Ref. ≥ anb. søvn)	0,82	1,07	2,71**
< <Anbefalet søvn (gns. ugedag) (Ref. ≥ anb. søvn)	0,90	0,92	1,13
>>Timers alenetid (Ref. gns. alenetid)	0,47**	1,12	1,13

+, *, ** angiver signifikante forskelle på 10%, 5% og 1% niveau.

Note: Normalvægtige inkluderer undervægtige.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

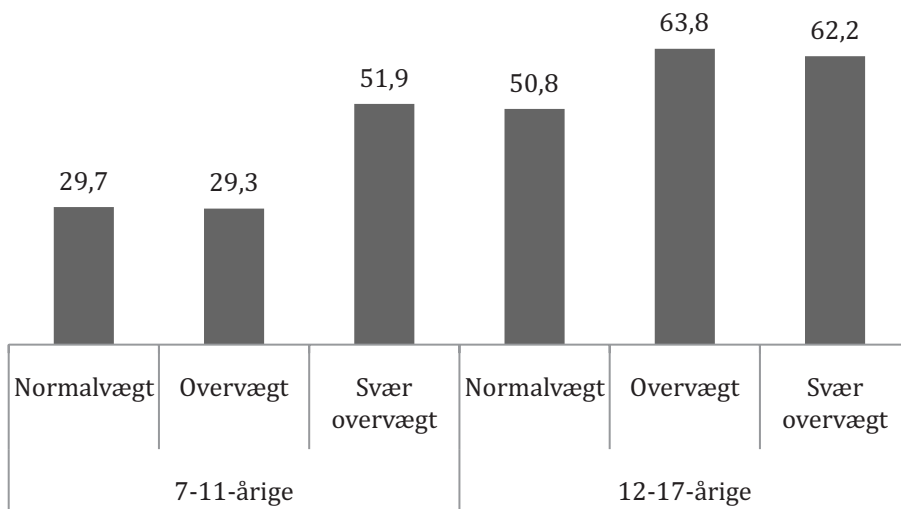
Hvis man ikke dyrker motion, er oddsen 1,35 gange større for at være moderat overvægtig hvorimod manglende motion og svær overvægt ikke hænger sammen. Et lille søvnomfang hænger derimod sammen med at være svært overvægtig, idet oddsen for at være svært overvægtig er 2,71 gange større, sammenlignet med, hvis man sover normalt. Forklaringen kan være, at manglende søvn ofte hænger sammen med øget spisning, hvilket kan betyde, at man øger sin vægt. Men undersøgelser har også vist, at problemer med overvægt hænger sammen med søvnapnø, som påvirker søvnen. Hvis søvnomfanget er meget lille, finder vi dog ikke denne sammenhæng mellem søvn og overvægt – hverken i moderat eller svær grad. Hvis man derimod som skolebarn er meget alene, er oddsen for, at man er normalvægtig kun knap halvt så stor (OR 0,47) sammenlignet med, hvis man ikke er meget alene.

Ser vi på hver af de problematiske aktiviteter én efter én sammenholdt med problemer med overvægt, er billedet det samme, idet vi dog ser bort fra sammenhængen mellem morgenmad og overvægt, hvor der er relativt få observationer i de forskellige kategorier, når vi deler børn op i 7-11-årige og 12-17-årige (ikke vist i figur).

Hvad angår tv og computerspil, er der ikke de store forskelle mellem 7-11-åriges tid brugt på disse aktiviteter og deres vægt – der anvendes forskellige grænser herfor betinget af alder og køn, se Bonke & Greve (2010). Blandt 12-17-årige er der mange flere overvægtige end både normalvægtige og svært overvægtige, der ser meget henholdsvis rigtig meget tv og spiller computerspil. To tredjedele af overvægtige 12-17-årige ser/spiller således mere end 2 timers tv og computerspil om dagen, og en tredjedel af dem ser mere end 5 timer (figurerne 7.2.1 og 7.2.2).

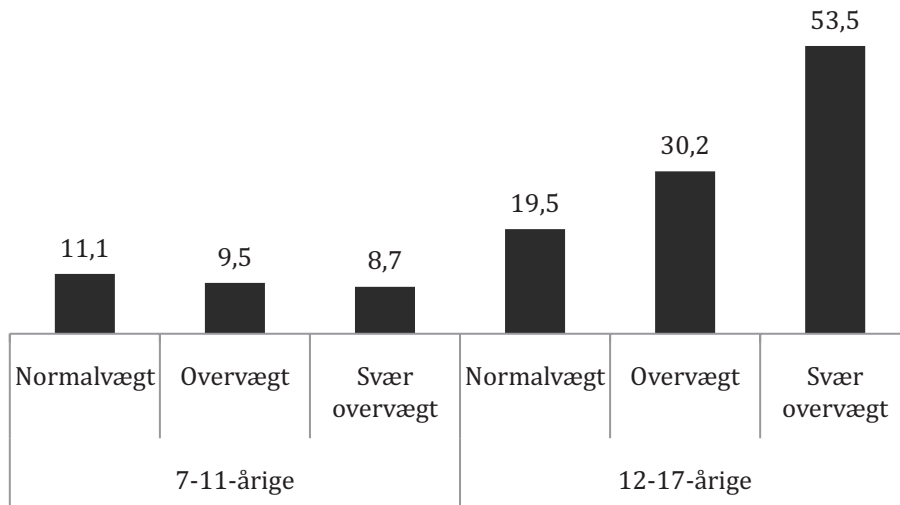
Sammenhængen mellem vægt og mangel på motion er udpræget for 12-17-årige, hvor overvægt hænger sammen med ikke at få motion. For 7-11-årige er der ikke en sådan sammenhæng mellem overvægt og motion (figur 7.2.3).

Figur 7.2.1. Andel af skolebørn, som bruger mere tid på tv og computerspil end gennemsnittet af skolebørn, opdelt efter deres vægtkategori. Pct.

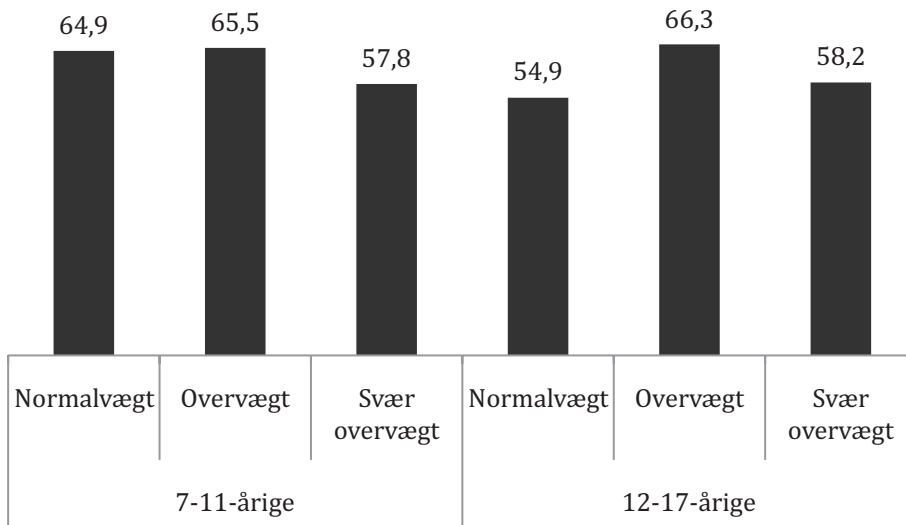
Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Figur 7.2.2. Andel af skolebørn, som bruger meget mere (gns. + std.afv.) tid på tv og computerspil end gennemsnittet af skolebørn, opdelt efter deres vægtkategori. Pct.

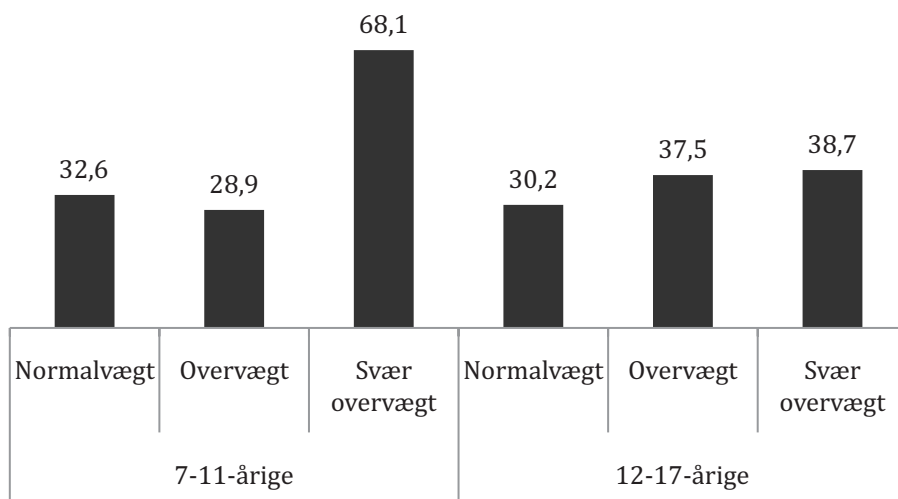
Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Figur 7.2.3. Andel af skolebørn, der ikke dyrker motion, opdelt efter deres vægtkategori. Pct.

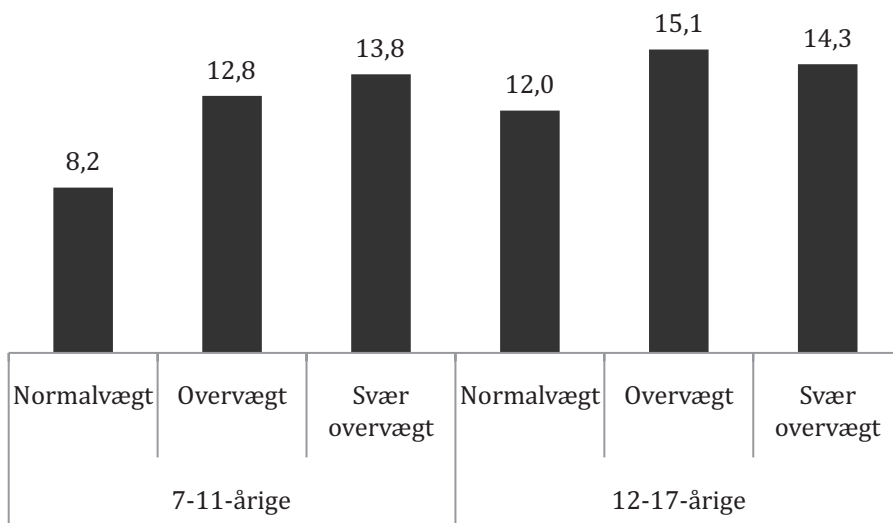
Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Figur 7.2.4. Andel af skolebørn, som får mindre søvn end det gns. søvnomfang, opdelt efter deres vægtkategori. Pct.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Figur 7.2.5. Andelen af skolebørn, som er meget alene (mindre end gns. + std.afv.), opdelt efter deres vægtkategori. Pct.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

For lidt søvn er især udpræget blandt svært overvægtige 7-11-årige og moderat overvægtige 12-17-årige. Der er dog flere svært overvægtige end normalvægtige 12-17-årige, der også får for lidt søvn (figur 7.2.4).

Der er flere moderat og svært overvægtige skolebørn, der er meget alene, end normalvægtige skolebørn (figur 7.2.5). For 12-17-årige er forskellene dog ikke særlig store, hvorimod forskellene er betydelige for 7-11-årige. Mens 8 pct. af 7-11-årige skolebørn angiver at være meget alene, gælder det for 13-14 pct. af de moderat og svært overvægtige, at de i stort omfang er overladt til sig selv.

Hvad disse problemer kan komme til at betyde for børnene, når de vokser op, er ikke muligt at belyse i denne undersøgelse, men vil senere blive gjort til genstand for analyser, når de unge er kommet i en alder, hvor de skal vælge uddannelse og sidenhen job på arbejdsmarkedet.

8 Skolebørns aktiviteter og succes i skolen

Der har i de senere år været en udbredt bekymring for, at danske børn ikke klarer sig lige så godt i skolen som børn i andre lande. Samtidig er der fortsat betydelige forskelle i, hvor godt danske børn klarer sig i skolen, og mere end 20 pct. af en ungdomsårgang får stadig ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse (AE, 2011). Det er på trods af, at der er gennemført en række politiske initiativer for at ændre på dette forhold. En mulig forklaring på, at initiativerne ikke har været tilstrækkelige, er, at fokus især har været rettet mod forhold i selve skolen, såsom mere specialundervisning, flere undervisningstimer osv., mens der har været mindre opmærksomhed omkring sammenhængen mellem familiebaggrund og børnenes hverdagsliv, og hvordan de klarer sig i skolen. Også forskningsmæssigt har børns dagligliv hidtil fået relativt lille opmærksomhed både i Danmark, USA og andre steder i verden (Hsin, 2009).

I modsætning til forældres uddannelsesbaggrund, arbejdsmarkedstilknytning og indkomster, som er vanskelige at ændre på kort sigt, anses ændringer i hverdagslivet for at være mere påvirkelige over for politiske initiativer. Den daglige adfærd er således ikke kun afledt af, hvor mange ressourcer der er til rådighed, idet også holdninger til og præferencer for at gøre bestemte ting spiller en rolle. Det giver i sig selv mulighed for at påvirke og iværksætte kampagner og indsatser, som har effekt på kort sigt. Fx antages familiers spisemønstre – antal måltider og madens sammensætning – at kunne påvirkes, ligesom det gælder motionsomfang og tv- og computervaner, hvilket alt sammen har betydning for børns velfærd og for, hvordan de klarer sig i skolen.

Vi vil i det følgende benytte den danske tids- og forbrugsundersøgelse (DTUC), som er beskrevet i kapitel 3, til at analysere sammenhænge mellem børns skolesucces og deres tid brugt på forskellige dagligdags aktiviteter, idet vi tager hensyn til forskelle i deres sociale baggrund. Oplysningerne om skolesucces bygger på børnenes egne vurderinger, idet de selv har rapporteret, hvor godt de mener, at de klarer sig i skolen. Tilsvarende har børnene

også selv angivet, hvad de foretager sig i løbet af en hverdag og en weekend-dag.

Vores hypotese er, at børns skolesucces ikke kun er betinget af deres intelligens, deres forældres karakteristika og den tid, forældrene bruger på deres børn, men at også den måde, børnene selv vælger at bruge deres tid på, har betydning for, hvor godt de klarer sig i skolen. Børnenes tidsanvendelse kan så igen være påvirket af forældrebaggrund, hvilket fx viser sig ved, at der er en udbredt sammenhæng mellem forældre og deres børns senere sociale og uddannelsesmæssige placering i samfundet. I det følgende giver vi først et overblik over den nyeste samfundsvidenskabelige litteratur, der omhandler børns skolesucces. Herefter følger en beskrivelse af de sammenhænge og transmissionsmekanismer, som vi vil undersøge, hvorefter selve analysen og resultaterne præsenteres. Til sidst følger en konklusion og en diskussion af resultaterne.

8.1 Undersøgelser af succes i skolen

Der er en omfattende litteratur om faktorer, der har betydning for, hvordan man klarer sig i skolesystemet og på arbejdsmarkedet. De fleste af disse undersøgelser viser en sammenhæng mellem skolesucces, og hvordan det senere går på arbejdsmarkedet. For at forstå denne sammenhæng tager de økonomiske modeller udgangspunkt i, hvordan forældre investerer tid og penge i deres børn, idet antagelsen er, at de fleste forældre bruger sig selv som rollemodeller og sætter rammer og mål for deres børns adfærd med det formål at maksimere børnenes human kapital (McIntosh, 2008).

Inden for økonomisk teori blev der allerede i 1979 (Becker & Tomes, 1979) formuleret modeller for, hvordan forældre "investerer" i deres børns velfærd. Der er således tale om, at forældre overfører materielle goder og viden til deres børn, betegnet som inter-generationelle overførsler af økonomisk og uddannelsesmæssig kapital. Det begrundes i, at forældre har en altruistisk adfærd, som manifesterer sig ved, at børnenes nytte bliver en integreret del af forældrenes egen nytte – forældre vil kort sagt gerne have, at deres børn klarer sig godt.

Det er selvfølgelig forenklet at tro, at forældres indkomster og uddannelse er det eneste, der overføres til børnene. Forældrenes aktuelle adfærd, deres attituder og motivation er selvsagt også af stor betydning for børns trivsel til lige med den verbale interaktion mellem forældre og børn (Hoff, 2003). Bonke (2009) har således vist, at forældres tid brugt på deres børn ikke kun va-

rierer mellem forældre med forskellig indkomst og uddannelse, men også at der inden for sådanne grupper er store forskelle i både såkaldt udviklende og ikke-udviklende børneomsorg. Selv inden for den samme uddannelsesgruppe er der forskellige opfattelser af, hvor meget tid og hvor mange penge der skal til for at give børnene den bedst mulige skolegang og livsbetingelser i det hele taget. Weinberg (2001) beskriver dette som et “agency”-fænomen ud fra en opfattelse af, at forældre agerer som “principals”, der tilskynder deres børn – “agents” – til at optimere deres interesser på langt sigt og i overensstemmelse med forældrenes “altruistiske” hensigter.

Forældrenes – principals – tilskyndelser kan enten opfattes som værende statiske eller dynamiske, hvor de statiske fokuserer på det endelige resultat af udviklende investeringer over en lang periode, mens de dynamiske ser børns udvikling som et resultat af en kumulativ proces, hvor forældrekarakteristika, investeringer i børnenes skolegang og medfødte evner spiller en rolle (Würtz, 2007).

Overførslen af human kapital fra generation til generation analyseres som regel inden for en statisk ramme, hvor kun nogle få og korte “investerings”perioder og kortsigtede outcomes indgår (Becker & Tomes, 1986). Fx har testresultater fra undersøgelser af børn vist sig at kunne bruges til at forudsige uddannelses- og arbejdsmarkedsmæssig succes (Currie & Thomas, 2001), og især har investeringer i børn i de tidlige barndomsår vist sig at væsentlig betydning for succes – eller mangel på samme – for læring sidenhen i livet (Heckman, 2000).

For de fleste undersøgelser gælder, at det som regel er moderens sociale baggrund, der er af betydning for, hvor godt børn klarer sig. Mødrene har således næsten udelukkende været det “forældreinput”, der har været genstand for opmærksomhed, hvilket dels kan tilskrives datamulighederne, dels – måske – et konventionelt syn på samfundet som værende styret af traditionelle kønsnormer. Både Hansen (1997), Davies et al. (2002), Ruhm (2004), Gregg et al. (2005), McIntosh & Munk (2007), Datta Gupta & Simonsen (2010) og Ermisch & Pronzato (2010) anvender dog også information om faderens baggrund, og Würtz (2007) sonderer direkte mellem moderens og faderens involvering i deres børns opvækst ved at se på den tid, de to forældre hver for sig bruger på børneomsorg – og også faderens indsats viser sig at have en positiv betydning for børn opvækst.

I de fleste undersøgelser af skolesucces anvendes karakterer enten indhentet fra årlige evalueringer – årskarakterer – eller fra eksamener som udtryk for outcomes (McIntosh & Munk, 2007; Würtz, 2007). Ud over sådanne ob-

jektive mål har flere undersøgelser brugt oplysninger baseret på forældres og børns subjektive vurderinger af succes i skolen. Det gælder fx Taviani & Losch (2003) og O'Brien & Jones (1999), som anvender studerendes motivation og forventninger til, hvordan de vil klare sig, henholdsvis hvor meget de forventer at ville satse på deres uddannelse, som udtryk for det senere opnåede uddannelsesresultat. Tilsvarende stiller McIntosh (2008) et spørgsmål til forældre i the Canadian Survey of Approaches to Educational Planning om, hvordan de vurderer, deres børn som helhed klarer sig i skolen. Det viser sig for alle disse studier, at de kommer frem til næsten de samme forklaringer på børns skolesucces, nemlig at en positiv forældrevurdering og -forventning ofte viser sig at gå i opfyldelse, i og med at sådanne børn klarer sig bedre end andre børn i skolen, uafhængig af hvordan skolesucces bliver målt.

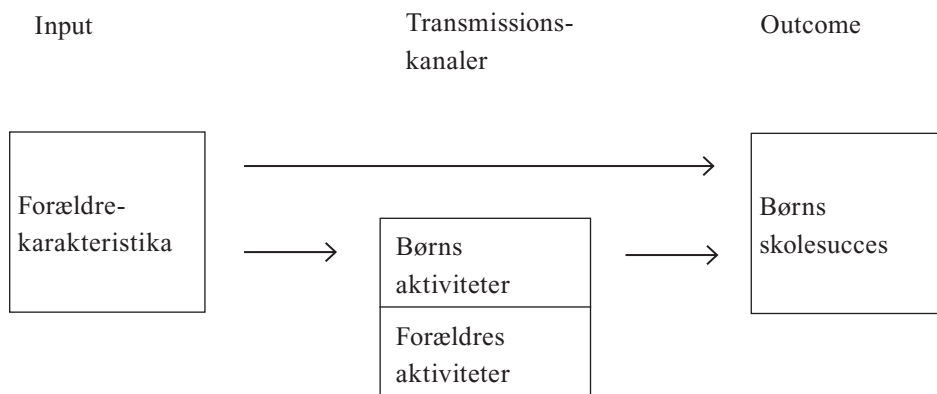
I dette kapitel vil vi ikke kun se på forholdet mellem forældrekaraktistika og deres børns succes i skolen, sådan som de ovenfor nævnte studier har gjort, men også inddrage den "transmissions"-mekanisme, som forældre og børns dagligdag menes at udgøre for sammenhængen mellem nævnte forhold.

8.2 Undersøgelsen

Udgangspunktet for den følgende analyse er, at forældres baggrund har betydning for, hvordan deres børn klarer sig i skolen og siden hen på arbejdsmarkedet. Forældre råder således over nogle ressourcer, som så at sige indgår som input i produktionen af forskellige outcomes (Ruhm, 2004; Becker, 1991). Disse ressourcer kan både være intellektuelle og komme til udtryk i forældrenes uddannelse, som børnene "arver", og materielle, såsom at sørge for gode boligforhold, en ordentlig ernæring, mulighed for deltagelse i forskellige aktiviteter osv. Ressourcerne omfatter også den tid, forældre har til rådighed og vælger at bruge på deres børn i form af omsorg og lektiehjælp, tillige med at forældre også "formidler" normer for, hvordan man opfører sig i dagligdagen – søvnomfang, spisevaner, motionsadfærd osv. – og strukturerer sit liv.

Ligesom forældres ressourcer spiller en rolle for børnenes skolesucces, er børns egne ønsker og præferencer for en særlig livsstil også vigtig for skolesuccesen. Nogle børn bruger fx meget tid på sport på bekostning af hjemmearbejde, mens andre får mere energi som følge af deres sportsaktiviteter og derfor også laver mere hjemmearbejde. Der kan med andre ord både være positive og negative sammenhænge mellem børns aktivitetsmønstre og deres skolesucces. Det er netop argumentet for at se på, hvordan sådanne "transmis-

Figur 8.2.1. Forventet sammenhæng mellem forældrekarakteristika og børns skolesucces.

sionskanaler” i almindelighed – gennemsnitligt set – modererer eller forstærker sammenhængen mellem forældrekarakteristika og børnenes succes i skolen, sådan som det er illustreret i figur 8.2.1.

Vi beregner i det følgende først virkningen af forældrekarakteristika på deres børns skolesucces, hvorefter vi inkluderer børnenes egen livsstil i denne sammenhæng, jf. en lignende metode anvendt af Fertig et al. (2009). Dette giver mulighed for at undersøge, hvor stor den selvstændige betydning af børns daglige adfærd er for, hvordan de klarer sig i skolen, samtidig med at vi kan vurdere, hvor stor indflydelse børns daglige adfærd har for *sammenhængen* mellem forældrekarakteristika og børns skolesucces: Har børns egen livsstil en selvstændig betydning for deres skolegang, eller er det alene deres forældrebaggrund, der gør en forskel?

Vi anvender informationer fra 1.014 børn, som har udfyldt et døgnrytmeskema for både en hverdag og en weekenddag, og som bor sammen med både deres moder og fader (i tabel 8.3.5 indgår 967 børn). Da der i nogle familier er flere børn, der kan indgå i undersøgelsen, kontrollerer vi for, at disse børn har samme familiekarakteristika i analyserne via beregningen af en såkaldt ”clustering”-effekt.

8.3 Beskrivelse

Skolesucces

Der er flere studier af betydningen af forældrekarakteristika for børns karakterer i skolen, hvorimod der er færre, der anvender selvrapporterede succes-kriterier, se fx. McIntosh (2008). Vi anvender her spørgsmål om, hvor godt skolebørn selv synes de klarer sig i dansk og matematik, både absolut og i forhold til deres kammerater, og om de synes om disse fag. Spørgsmålene lyder:

- Hvor god er du til matematik/læsning? (Ikke god, relativt god, meget god)
- Hvor god er du til matematik/læsning sammenlignet med dine klasse-kammerater? (én af de dårligste/én i midten/én af de bedste)
- Hvor godt synes du om matematik/læsning? (Synes ikke om det/det er ok/synes meget godt om det).

For at vurdere pålideligheden af disse svar har vi for de ældste børn sammenholdt dem med deres årsprøvekarakterer fra skolen. Vi finder, at der er en positiv sammenhæng (korrelationskoefficient) mellem de selvrapporterede vurderinger af matematik og læsning – som vi anvender her – og skriftlige eksamensresultater – som er tilgængelige i Danmarks Statistik – på 0,41 for matematik og 0,24 for læsning for 9. og 10. klasser. Stort set samme resultat kommer Mejding et al. (2006) frem til ved at sammenligne resultaterne af formelle PISA-test, verbale spørgsmål om skolesucces i PISA-undersøgelserne, med oplysninger om faktiske eksamensresultater.

Vi finder, at flertallet af yngre skolebørn (7-11 år) synes, at de er gode til matematik, og næsten to ud af tre, at de er gode til læsning (tabel 8.3.1). Blandt ældre skolebørn (12-17 år) er vurderingen gennemgående mindre positiv, og for sådanne piger er det kun godt hver tredje, der synes hun er god til matematik, mod to ud af tre piger, som synes, de er gode til læsning. Det betyder, at 8 pct. flere ældre skoledrenge end tilsvarende skolepiger opfatter sig selv som værende meget gode til matematik, mens omvendt 14 pct. flere ældre skolepiger end tilsvarende skoledrenge synes, at de er meget gode til læsning. Flertallet af de resterende skolebørn synes, at de er nogenlunde til de to fag, mens knap hver tiende unge skolepige ikke synes, at hun er god til matematik, og hver tiende ældre skoledreng, at han ikke er det i læsning, når han/hun nu selv skal sige det.

Tabel 8.3.1. Skolebørns vurdering af deres evner i matematik og læsning, efter køn og alder. 2008/09.

	7-11-årige				12-17-årige			
	Dreng (N:224)		Pige (N:200)		Dreng (N:317)		Pige (N:273)	
	Mat.	Læs.	Mat.	Læs.	Mat.	Læs.	Mat.	Læs.
	Procent							
Spg. 1: Hvor god er du til matematik/læsning?								
Ikke god	4,9	6,7	4,5	4,5	4,7	6,9	8,8	3,3
Nogenlunde	32,1	30,4	47,5	25,5	47,3	40,1	51,3	30,4
Meget god	63,0	62,9	48,0	70,0	48,0	53,0	39,9	66,3
Spg. 2: Hvis du skulle sammenligne dig selv med de andre fra din klasse i matematik/ læsning, hvor vil du så placere dig selv?								
Jeg er en af de dårligste	2,2	5,8	3,0	4,5	3,2	6,9	7,0	3,3
Jeg ligger i midten	40,2	40,6	48,5	34,5	45,7	50,2	56,4	42,1
Jeg er en af de bedste	57,6	53,6	48,5	61,0	51,1	42,9	36,6	54,6
Spg. 3: Kan du lide matematik/læsning?								
Jeg kan slet ikke lide matematik/læsning	6,7	4,9	9,0	3,0	9,8	16,4	18,3	8,1
Jeg kan nogenlunde lide matematik/læsning	32,1	31,7	32,5	26,5	37,5	49,2	41,0	33,7
Jeg kan rigtig godt lide matematik/læsning	61,2	63,4	58,5	70,5	52,7	34,4	40,7	58,2

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Nogenlunde samme billede viser sig, når det gælder om at sammenligne sig med sine kammerater. Også her synes flertallet af både yngre og ældre skolepiger og -dreng, at de er blandt de bedste i klassen. For læsning gælder dog, at der er 10 pct. færre piger – både af de yngre og ældre – der ikke synes, de er blandt de bedste, selvom de synes, de er meget gode til faget.

Når ældre skolebørn vurderer deres evner som værende dårligere, end det gælder for yngre skolebørn, kan det skyldes, at man med alderen får et mere realistisk syn på egne evner. Det er derimod vanskeligere at forklare, hvorfor flere ældre drenge og piger ikke synes om matematik og læsning sammenlignet med yngre drenge og piger, hvis altså ikke forklaringen blot er, at succes og præferencer følges ad – man synes om det, man er god til, og kan ikke lide det, man ikke er så god til.

Tabel 8.3.2. Sammenhængen mellem forskellige spørgsmål om skolebørns syn på deres evner i matematik og læsning. 2008/09.

Korrelationskoefficienter					
7-11 år					
Drenge/piger	Mat. spg. 1	Mat. spg. 2	Mat. spg. 3	Læs. spg. 1	Læs. spg. 2
Mat. spg. 2	0,651*/0,660*				
Mat. spg. 3	0,472*/0,407*	0,354*/0,384*			
Læs. spg. 1	0,085/0,200*	0,137*/0,183*	-0,101/0,002		
Læs. spg. 2	0,037/0,176*	0,120/0,242*	-0,087/0,027	0,776*/0,721*	
Læs. spg. 3	-0,040/0,086	-0,036/0,095	-0,029/0,190*	0,426*/0,430*	0,397*/0,371*
12-17 år					
Drenge/piger	Mat. spg. 1	Mat. spg. 2	Mat. spg. 3	Læs. spg. 1	Læs. spg. 2
Mat. spg. 2	0,719*/0,694*				
Mat. spg. 3	0,442*/0,615*	0,347*/0,540*			
Læs. spg. 1	0,025/0,048	0,100/0,045	-0,066/-0,159*		
Læs. spg. 2	0,033/0,043	0,161*/0,038	-0,046/-0,171*	0,738*/0,689*	
Læs. spg. 3	0,026/0,003	-0,019/0,003	0,080/0,003	0,403*/0,436*	0,350*/0,363*

* angiver signifikante korrelationer på 5% niveau.

Note: For både matematik og læsning er værdierne 1 og 2 slået sammen, jf. tabel 8.3.1

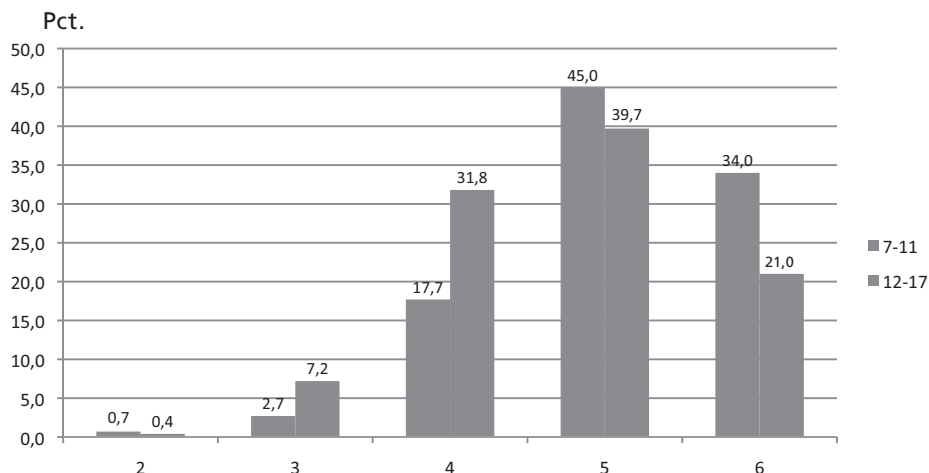
Ordlyden på de eksakte spørgsmål 1, 2 og 3 fremgår af tabel 8.3.1.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Ikke overraskende er der en klar sammenhæng (høje korrelations-koefficienter) mellem børns vurderinger af deres evner i matematik og læsning – både absolut og relativt set – og ligesådan er der en betydelig sammenhæng mellem disse mål og spørgsmålet om, hvorvidt børnene kan lide fagene (tabel 8.3.2). Vi har i det følgende valgt at bruge det relative mål for matematik – hvor god synes du, at du er sammenlignet med de andre i klassen – og for læsning spørgsmålet, om man kan lide faget, fordi disse to mål for skolesucces hver især viser sig at give de mest – statistisk set – tydelige resultater af sammenhængen mellem børns aktiviteter og succes i skolen.

Vi har også lavet et samlet mål for skolebørnenes evner ved at kombinere vurderingerne af matematik og læsning. Vi har således konstrueret et indeks, hvor en høj score i begge discipliner – mat. spg. 2 og læs. spg. 3 – er tillagt

Figur 8.3.1. Fordelingen af et kombineret mål for succes i matematik og læsning – generel score (2-6) – for 7-11- og 12-17-årige. 2008/09.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

den højeste værdi (6), én høj score og en middelscore – uafhængig af fag – som den næsthøjeste værdi (5), én høj og én lav score eller to middel score som middel værdien (4), én middelværdi og én lav score som den næstlaveste værdi (4), og endelig to lave scores som den laveste værdi (2). Fordelingen er vist i figur 6.3.1, hvoraf det ses, at 45 pct. af de 7-11-årige skolebørn scorer værdien 5 mod kun 40 pct. af de 12-17-årige skolebørn. For de yngste er der dobbelt så mange, der scorer 6 i forhold til 4, mens der er 50 pct. flere af de ældste, der scorer 4 i forhold til 6. Endelig er der dobbelt så mange ældre skolebørn, der scorer 2 eller 3 sammenlignet med yngre skolebørn, nemlig 3,4 pct. i forhold til 7,6 pct.

Aktiviteter og socioøkonomiske forhold

Da formålet med dette kapitel er at se på, hvordan hverdagslivet udtrykt gennem forældre og børns tidsanvendelse påvirker børns succes i skolen ved at forstærke eller dæmpe sammenhængen mellem denne adfærd og forskellige forældrekarakteristika – alder, beskæftigelse, uddannelse og indkomst – anvender vi en række dagligdagsaktiviteter som forklarende forhold. Disse aktiviteter omfatter skolebørns tid brugt på hjemmearbejde, motion, tv, computer, søvn og spisning samt antallet af måltider, herunder spisning af morgenmad.

Vi inkluderer også forskellige forældreaktiviteter, såsom tiden brugt på motion, tv, spisning, søvn og på omsorg – udviklende og ikke-udviklende – og almindeligt samvær med deres børn. Forventningen er, at disse forældreaktiviteter i høj grad korrelerer med børnenes tilsvarende aktiviteter – hvis forældrene er aktive, er børnene det også – hvorfor inddragelsen af enten børnenes eller forældrenes aktiviteter i analyserne er tilstrækkelig.

Tabel 8.3.3 viser den gennemsnitlige tid brugt på forskellige aktiviteter til- lige med værdierne af de øvrige forhold, som bruges i analyserne af skole- børns succes i skolen. Fx ses det, at de yngste børn i gennemsnit bruger ca. 25 minutter på motion om dagen mod 35-45 minutter – piger mindre end drenge – for de ældste børn. Det ses også, at 15 pct. af de yngste skolebørn og 25 pct. af de ældste ikke spiser morgenmad på en hverdag, når de selv skal angive, hvad de laver på en sådan dag. Og endelig kan nævnes, at moderen bruger mere tid på såkaldt ikke-udviklende børneomsorg end faderen, mens der er en mindre forskel mellem fædre og mødre i den udviklende omsorg over for yngre skolebørn, men stort set ikke nogen forskel i denne omsorg over for deres ældre skolebørn, se også Bonke (2009).

Tabel 8.3.3. Gennemsnit for de anvendte forklarende variable. Gns. ugedag. 2008/09.

	7-11 år		12-17 år	
	Dreng	Pige	Dreng	Pige
<i>Børns aktivitet</i>				
Lektier/hjemmearbejde/studier (# timer)	0,20	0,20	0,31	0,41
Dyrke sport/motion/idrætsklub (# timer)	0,44	0,41	0,70	0,59
Se tv, videofilm/dvd (# timer)	1,48	1,87	1,88	2,23
Playstation/computer/internet (# timer)	1,04	0,47	1,83	0,93
Spisning (# timer)	1,22	1,30	1,15	1,19
Søvn (# timer)	9,75	9,77	8,47	8,92
Antal måltider (#)	2,25	2,34	2,17	2,20
Spiser morgenmad på en hverdag (0/1)	0,84	0,82	0,73	0,76
<i>Faders aktivitet</i>				
Ikke-udviklingsomsorg (# timer)	0,51	0,48	0,26	0,16
Udviklingsomsorg (# timer)	0,44	0,34	0,18	0,20
Motion (# timer)	0,33	0,34	0,35	0,33
Tv (# timer)	1,47	2,15	1,92	2,01
Spisning (# timer)	1,31	1,26	1,33	1,29
Søvn (# timer)	7,03	7,24	7,41	7,39

	7-11 år		12-17 år	
	Dreng	Pige	Dreng	Pige
<i>Moders aktivitet</i>				
Ikke-udviklingsomsorg (# timer)	0,98	0,63	0,40	0,45
Udviklingsomsorg (# timer)	0,57	0,51	0,18	0,27
Motion (# timer)	0,31	0,31	0,28	0,30
Tv (# timer)	1,33	1,49	1,50	1,74
Spisning (# timer)	1,41	1,34	1,32	1,23
Søvn (# timer)	7,60	7,63	7,61	7,54
<i>Andre karakteristika</i>				
Moders arbejdstid (# timer pr. uge)	3,63	3,49	3,60	3,62
Moders uddannelse	0,68	0,56	0,47	0,48
Moders alder ved fødsel af 1. barn	28,23	28,21	27,68	27,71
Barns alder	9,12	9,04	14,20	14,11
Antal søskende	1,40	1,32	1,26	1,20
Husholdningsindkomst efter skat (Log)	10,32	10,53	10,25	10,46

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

I tabel 8.3.4, der viser sammenhængen mellem forældrenes – faderen og moderens – aktiviteter og mellem disses og børnenes aktiviteter, finder vi ikke overraskende, at der er en tendens til, at man i familien bruger sin tid på nogle af de samme aktiviteter. Der er således en positiv sammenhæng mellem parternes tid brugt på tv, spisning og søvn, hvorimod dette ikke gælder for motion, hvor der ikke er nogen sammenhæng mellem parternes aktivitetsniveauer. Hvad angår søvn, finder vi i øvrigt, at motion for begge parter hænger negativt sammen med partnerens søvn: Jo mere motion, desto mindre sover partneren, og tilsvarende jo mindre tid brugt på tv, desto mere tid bruger partneren på at spise. Disse sammenhænge gælder også for den enkelte: jo mere tv, desto kortere spisetid, og jo mere motion, desto mindre søvn (ikke vist i tabel).

Tabel 8.3.4. Sammenhængen mellem tid (timer) brugt på forskellige aktiviteter for forældre og for forældre og børn. 2008/09.

Korrelationkoefficient								
	<i>Faders aktivitet</i>				<i>Moders aktivitet</i>			
	Motion	Tv	Spisning	Søvn	Motion	Tv	Spisning	Søvn
<i>Barns aktivitet</i>								
Motion	0,154*	-0,028	-0,011	-0,034	0,127*	-0,044	-0,050	-0,032
Tv	-0,050	0,131*	0,019	0,011	-0,029	0,194*	0,042	0,002
Spisning	0,051	-0,055	0,269*	0,015	0,010	-0,117*	0,217*	-0,046
Søvn	0,085*	-0,012	0,091*	0,184*	0,044	-0,075*	0,059	0,196*
<i>Faders aktivitet</i>								
Motion	..	..	..	..	0,069	-0,126*	-0,028	-0,074*
Tv	..	..	..	..	-0,031	0,301*	-0,121*	-0,071*
Spisning	..	..	..	..	-0,039	-0,142*	0,334*	0,012
Søvn	..	..	..	..	0,023	-0,163*	-0,041	0,123*

Note: * signifikant på 0.05-niveau.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Når det gælder sammenhængen mellem forældres – mødre og fædres – aktiviteter og deres børns, ser vi, at for både motion, tv, spisning og søvn er den positiv: Jo mere tid forældrene bruger på disse aktiviteter, desto mere tid bruger også børnene på dem. Det viser sig også, at der stort set ikke er nogen forskel i sammenhængen mellem faderen eller moderens og barnets tid brugt på nævnte aktiviteter, og at sammenhængen i de to generationers motionsomfang er svagere end for de øvrige aktiviteter. Det betyder, at vi i analyserne nedenfor både kunne vælge at inddrage moderen og faderens aktiviteter eller blot nøjes med at inddrage børnenes, da der er nævnte sammenhænge, og det viser sig (beregninger ikke vist i det følgende) ikke at give nogle nævneværdige forskelle i betydningen af aktivitetsmønstre for sammenhængen mellem forældrekarakteristika og succes i skolen. Vi har valgt alene at inddrage børnenes aktiviteter, da det i sidste ende er dem, vi gerne med denne bog vil have påvirket i en positiv retning.

8.4 Resultater

For at undersøge sammenhængen mellem børns baggrund og succes i skolen har vi gennemført separate regressionsanalyser for matematik, læsning og en kombineret fælles score for de to fag, se ovenfor. Børns baggrund omfatter moderens arbejdstid på arbejdsmarkedet, hendes alder, da hun fødte sit 1. barn, hendes uddannelse og familiens samlede indkomst efter skat. Forklaringen på dette er, at vi på den måde kan se, om disse forhold har en selvstændig sammenhæng med barnets succes i skolen – har moderens arbejdstid en negativ indflydelse på barnets succes? Er mødre, som får deres 1. barn tidligt, mere orienteret mod familien og dermed børneomsorg? Og scorer børn af mødre med en videregående uddannede højere end børn af mødre med ikke-videregående eller ingen uddannelse? Ved herudover at foretage analyserne med henholdsvis uden oplysninger om børns dagligdag er det muligt at se, i hvilken grad børnenes aktiviteter kan forklare sammenhængen mellem barnets baggrund og dets succes i skolen.

Vi har også taget hensyn til skolebarnets alder, køn, og om der er søskende i familien. Sidstnævnte forhold – søskende – viser sig ikke at have nogen betydning for, hvordan børn klarer sig i hverken matematik, læsning, eller når vi kombinerer de to fag. At drenge scorer højere i matematik, og piger i læsning, og at ældre skolebørn vurderer deres evner som værende dårligere, end det er tilfældet for yngre skolebørn, har vi allerede set, og det bekræftes så her, hvor vi kontrollerer for en række andre forhold (tabel 8.4.1).

Vi finder, at der er en positiv sammenhæng mellem moderens uddannelse og barnets succes i skolen i både matematik og læsning – mere i første fag end i andet fag – også selvom vi tager hensyn til, hvad barnet foretager sig i løbet af ugen. Der er derimod ingen sammenhæng mellem moderens arbejdstid og barnets skolesucces i hverken matematik eller læsning. Der er dog en positiv sammenhæng mellem den generelle score og moderens arbejdstid, men heller ikke denne er dog signifikant på et acceptabelt niveau. Forklaringen på dette er formentlig, at yngre skolebørn i Danmark i stort omfang er i fritidsinstitutioner, og at der også for ældre skolebørn er et omfattende udbud af strukturerede fritidsaktiviteter. Vi har da også set, at det trods alt er et mindretal af danske skolebørn, der er meget alene hjemme, jf. kapitel 4. Hertil kommer, at danske fædre deltager i børneomsorgen inklusive lektielæsning i næsten lige så stort omfang som danske mødre (Bonke, 2010), hvilket kan kompensere for de negative konsekvenser for børns skolegang, man kunne forvente, at der var forbundet med (nogle) mødres lange arbejdstider.

For USA har Hill et al. (2005) og Waldfogel et al. (2002) vist, at moderens

beskæftigelse og førskolebørns kognitive egenskaber målt ved testscores ikke hænger sammen, når beskæftigelsen falder efter barnets første år. Hvis moderen derimod er fuldtidsbeskæftiget, inden barnet bliver 1 år, er der en negativ sammenhæng, hvorimod en deltidsbeskæftigelse ikke har nogen betydning. Det peger på, at det er den tidlige omsorg over for børn, der er særlig vigtig for, hvordan de klarer sig i skolen.

Hvad angår det at få et barn i en tidlig alder, er det ikke anderledes end at få børn senere, når det gælder barnets succes med læsning og matematik i skolen. Familiens indkomst efter skat hænger derimod positivt sammen med, hvor godt barnet klarer sig i læsning, mens økonomien ikke spiller nogen rolle for succesen i matematik.

Vi har også set på, om der er en sammenhæng mellem forældrenes tid brugt på lektielæsning og andre udviklende aktiviteter og børnenes vurdering af deres succes med matematik og læsning. For ingen af disse to fag er der nogen sammenhæng, hvad enten det er moderen eller faderens hjælp, vi kigger på (ikke vist i tabel). Det kan hænge sammen med, at lektiehjælp mv. først og fremmest har en virkning over for de børn, som har behov for hjælp, mens det er af mindre betydning for andre børn, hvor meget hjælp de får af deres forældre. Vi kan i den forbindelse også vise, at der heller ikke er nogen sammenhæng mellem den tid, barnet bruger på lektielæsning – alene eller sammen med forældre eller andre – og succesen i matematik og læsning (tabel 8.3.5). Forklaringen på det er formentlig, at det både er evner og den tid, der bruges på lektier, der bidrager til at give gode skoleresultater.

Ser vi på sammenhængen mellem børns dagligdag og succes i skolen, spiller tiden brugt på at se tv og spille computerspil en rolle for, hvor god man er til læsning: Jo mere tid brugt her, desto dårligere klarer man sig i læsning. Succesen i matematik hænger derimod ikke sammen med, om skolebørn ser meget tv og spiller computerspil i stort omfang. Hvorvidt det er tiden brugt på tv og computerspil, der medvirker til, at man klarer sig dårligere i læsning, eller det er dårlige skoleresultater, der får én til at se meget tv og bruge tid på computerspil, kan vi dog ikke sige noget om her. Sammenhængen kan selv sagt gå begge veje.

Når vi finder, at der er en negativ sammenhæng mellem det ikke at få morgenmad og succesen i matematik, er det umiddelbart mest oplagt, at det er manglen på morgenmad, der påvirker matematikkundskaberne, end det er disse kundskaber, der får én til at undlade dette måltid. Det ville dog være forventeligt, at manglende morgenmad også hang sammen med dårligere resultater i læsning, hvilket dog ikke er tilfældet, og heller ikke når det gælder

den generelle score for både læsning og matematik. Her er det vigtigt at nævne, at der kan være faktorer såsom psykiske problemer mv., der både påvirker succesen i skolen og det ikke at spise morgenmad. Vi så således i kapitel 7, at det ikke at spise morgenmad hænger sammen med flere af trivselsparametrene, hvorfor vi ikke kan afvise, at sammenhængen mellem manglende morgenmad og et dårligere resultat for matematik kan henføres til uobserverede faktorer relaterede til trivsel og psykisk helbred – og til andre forhold, som vi ikke har taget højde for i analysen.

Det viser sig endvidere, at tiden brugt på motion hænger positivt sammen med succes i matematik, hvorimod der ikke er nogen sammenhæng mellem denne aktivitet og succesen i læsning. Forklaringen kan være, at der er tale om to forskellige egenskaber hos børn, nemlig at de enten er orienteret mod fysisk udfoldelse eller mod mere intellektuelle/boglige aktiviteter, og at de fysisk aktive derfor bruger mere tid på matematik, end det er tilfældet for mindre fysisk aktive skolebørn.

Tabel 8.3.5. Skolebørns succes i matematik¹, læsning¹ og general score², deres aktiviteter og forældrebaggrund. Regressionsanalyser. Probit og ordinary least square (OLS) estimationer. Marginal effekter for probit estimationer. 2008/09.

Estimationsmetode	Mat. spg. 2		Læs. spg. 3		Generel score ²	
	Probit	Probit	Probit	Probit	OLS	OLS
Moderens arbejdstid (antal timer pr. uge)	0,0124 (0,22)	0,0055 (0,10)	0,0315 (0,55)	0,0386 (0,67)	0,0526 (1,41)	0,0518 (1,39)
Moderens alder ved 1. fødsel	-0,01 (-0,94)	-0,0099 (-0,93)	-0,0043 (-0,39)	-0,0035 (-0,32)	-0,0046 (-0,65)	-0,0039 (-0,55)
Moderen har en videregående uddannelse	0,323*** (3,73)	0,326*** (3,76)	0,254** (2,89)	0,250** (2,83)	0,226*** (3,96)	0,223*** (3,91)
Log (netto hh-indkomst)	-0,0471 (-1,59)	-0,0425 (-1,42)	0,0699* (2,29)	0,0712* (2,31)	0,0116 (0,6)	0,0127 (0,65)
Børns aktiviteter på en hverdag						
Lektier/hjemmearbejde/studier (antal timer)		0,0174 (0,22)		0,0206 (0,26)		0,0585 (1,12)
Dyrke sport/motion/idrætssklub (antal timer)		0,0661+ (1,8)		-0,0358 (-0,96)		0,016 (0,66)
Se tv, videofilm/dvd (antal timer)		-0,0067 (-0,38)		-0,0397* (-2,20)		-0,0149 (-1,30)

Ikke morgenmad	-0,210+		0,0175		-0,0149	
	(-1,85)		(0,15)		(-0,20)	
Ikke normal søvn	0,0613		-0,242*		-0,146*	
	(0,59)		(-2,27)		(-2,14)	
12-17 år	-0,190*	-0,221*	-0,559***	-0,532***	-0,386***	-0,391***
	(-2,28)	(-2,55)	(-6,55)	(-6,02)	(-7,02)	(-6,89)
Dreng	-0,278***	-0,293***	0,452***	0,439***	0,101+	0,0934+
	(-3,39)	(-3,52)	(5,39)	(5,17)	(1,86)	(1,71)
Antal søskende	-0,0594	-0,0562	-0,044	-0,0438	-0,0125	-0,0121
	(-1,01)	(-0,95)	(-0,74)	(-0,73)	(-0,32)	(-0,31)
Konstant	1,090*	1,203*	-1,040*	-0,80	4,675***	4,803***
	(2,13)	(2,29)	(-2,00)	(-1,50)	(13,99)	(14,03)
Antal	967	967	967	967	967	967
Adj. R ²					0,068	0,072

+, *, **, *** angiver signifikante forskelle på 10%, 5%, 1% og 0.1% niveau.

Noter: t-værdi i parentes.

¹ Ordlyden på de eksakte spørgsmål fremgår af tabel 8.3.1.

² Den generelle score er et konstrueret indeks, hvor en høj score i mat. spg. 2 og læs. spg. 3 er tillagt den højeste værdi (6), én høj score og en middelscore – uafhængig af fag – som den næsthøjeste værdi (5), én høj og én lav score eller to middel score som middelværdien (4), én middelværdi og én lav score som den næstlaveste værdi (4), og endelig to lave scores som den laveste værdi (2).

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Måske er det nævnte også noget af forklaringen på, at hvis skolebørn ikke får deres normale søvn – den gennemsnitlige søvn for den pågældende aldersgruppe plus/minus den gennemsnitlige afvigelse fra dette gennemsnit – klarer de sig dårligere i læsning og også generelt – den generelle score – hvorimod det ikke har nogen betydning for deres succes med matematik. Igen kan det dog også være, at dårlige skoleresultater medvirker til, at man ikke kan sove i det omfang, man burde gøre det. Under alle omstændigheder er den negative sammenhæng mellem søvnomfang og læsekundskaber den mest markante af de her nævnte sammenhænge, hvilket peger på, at der er behov for yderligere analyser af sammenhængen mellem skolebørns søvn, og hvordan de klarer sig i skolen.

Det mest interessante i forhold til den rejste problemstilling i dette kapitel, nemlig om der er en sammenhæng mellem skolebørns forældrebaggrund og succes i skolen, og om denne sammenhæng påvirkes af, hvordan børnene

bruger deres tid, er, at det sidste ikke ser ud til at være tilfældet. Ser vi således samtidig på skolebørns motionsomfang, deres brug af tv og computer, om de får morgenmad til daglig og på deres søvnomfang, er der ikke tale om, at dette har nogen betydning for, hvordan sammenhængen er mellem moderens arbejdsomfang, uddannelse, familieorientering og familiens indkomst og skolebørns succes i skolen. Vi finder stort set de samme koefficienter i beregningerne af sammenhængen mellem forældreforhold – først og fremmest moderens uddannelse – og succes i matematik og læsning, hvad enten vi inddrager børnenes aktiviteter eller ej i regressionsanalyserne.

Resultatet er altså, at børns dagligliv – sammen med deres evner mv. – har en selvstændig betydning for, hvordan de klarer sig i skolen, selvom denne betydning, som det også fremgår af tabel 6.4.1, er mindre end den, der hænger sammen med moderens arbejdstid, uddannelse og familieorientering. Det betyder, at vi er bedre i stand til at forklare børns skolesucces, når der tages hensyn til børnenes daglige adfærd.

8.5 Konklusion

Der findes en række undersøgelser af, hvorfor danske skolebørn ikke klarer sig lige så godt som skolebørn i andre lande. Fokus i disse undersøgelser har som regel været forholdene i skolen, og hvordan man kunne ændre disse, så også børn fra ikke-boglige familier fik et større udbytte af undervisningen. Der findes derimod kun et begrænset antal undersøgelser af, hvilke forhold i familierne og børns egen adfærd der kan have betydning for børns skolesucces. I dette kapitel har vi forsøgt at råde bod på dette problem ved dels at se på sammenhængen mellem forældrebaggrund og deres børns succes i skolen, dels forældrenes og børnenes dagligdag som et forhold, der kan påvirke sammenhængen mellem forældrebaggrund og skolesucces, eller som kan være af selvstændig betydning for skolesuccesen.

Vi har bl.a. set, at flertallet af danske skolebørn klarer sig godt i både matematik og læsning, når man spørger dem om det. Flere piger klarer sig godt i læsning, og flere drenge i matematik, især når de bliver lidt ældre. Det viser sig også, at mange børn synes godt om matematik og læsning, i hvert fald når vi ser bort fra ældre skolepiger og matematik og tilsvarende drenge om læsning. Her er begejstringen knap så udpræget, som det gælder for andre kombinationer af alder, køn og skolefag.

Når det gælder sammenhængen mellem forældres – mødre og fædres – aktiviteter og deres børns, har vi set, at for både motion, tv, spisning og søvn er

det sådan, at jo mere tid forældrene bruger på disse aktiviteter, desto mere tid bruger også børnene på dem. Det viser sig også, at der stort set ikke er nogen forskel i sammenhængen mellem faderen eller moderens og barnets tid brugt på nævnte aktiviteter, hvorfor vi har nøjedes med at inddrage børnenes aktiviteter i undersøgelsen.

Vi finder herefter, at der er en positiv sammenhæng mellem moderens uddannelse og barnets succes i skolen i både matematik og læsning – mere i første fag end i andet fag – også selvom vi tager hensyn til, hvad barnet foretager sig i løbet af ugen. Der er derimod ingen sammenhæng mellem moderens arbejdstid og barnets skolesucces i hverken matematik eller læsning. Forklaringen er formentlig, at yngre skolebørn i stort omfang er i fritidsinstitutioner, og at der også for ældre skolebørn er et omfattende udbud af strukturerede fritidsaktiviteter. Hertil kommer, at danske fædre deltager i børneomsorgen inklusive lektielæsning i næsten lige så stort omfang som danske mødre.

Heller ikke det at få et barn i en tidlig alder er problematisk for, hvordan barnet klarer sig i læsning og matematik. Familiens indkomst efter skat hænger derimod positivt sammen med, hvor godt barnet klarer sig i læsning, mens økonomien ikke spiller nogen rolle for succesen i matematik.

Vi har også vist, at der ikke er nogen sammenhæng mellem forældrenes tid brugt på lektielæsning og andre udviklende aktiviteter og børnenes vurdering af deres succes med matematik og læsning. Det kan hænge sammen med, at lektiehjælp mv. først og fremmest har en virkning over for de børn, som har behov for hjælp, mens det er af mindre betydning for andre børn, hvor meget hjælp de får af deres forældre.

Når det gælder sammenhængen mellem børns succes i skolen og deres tid brugt på tv og computerspil, har vi set, at jo mere tid brugt på sådanne passive aktiviteter, desto dårligere klarer man sig i læsning, mens der derimod ikke er nogen sammenhæng i forhold til matematik. Hvad angår motion, er sammenhængen positiv i forhold til succes i matematik, hvorimod motion ikke hænger sammen med succes i læsning. Endvidere har vi vist, at dét ikke at spise morgenmad hænger negativt sammen med, hvor god man er til matematik, men ikke med læsning, og endelig hænger for lidt eller for meget søvn sammen med mindre succes i læsning og også generelt – den generelle score – hvorimod det ikke har nogen betydning for skolebørns succes med matematik. For samtlige af disse sammenhænge ved vi ikke, hvilken vej de går, dvs. om fx dårlige skoleresultater medvirker til, at man ikke sover i normalt omfang, eller om manglende søvn påvirker skoleresultaterne. Under alle

omstændigheder er den negative sammenhæng mellem søvnomfang og læsekundskaber, vi har fundet, den mest markante af de her nævnte sammenhænge, hvilket især peger på behovet for nærmere undersøgelser af sammenhængen mellem skolebørns søvn, og hvordan de klarer sig i skolen.

Det overordnede spørgsmål, om der er sammenhæng mellem skolebørns forældrebaggrund og succes i skolen, og om denne sammenhæng påvirkes af, hvordan børnene bruger deres tid, har vi besvaret benægtende. Der er således ingen virkning af at inddrage skolebørns motionsomfang, deres brug af tv og computer, om de får morgenmad til dagligt og om de sover i et normalt omfang, på sammenhængen mellem moderens arbejdsomfang, uddannelse, familieorientering og familiens indkomst, og barnets succes i skolen. Når børn af mødre med en længere uddannelse klarer sig bedre i skolen, er det således ikke, fordi disse børn har andre hverdagsaktiviteter. Mødrenes uddannelse påvirker børnene på andre måder end via de aktiviteter, disse børn laver. Samlet viser resultaterne altså, at børns dagligliv godt nok har en selvstændig betydning for, hvordan de klarer sig i skolen, men at dagligdagen ikke påvirker sammenhængen mellem moderens arbejdstid, uddannelse og familieorientering og børnenes skolesucces.

9 Sammenfatning

I denne bog har vi belyst skolebørns dagligdag ud fra en betragtning om, at denne giver et godt billede af børns velfærd og en indikation på, hvordan børn klarer sig senere i livet. Der er således betydelige forskelle i, hvad børn foretager sig, når de har fri fra skolen, og da vi ved, at ikke alle aktiviteter er lige hensigtsmæssige socialt, sundheds- og læringsmæssigt set, har vi valgt at se på udbredelsen af og sammenhængen mellem forskellige aktive og passive aktiviteter, såsom tiden brugt på tv, computer, motion, spisning, søvn og det at være alene. Dette har vi så sammenholdt med forældrebaggrund for at se, i hvilket omfang denne påvirker børns dagligdag.

For at kunne foretage nævnte belysning har vi anvendt oplysninger fra den danske tids- og forbrugsundersøgelse 2008/09, som er baseret på interview med et tilfældigt udsnit på ca. 6.000 personer af den danske befolkning i alderen 18-74 år, og af deres børn i alderen 7-17 år. Interviewene blev gennemført ligeligt fordelt over en periode på 12 måneder fra april 2008 til marts 2009.

Skolebørns daglige aktiviteter

Vi ved, at en god og tilstrækkelig *søvn* er afgørende for, hvor oplagt man er og for ens relationer til andre, samtidig med at det også kan have betydning for, hvordan man klarer sig i skolen og siden hen på arbejdsmarkedet og i familielivet. På trods af det har vi fundet, at 4 ud af 10 7-9- og 15-17-årige skolebørn og 1 ud af 4 10-11- og 12-14-årige skolebørn får for lidt søvn, og hvert femte får alt for lidt søvn på en gennemsnitlig hverdag.

På en skoledag er billedet endnu mere problematisk, idet flere skolebørn her sover for lidt, og rigtig mange sover alt for lidt, dvs. mindst 1 time mindre end det anbefalede søvnomfang. Omkring halvdelen af 7-9-årige og mere end halvdelen af 15-17-årige skolebørn sover således mindre end anbefalet på en skoledag, mens det gælder for omkring en tredjedel af 10-14-årige drenge mod halvdelen af 12-14-årige piger. Bortset fra de 10-11-årige, hvor det "kun"

er hver syvende, der sover meget mindre end anbefalet, er det mere end hver 5. og for de 15-17-årige hver 3., der får for lidt søvn på en skoledag.

Vi har også vist, at børn i familier med begge forældre ikke sover mindre end børn hos enlige forældre, selvom vi tager hensyn til forskelle i uddannelse, indkomst osv. Der er endvidere forholdsvis mange børn med en fader, som er (førtids)pensionist, der sover for lidt, og blandt børn af mødre uden uddannelse eller med en mellemlang videregående uddannelse er der flere børn, der sover alt for lidt, sammenlignet med børn af faglærte mødre og mødre med kort eller lang videregående uddannelse.

Når det gælder *morgenmad* – som en indikation på problemer – har vi fundet, at 12 pct. af både drenge og piger ikke har spist dette måltid på en tilfældigt valgt skoledag. Der er 5 pct. flere børn i alderen 12-14 år og 18 pct. flere i alderen 15-17 år, som ikke får morgenmad på en skoledag, sammenlignet med 7-9-årige børn, hvoraf 6 pct. ikke får morgenmad på en skoledag.

Vi har endvidere fundet, at 9 pct. flere skolebørn af enlige forældre ikke får morgenmad i forhold til skolebørn i familier med begge forældre, og 7 pct. når vi tager hensyn til socioøkonomiske forskelle mellem par og enlige forældre. Næsten hvert femte barn i førstnævnte familier havde således ikke fået morgenmad på den dag, der blev refereret til, mod hvert tiende i parfamilier. Hvis moderen er (førtids)pensionist, er sandsynligheden 12 procentpoint større, og hvis faderen er (førtids)pensionist 11 procentpoint mindre, for at skolebarnet ikke får morgenmad, end hvis moderen eller faderen er lønmodtager.

Både moderen og faderens uddannelse spiller en rolle for, om deres skolebarn får morgenmad. Sammenlignet med børn af forældre uden eller med en kort uddannelse får omkring 10 procentpoint flere børn med forældre, som har en mellemlang eller lang videregående uddannelse, morgenmad på en skoledag. Også børn med en faglært fader får i større udstrækning morgenmad, end hvis faderen ikke havde nogen eller blot en kort uddannelse. Skolebørn af forældre med de mindste indkomster – 1. kvartil – har også en mindre chance for at få morgenmad sammenlignet med børn af mere velstillede forældre.

Omkring en tredjedel af danske skolebørn dyrker ikke *motion*, når vi ser på to tilfældige ugedage. Vi ser også, at der er flere 12-17-årige end 7-11-årige, der dyrker motion, og at drenge i begge aldersgrupper er mere aktive end tilsvarende piger. Blandt skolebørn, der dyrker motion, er der færre 7-11-årige

piger end drenge, der bruger mere end 1 time om ugen – 13 mod 18 pct. – hvorimod flertallet af både drenge og piger i 12-17-års-alderen, som dyrker motion, gør det i samme omfang. Det er derfor kun et mindretal af skolebørn, der følger rekommandationen fra Sundhedsstyrelsen, når vi holder os til den motion, som børn selv rapporterer at få uden for skoletiden.

Hvis faderen dyrker motion, er oddsratioen 1,83 for, at sønnen bruger mere end ½ time på motion om dagen, og hvis faderen er meget aktiv, er oddsratioen 2,15, i begge tilfælde sammenlignet med at faderen ikke dyrker motion. Vi finder også, at bare det, at faderen dyrker motion, hænger positivt sammen med, at datteren dyrker motion. For mødre hænger et moderat motionsomfang positivt sammen med et tilsvarende motionsomfang for både sønner og døtre, ligesom moderens motion også hænger sammen med et betydeligt motionsomfang for sønner.

I modsætning til forældrenes civilstand – enlige eller par – og deres samlede indkomster, som ikke hænger sammen med omfanget af deres børns motion, er der en 10 til 20 procentpoints større sandsynlighed for, at et barn af en moder, som er (førtids)pensionist, ikke dyrker motion, sammenlignet med hvis moderen er lønmodtager. Endelig har vi set, at der ikke er nogen sammenhæng mellem faderens uddannelse og barnets motionsomfang, hvorimod der er en positiv sammenhæng, når det gælder moderens uddannelse.

Det daglige *tv- og computerspilsforbrug* for en 7-11-årig dreng og pige er på henholdsvis 2¾ time og 2¼ time, mens 12-17-årige drenge og piger bruger henholdsvis knap 4 timer og knap 3 timer. På en skoledag er tv- og computerspilsforbruget også forholdsvis stort med omkring 2 timer for både yngre drenge og piger og 3¼ time for ældre drenge og knap 2½ time for tilsvarende piger. Vi har også fundet, at hver tiende yngre dreng og pige bruger 5 eller flere timer af en skoledag på at se tv eller spille computerspil, og hver syvende til ottende pige og hver fjerde dreng i alderen 12-17 år.

Vi har også beregnet, at hvis forældrene ser mere end 2 timers tv på en gennemsnitlig ugedag, er der næsten 60 procents sandsynlighed for, at deres yngre eller ældre skolebørn ser lige så meget tv. Det har derimod ingen betydning, om børnene kun bor hos den ene forælder eller hos begge forældre – enlige eller par-forældre – og heller ikke forældreindkomsten spiller nogen rolle for, hvor meget tv og computerspil, børnene bruger tiden på. Hvis moderen er ledig, er sandsynligheden for, at hendes skolebarn ser meget tv eller spiller computerspil, mindre, end hvis hun er lønmodtager. Hvis moderen er faglært eller har en mellemlang eller lang videregående uddannelse, er der 12-18 procent-

point mindre sandsynlighed for, at hendes barn ser/spiller mere end 3 timers tv/computer, sammenlignet med børn hvis moder ikke har nogen eller kun en kort uddannelse. Danske fædres uddannelse har kun betydning for deres børns tv- og computerspilsforbrug, hvis der er tale om, at faderen har en mellemlang videregående uddannelse. I så fald er der større sandsynlighed for, at barnet ser meget eller rigtig meget tv og/eller spiller computerspil.

Vi har vist, at 29 pct. skoledrenge og -piger er meget *alene*, og at 8 pct. drenge og 6 pct. piger er mere alene, end hvad der svarer til henholdsvis 3,4 og 4,4 timer om dagen for de 7-11- og 12-17-årige.

Som forventeligt er der færre børn, der er alene, hvis de bor hos begge deres forældre og ikke kun hos den ene forælder. Forskellen forsvinder dog også her, hvis vi tager hensyn til, at enlige og parforældre både beskæftigelses- og uddannelsesmæssigt er forskellige fra hinanden. Det at være enlig moder eller fader hænger derfor ikke i sig selv sammen med, at ens barn er mere alene, end hvis forældrene boede sammen.

Børn, hvis moder eller fader er ledig, er mindre alene, end børn af beskæftigede lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende. Hvis forældrene er (førtids)pensionister, er barnet kun mindre alene, hvis det er faderen, der er det. Hvis moderen har en mellemlang videregående uddannelse – såsom sygeplejerske, lærer og lign. – er der signifikant mindre sandsynlighed for, at barnet er meget alene hjemme, sammenlignet med børn af mødre uden eller kun med kort uddannelse. Faderens uddannelse spiller ingen rolle for, hvor meget barnet er alene, heller ikke hvis faderen har en mellemlang videregående uddannelse.

Endelig kan vi også se, at hvis forældrene har høje indkomster – tilhører den rigeste fjerdedel af alle familier – er der stort set ingen børn, der er meget alene hjemme.

Skolebørn med en problematisk dagligdag

Hvert tredje skolebarn i alderen 7-11 og 12-17 år får ikke den af Sundhedsstyrelsen anbefalede søvn, og omkring halvdelen af disse børn - hvert syttenbarn – sover meget mindre, end hvad der er anbefalet for deres aldersgruppe. Vi har også set, at hvert ottende barn i alderen 7-11 år og hvert tredje barn i alderen 12-17 år ikke får morgenmad på en skoledag. Hvad angår motion, er det omkring to ud af tre børn, som ikke dyrker det, mens hvert tredje 7-11-årige og hvert andet 12-17-årige barn bruger mere end 3,1

timer på tv og computerspil. Knap en tredjedel af disse 7-11-årige og halvdelen af de 12-17-årige er oppe på at bruge mere end 5 timer om dagen på tv/computerspil. Endelig er omkring hvert tiende henholdsvis hvert syvende barn i alderen 7-11 og 12-17 alene i mere end 3,4 og 4,4 timer om dagen.

Vi har endvidere vist, at hvis man sover meget mindre end anbefalet, er det også i et vist omfang sandsynligt, at man ikke dyrker motion, ser meget tv eller spiller computerspil. Hvis man ikke spiser morgenmad, hænger det sammen med manglende motion og meget tv og computerspil, tillige med at man er meget alene.

Det er fremgået, at børn, der får for lidt søvn, udgør en særlig gruppe, og at børn, der ikke får morgenmad, ser for meget tv og spiller computerspil, og som er meget alene, danner en anden gruppe, mens børn, der dyrker for lidt motion, udgør en tredje gruppe. Sammenhængen mellem det at få morgenmad, at se meget tv/spille meget computerspil og at være alene er altså større end mellem disse problemer og for lidt søvn og motion.

Om barnet bor hos den ene forælder eller hos begge, har ingen selvstændig betydning for nogen af problemerne. Hvis faderen derimod er ledig, har det en negativ virkning, nemlig på sandsynligheden for at barnet får morgenmad, ser for meget tv/spiller meget computer og er meget alene.

Hvis moderen har en faglig uddannelse, sammenlignet med at hun ikke har nogen eller blot en kort uddannelse, er det positivt for barnets søvn- og motionsomfang. Det samme gælder, hvis moderen har en lang videregående uddannelse, idet dette også betyder, at barnet sover mere. En mellemlang videregående uddannet moder – og fader – formindsker problemerne med, at barnet ikke får morgenmad, ser for meget tv/spiller meget computer og er meget alene. Ellers er det kun fædre med lange videregående uddannelser, der forøger sandsynligheden for, at barnet dyrker motion, idet fædres uddannelse ikke har nogen indflydelse på de øvrige problemer.

Skolebørns aktiviteter og trivsel

Hvis børn ikke spiser morgenmad, før de går i skole, er oddsratioen 0,27 for, at de føler sig friske, sammenlignet med hvis de havde fået morgenmad. Tilsvarende hænger manglende morgenmad negativt sammen med at have været fuld af energi og positivt med at være meget nervøs, ked af det, utrøstelig, trist til mode, træt, vred og hidsig samt bange eller urolig. Det er med andre ord et alvorligt signal, hvis barnet ikke får morgenmad, I så fald er der nemlig en større sandsynlighed for, at barnet trives dårligere, end hvis det får

morgenmad. Om dårlig trivsel i den forbindelse medvirker til, at barnet ikke får morgenmad, eller at manglende morgenmad indvirker på trivslen, kan vi dog ikke sige noget om her.

Hvis børn bruger meget tid på tv og computerspil, er det ikke, fordi de hyppigt er ked af det eller ofte er bange eller urolig. Tværtimod kendetegner det skolebørn, som bruger meget af deres fritid på denne måde, at de ikke så ofte er kede af det, bange eller urolige som skolebørn, der har disse problemer.

Som forventeligt indebærer manglende motion, at børn sjældent føler sig friske, eller også er denne tilstand forklaringen på, at man ikke motionerer. Oddsens for ikke at føle sig frisk er kun en fjerdedel så stor (OR 0,25) for ikke-motionister som for motionister i skolealderen.

Hvis børn er meget alene, føler de sig ikke så ofte friske, som hvis de er mere sammen med andre. Også det at være fuld af energi er mindre udbredt blandt skolebørn, som er meget alene. Oddsens for at være fuld af energi er knap halv så stor (OR 0,45) for børn, der er meget alene, sammenlignet med for børn, som ikke er så meget alene.

For 12-17-årige giver det ikke at få morgenmad og se meget tv og spiller meget computerspil en odds ratio på 1,88 for at trives dårligt, mens der ikke er nogen signifikant sammenhæng for 7-11-årige. Hvis manglende morgenmad optræder sammen med meget alenetid, er oddsens for dårlig trivsel 3,74 gange større blandt 12-17-årige, hvorimod der ikke er nogen sammenhæng for 7-11-årige.

Når det handler om for lidt søvn, er det især, når det optræder for de samme børn, som ser meget tv og spiller meget computer, at det forøger andelen med dårlig trivsel. Oddsens for at trives dårligt, hvis man både sover for lidt og ser meget tv/spiller for meget computer, er 9,69 større for 7-11-årige, sammenlignet med, at man ikke har denne problematiske adfærd. Det ikke at dyrke motion eller at være meget alene hjemme sammen med for lidt søvn forøger ikke signifikant sandsynligheden for at trives dårligt for hverken 7-11- eller 12-17-årige. Kombinationen af ikke at dyrke motion og være meget alene giver en odds ratio på 4,63 for at trives dårligt for 7-11-årige, mens der ikke er nogen signifikant sammenhæng for 12-17-årige skolebørn.

Skolebørns aktiviteter og overvægt

Når vi ser på sammenhængen mellem overvægt og problematisk adfærd blandt skolebørn, er det især manglende morgenmad, der falder i øjnene. Oddsens for at være moderat overvægtig er således 2,42 gange større, hvis man ikke spi-

ser morgenmad, inden man går i skole. Hvis man ser meget tv og spiller meget computer, er der også mindre sandsynlighed for at være normalvægtig, mens sandsynligheden for at være moderat eller svært overvægtig ikke er signifikant forskellig fra, hvis man ikke ser meget tv og spiller meget computer.

Hvis man ikke dyrker motion, er der større sandsynlighed for at være moderat overvægtig, hvorimod manglende motion og svær overvægt ikke hænger sammen. Et lille søvnomfang hænger derimod sammen med at være svært overvægtig, idet sandsynligheden er næsten dobbelt så stor. Hvis søvnomfanget er meget lille, finder vi dog ikke denne sammenhæng mellem søvn og overvægt – hverken i moderat eller svær grad. Hvis man derimod som skolebarn er meget alene, er oddsratioen for, at man er normalvægtig, 0,47 sammenlignet med, hvis man ikke er meget alene.

Hvad angår tv og computerspil, er der ikke de store forskelle mellem 7-11-åriges tid brugt på disse aktiviteter og deres vægt. Blandt 12-17-årige er der mange flere overvægtige end både normalvægtige og svært overvægtige, der ser meget henholdsvis rigtig meget tv og spiller computerspil. To tredjedele af overvægtige 12-17-årige ser/spiller således mere end 2 timers tv og computerspil om dagen, og en tredjedel af dem ser/spiller mere end 5 timer.

Sammenhængen mellem vægt og mangel på motion er udpræget for 12-17-årige, hvor større vægt hænger sammen med ikke at få motion. For 7-11-årige er der ikke en sådan sammenhæng mellem vægt og motion. For lidt søvn er især udpræget blandt svært overvægtige 7-11-årige og moderat overvægtige 12-17-årige. Der er dog flere svært overvægtige end normalvægtige 12-17-årige, der også får for lidt søvn.

Der er flere moderat og svært overvægtige skolebørn, der er meget alene, end normalvægtige skolebørn. For 12-17-årige er forskellene dog ikke særlig store, hvorimod forskellene er betydelige for 7-11-årige. Mens 8 pct. af 7-11-årige normalvægtige skolebørn angiver at være meget alene, gælder det for 13-14 pct. af de moderat og svært overvægtige, at de i stort omfang er overladt til sig selv.

Børns dagligdag og succes i skolen

Vi har fundet, at der er en positiv sammenhæng mellem moderens uddannelse og barnets succes i skolen i både matematik og læsning – mere i første fag end i andet fag – også selvom vi tager hensyn til, hvad barnet foretager

sig i løbet af ugen. Der er derimod ingen sammenhæng mellem moderens arbejdstid og barnets skolesucces i hverken matematik eller læsning.

Når det gælder sammenhængen mellem børns succes i skolen og deres tid brugt på tv og computerspil, har vi set, at jo mere tid brugt på sådanne passive aktiviteter, desto dårligere klarer man sig i læsning, mens der derimod ikke er nogen sammenhæng i forhold til matematik. Hvad angår motion, er sammenhængen positiv i forhold til succes i matematik, hvorimod motion ikke hænger sammen med børnenes færdigheder i læsning. Endvidere har vi vist, at det ikke at spise morgenmad hænger negativt sammen med, hvor god man er til matematik, men ikke med læsning, og endelig hænger for lidt eller for meget søvn sammen med mindre succes i læsning og også generelt, hvorimod det ikke har nogen betydning for skolebørns succes med matematik.

Endelig besvarede vi det overordnede spørgsmål, om sammenhængen mellem skolebørns forældrebaggrund og succes i skolen påvirkes af, hvordan børnene bruger deres tid. Der er ingen virkning af at inddrage skolebørns motionsomfang, deres brug af tv og computer, om de får morgenmad til dagligt, og om de sover i et normalt omfang, på sammenhængen mellem forældrenes arbejdsomfang, uddannelse og familieorientering samt familiens indkomst og barnets succes i skolen. Det betyder til gengæld, at det for alle børn uafhængig af deres familiemæssige baggrund er vigtigt for deres succes i skolen, hvordan de bruger dagligdagen.

English summary

In this book we have described the everyday lives of Danish schoolchildren on the expectation that this will give a good picture of the quality of children's lives and an indication of how well children will do later in life. Thus, there are substantial differences in what children do when they are out of school, and as we know that not all activities are equally beneficial from a social, health and learning point of view, we have chosen to examine the variations and links between various active and passive occupations such as time spent on TV, computers, exercise, eating, sleep and being alone. We have related our findings to parental background to see how this factor is associated with children's everyday lives.

To this end we have drawn on data from the Danish time use and consumption survey from 2008/09, which was based on interviews with a random selection of approximately 7,000 persons from the Danish population between the ages of 18 and 74 and of their children between the ages of 7 and 17. The interviews were carried out over a 12-month period from April 2008 to March 2009.

Schoolchildren's everyday activities

We know that a good and sufficient *sleep* is crucial for how bright and fresh one feels the next day and for one's relations with others, and that it may also be important for how well one does at school and later in the labour market and in one's family life. Nevertheless we have found that 4 out of 10 7-9-year-old and 15-17-year-old schoolchildren and 1 out of 4 10-11-year-old and 12-14-year-old schoolchildren get too little sleep, while every fifth get far too little sleep on an average weekday.

On a school day the picture is even more problematic, since many schoolchildren get too little sleep and many children sleep far too little, i.e., at least 1 hour less than the recommended amount of sleep. Thus, about half of the 7-9-year-old and more than half of the 15-17-year-old schoolchildren sleep

less than recommended on a school day, while this is the case for about one-third of the 10-14-year-old boys and half of the 12-14-year-old girls. While “only” one in seven of the 10-11-year-old sleeps much less than recommended, approximately one in five children in the other age groups gets too little sleep on a school day.

We have also shown that relatively more children in families with both parents sleep much less than children living with single parents when we take differences in education, income, etc. into account. Furthermore, relatively many children with a father who is retired sleep too little, and among children of mothers with no post-school education or with a medium-length further education there are more children who sleep far too little compared with children of mothers with a skilled occupation and mothers with a short or long further education.

As regards *breakfast*, we found that 12% of both girls and boys did not eat this meal on a randomly chosen school day. There were 5% more among children aged 12-14 and 18% more among children aged 15-17 who did not have breakfast on a school day compared to the 7-9-year-olds (6% of the 7-9-year-olds did not have breakfast on a school day).

We also found that children of single parents were less likely to have breakfast than schoolchildren in families with both parents. Thus, nearly every fifth child of single parents did not have breakfast on a school day while this is the case for every tenth child in families with two parents. If the mother was retired, there was a 12% greater probability, and if the father was retired there was a 11% smaller probability that the schoolchild would not have breakfast than if the mother or father was a wage-earner.

Both the mother's and father's educational level plays a role for whether a schoolchild eat breakfast. Compared with children of parents without a post-school education or with only a short further education, about ten percentage points more children with parents who have a medium-length or long further education have breakfast on a school day. Also children of fathers who are skilled workers are more likely to have breakfast than children of fathers with no post-school education or a short further education. School children whose parents have the lowest incomes – in the 1st quartile – are less likely to have breakfast than the children of better-off parents.

Judging from two randomly chosen weekdays, about one-third of Danish school children do not take *exercise*. We can also see that there are more

12-17-year-olds than 7-11-year-olds who take exercise, and that in both age groups boys are more active than girls in the corresponding age group. Among schoolchildren who take exercise there are fewer 7-11-year-old girls than boys – 13% compared to 18% – who spend more than 1 hour a week on exercise. Girls and boys in the 12-17 age group who take exercise do so to the same extent. Judging from the exercise outside school reported by schoolchildren themselves it is only a minority of schoolchildren who follow the Danish Health and Medicines Authority's recommendation.

If the father takes exercise, the odds are 1,83 times greater that the son will spend more than half an hour daily on exercise than if the father does not take exercise, and if the father is very active, the odds are 2,15 times greater. We also find that the mere fact that the father takes exercise is positively related to the daughter taking exercise. For mothers a moderate amount of exercise is positively related to a corresponding amount of exercise by both sons and daughters, and exercise by mothers is also positively related to a substantial amount of exercise by sons.

The parents' civil status – single or married – and their joint income have no relation to the extent of their children's exercise. There is a 10 to 20 percentage point greater probability that a child of a mother who is retired will not take exercise compared with if the mother is a wage-earner. Finally, we have seen that there is no link between the father's education and the child's time spent on exercise, whereas there is a positive association in respect of the mother's education.

The time spent daily on *TV and computer games* by a 7-11-year-old boy and girl is $2\frac{3}{4}$ and $2\frac{1}{4}$ hours respectively, while 12-17-year-old boys and girls use just under 4 and just under 3 hours respectively. On school days the consumption of TV and computer games is also relatively large with about 2 hours for both younger boys and girls and $3\frac{1}{4}$ hours for older boys and just under $2\frac{1}{2}$ hours for older girls. Every tenth boy and girl, aged 7-11, spends 5 or more hours of a school day watching TV or playing computer games, while this is the case for every seventh to eighth girl and every fourth boy, aged 12-17.

We have also calculated that if the parents watch more than 2 hours TV on an average weekday, their children are more likely to watch just as much TV. It makes no difference whether they live with one or both of their parents, nor is parental income related to how much time children spend on TV and computer games. If the mother is unemployed, the probability that her schoolchild will use a lot of time on TV and computer games is smaller than if she is a

wage-earner. If the mother is a skilled worker or has a medium-length or long education, there is a 12-18% lower probability that her child will spend more than 3 hours on TV/computer games than if the mother has no post-school education or a short further education. The father's education is only related to the child's use of TV/computer games if the father has a medium-length further education. In that case there is a greater probability that the child will use a lot of time on TV and/or computer games.

We have shown that 29% of all schoolchildren spend many hours *alone*, and that 8% of the boys and 6% of the girls are alone for more than 3.4 and 4.4 hours a day among the 7-11 year olds and 12-17 year olds, respectively.

As may be expected, there are fewer children who spend many hours alone if they live with both parents and not just with one of them. However, the differences disappear if we take into consideration that there are differences between single and married parents in respect of both employment and education. Being a single mother or father is therefore not in itself related to whether one's child spends more time alone than a child living with both parents.

Children of unemployed parents are less alone than children of employed wage-earners and self-employed business owners. If the father is retired, the child spends less time alone than if the father is a wageearner. If the mother has a medium-length further education – such as nursing or teaching – the child is less likely to be alone many hours a day compared with children of mothers with no post-school education or only a short further education. The father's education does not impact on how much the child is alone.

Finally, we can see that if parents have high incomes – belong to the wealthies quarter of all families – there are virtually no children who spend a lot of time alone.

Schoolchildren with problematic everyday lives

We have seen that every third schoolchild in the 7-11 and 12-17 age brackets do not get the amount of sleep recommended by the Danish Health and Medicines Authority, and that about half of these children – every sixth to seventh child – sleep much less than what is recommended for their age group. We have also seen that every eighth child between 7 and 11 and every third child between 12 and 17 do not have breakfast on a school day. As for exercise, about two out of every three children do not take exercise, while every third 7-11-year-old and every second 12-17-year-old child spend more than 3.1

hours on TV and computer games. Almost one-third of these 7-11-year-olds and half of the 12-17-year-olds use more than 5 hours on TV/computer games daily. Finally, about one out of ten 7-11-year-olds and 12-17-year-olds spend more than 3.4 and 4.4 hours respectively alone each day.

We have also shown that if a schoolchild sleeps much less than recommended, there is also a certain probability that the child does not take exercise and spends much time on TV and computer games. There is an association between not having breakfast and not doing exercise, spending a lot of time on TV/computer games and being much alone.

Another of our findings is that children who get too little sleep constitute a special group, and that children who do not have breakfast, spend too much time on TV/computer games and spend many hours alone make up a second group, while children who get too little exercise form a third group. The association between having breakfast, spending a lot of time on TV/computer games and being alone is thus stronger than between these problems and too little sleep and exercise.

Whether the child lives with one parent or with both has no independent impact on any of the problems. If, however, the father is retired, this means less sleep for the child. There is also a negative association between the father's status as unemployed and the probability that the child eats breakfast, spends too much time on TV/computer games and spends many hours alone.

There is a positive association between the mother's education and the time the child spends on exercise and sleep. There is a negative association between parents with medium-length further education and the problems connected with not having breakfast, spending too much time on TV/computer games and being much alone. Children of fathers with a long further education have a higher probability of taking exercise.

Schoolchildren's activities and well-being

If children do not have breakfast before going to school, the odds ratio is 0.27 that they will not feel up to the mark than if they had had breakfast. Correspondingly there is a negative association between lack of breakfast and being full of energy and a positive association with being nervous, unhappy, inconsolable, sad, tired, angry, hot-tempered and fearful or troubled. In other words, not having breakfast has serious consequences for the child's well-being.

If a schoolchild spends a lot of time on TV/computer games, this does not mean that the child is as often unhappy, fearful or troubled.

As could be expected, lack of exercise means that one rarely feels up to the mark, or this condition is the explanation why one does not take exercise. The odds ratio of not feeling up to the mark is 0,25 for schoolchildren who do not take exercise than for those who do.

If children spend many hours alone, they do not feel up to the mark as often as those who are more often together with others. Feeling full of energy is often less common among schoolchildren who spend many hours alone. The odds ratio of feeling full of energy is 0,45 among children who spend many hours alone compared with children who do not.

For 12-17-year-olds not having breakfast and spending a lot of time on TV/computer games is negatively associated with not feeling well, while there is no significant association for 7-11-year-olds. If not having breakfast is accompanied by much time alone, this is negatively associated with wellbeing among the 12-17-year-olds' whereas there is no such association for the 7-11-year-olds.

As regards getting too little sleep, it is especially when this occurs for the same children who spend a lot of time on TV/computer games that the proportion with a low well-being is increased. The odds of having a poor quality of life for 7-11-year-olds who both sleep too little and spend a lot of time on TV/computer games are 9,69 times greater than for those who do not exhibit this problematic behaviour. Not taking exercise or being much alone at home together with too little sleep does not significantly increase the probability of having a poor life quality for either 7-11- or 12-17-year-olds. The combination of not taking exercise and being much alone gives an odds ratio of poor life quality for the 7-11-year-olds at 4,63, while there is no significant association for the 12-17-year-old schoolchildren.

Schoolchildren's timeuse and overweight

When we examine the association between being overweight and spending time on problematic activities among schoolchildren, not having breakfast is the most striking factor. Thus, the odds of being overweight are 2,42 times higher for children who do not have breakfast before going to school than for the children who do have breakfast. The odds of being overweight and obese is not significantly different for schoolchildren who spend many and few news on TV and computer games.

For children who do not take exercise, there is a higher odds of being overweight, whereas lack of exercise and obesity are not related. However, there

is a positive link between too little sleep and being obese. If the child sleeps very little, however, we do not find this link between sleep and being overweight or obese. If a child is much alone, the odds ratio of having a normal weight is 0,47 compared with if the child is not much alone.

There is no significant relationship between watching TV and playing computer games and the children's body weight, among 7-11-year-olds. Among 12-17-year-olds there are many more among overweight children than among both children with a normal weight and severely overweight who spend many hours on TV/computer games. Thus two-thirds of overweight 12-17-year-olds spend more than 2 hours on TV/computer games per day, and one-third of them spend more than 5 hours.

The association between body weight and lack of exercise is marked for 12-17-year-olds, for whom there is a link between the absence of exercise and higher body weight. For 7-11-year-olds there is no such link between weight and exercise. Too little sleep is particularly marked for obese 7-11-year-olds and moderately overweight 12-17-year-olds. There are however more obese children than children with normal body weight among 12-17-year-olds who also get too little sleep.

Moreover, there are more overweight and obese schoolchildren who spend many hours alone than children with a normal body weight. For 12-17-year-olds, however, the difference is not significantly different from zero, whereas the differences are considerable for 7-11-year-olds. While 8% of 7-11-year-old schoolchildren with normal weight report that they spend many hours alone, 13-14% of the overweight and obese children are often left to themselves.

Children's everyday lives and their success at school

We have found that there is a positive association between the mother's education and a child's success at school in both mathematics and reading – more in the first subject than in the latter – also if we take into account the reported activities the child does during the week. There is no association between the mother's working hours and the child's success in mathematics or reading.

In respect of the link between children's success at school and the time they spend on TV/computer games, we have seen that the more time they spend on such sedentary activities, the lower their reading scores, while conversely there is no link with how they do at mathematics. As for exercise, there is a

positive association with success in mathematics, while there is no association between exercise and reading skills. Furthermore, we have shown that not having breakfast is negatively associated with success in mathematics, but not significantly related to reading. Finally, too little or too much sleep is associated with less success in reading whereas it has no influence on success in mathematics.

Finally, there is no influence of the children's time use on the association between schoolchildren's parental background and success at school. There is thus no effect from adding the influence of how much exercise schoolchildren get, their use of TV and computers, whether they have breakfast each day, and whether they get a normal amount of sleep on the link between the mother's working hours, education, and the family income and the child's success at school. Our conclusion is then that the quality of children's everyday lives, independently of their socio-economic background, is significantly associated with how well they do at school.

Litteratur

- AE (2011). Mere end hver tiende unge er parkeret på sidelinjen – en fordobling på tre år. Analyse fra Arbejderbevægelsens erhvervsråd (2011) http://www.ae.dk/files/AE_114000-unge-er-hverken-i-job-eller-i-gang-med-uddannelse.pdf
- Aguiar, M. & Hurst, E. (2007). Measuring Trends in Leisure: The Allocation of Time over Five Decades. *Quarterly Journal of Economics*. 122(3). 969-1006.
- Andersen, S. (eds.), Ebsen, F., Ejrnæs, M., Fallesen, P. og Frederiksen, S. (2010). Når man anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv. Rockwool Fondens Forskningsenhed og Syddansk Universitetsforlag.
- Anderson, P., Butcher, K.F. & Levine, P.B. (2003). Economic perspectives on childhood obesity. *Economic Perspectives*. 3Q, 30-48.
- American Academy of Pediatrics (2001). Children, Adolescents, and Television. *Pediatrics*. Vol. 107, no. 2.
- Becker, G.S. (1991). A Treatise on the Family. Enlarged Edition. Cambridge, Mass. Harvard University Press.
- Becker, G. S. & Murphy, K. (2007) 'Education and consumption: the effects of education in the household compared to the marketplace'. *Journal of Human Capital*, 1: 9-35.
- Becker, G. S. & Tomes, N. (1979). An Equilibrium Theory of the Distribution of Income and Intergenerational Mobility. *Journal of Political Economy*. 87. S143-162.
- Becker, G. S. & Tomes, N. (1986). Human Capital and the Rise and Fall of Families. *Journal of Labor Economics*. 3(3), S1-S39.
- Bianchi, S. (2000). Maternal Employment and Time with Children: Dramatic change or surprising continuity. *Demography*. 37(4), pp. 401-414.
- Bianchi, S. & Robinson, J. (1997). What did you do today? Children's use of time, family composition and the acquisition of social capital. *Journal of Marriage and the Family*. 59, 2. 332-344.
- Bjørner, J.B., Damsgaard, M.T., Watt, T., Bech, P., Rasmussen, N.K. , Kristensen, T. S., Modvig, J. & Thunedborg, K. (1997). Dansk manual til SF-36 - Et spørgeskema om helbredsstatus, København: Lif.

- Bonke, J. (2002). Tid og velfærd. Rapport 02:26. Socialforskningsinstituttet. København.
- Bonke, J. (2009). Forældres brug af tid og penge på deres børn. Rockwool Fonden og Syddansk Universitetsforlag.
- Bonke, J. (2010). Children's housework: Are girls more active than boys? *Electronic Journal of Time Use Research* 2010. Vol. 7, No. 1.
- Bonke, J. (2011). Søvn – ægteskab, indkomst og helbred. Rockwool Fondens Forskningsenhed og Gyldendal.
- Bonke, J. (2012). Har vi tid til velfærd? – om danskernes brug af deres tid ude og hjemme. Rockwool Fondens Forskningsenhed og Gyldendal.
- Bonke, J. & Fallesen, P. (2009). The impact of incentives and interview methods on response quantity and quality in diary and booklet based surveys. Study Paper. Rockwool Foundation Research Unit.
- Bonke, J. & Browning, M. (2011). Spending on Children: Direct Survey Evidence. Festschrift für Angus Deaton. Special volume of *Economic Journal* 2011, vol. 121, Issue 554, F123-F143.
- Bonke, J. & Greve, J. (2010). Helbred, trivsel og overvægt blandt danskere. Rockwool Fondens Forskningsenhed og Gyldendal.
- Bonke, J. & Greve, J. (2012). Children's health-related life-styles: how parental child care affects them. *Review of the Economics of Household*. DOI 10.1007/s11150-012-9157-6
- Bryant, K. & Zick, C. (1996). Are We Investing less in Next Generation? Historical Trends in Time Spent Caring for Children. *Journal of Family and economic Issues*. 17(1), 65-82.
- Cawley, J. & Liu, F. (2007). Maternal Employment and Childhood Obesity: A Search for Mechanisms in Time use Data. Working Paper 13600. NBER Working Paper Series.
- Colwell, M.J., Gregory S. P., Darrell M., J.E. Bates & K.A. Dodge. (2001). Cumulative Risk and Continuity in Nonparental Care from Infancy to Early Adolescence. *Merrill-Palmer Quarterly* 47(2): 207–34.
- Cornelissen, T. & Pfeifer, C. (2010). The Impact of Participation in Sports on Educational Attainment: New Evidence from Germany. *Economics of Education Review*, 2010, 29 (1), 94-103.
- Currie, J. & Thomas, D. (2001). Early Test Scores, School Quality and SES: Longrun Effects on Wage and Employment Outcomes. *Worker Wellbeing in a Changing Labor Market* 20, 103-132.
- Curtis, L. & Phipps, S. (2000). Economic Resources and children's health and Success at School: An Analysis with the NLSCY. Applied Research Branch, Strategic Policy. Human Resources Development Canada. W-011-4E.

- Danmarks Statistik (2011). Kvinder & Mænd 2011. TemaPubl 2011:7. Danmarks Statistik
- Danmarks Statistik (2010). Estimation og vægtning af Rockwool Fondens undersøgelse af danskernes tidsforbrug. Notat. København.
- Datta Gupta, N. & Simonsen, M. (2010). Non-cognitive child outcomes and universal high quality child care. *Journal of Public Economics* 94(1-2), 30-43.
- Davies, R., Heinesen, E. & Holm, A. (2002). The relative risk aversion hypothesis of educational choice. *Journal of Population Economics*. 15(4), 683-713.
- Dubois, L., M. Girard & M.P. Kent (2005). Eating breakfast and overweight in pre-school population: Is there a link? *Public Health Nutrition*, 9(4), 436-442
- Ermisch, J. & Pronzato, C. (2010). Casual Effects of Parents' Education on Children' Education. Working Paper Series No. 2010-16. Institute for Social & Economic Research. University of Essex.
- Fagt, S., Christensen, T., Groth, M.V., Biloft-Jensen, A., Mathiessen, J. & Trolle, E. (2007). Børn og unges måltidsvaner 2000. Fødevareinstituttet, TDU. København.
- Fertig, A., Glomm, G. & Tchernis, R. (2009). The connection between maternal employment and childhood obesity: inspecting the mechanism. *Review of the Economics of the Household*. DOI 10.1007/s11150-009-9052-y.
- Gentzkow, M. & Sharpiro, J.M. (2006). Does Television Rot Your Brain: New Evidence from the Coleman Study. NBER working paper 12021.
- Gregg, P., Washbrook, E., Propper, C. & Burgess, S. (2005). The Effects of a Mother's Return to Work Decision on Child Development in the UK. *The Economic Journal* 115, F48-F80.
- Greve, J. (2011) New Results of the effect of maternal work hours on children's overweight status: Does the quality of child care matter? *Labour Economics* 18: 579-590.
- Hansen, M.N. (1997). Social and economic inequality in the educational career: Do the effects of social background characteristics decline? *European Sociological Review*. 13(3). 305-320.
- Heckman, J. (2000). Policies to Foster Human Capital. *Research in Economics* 54, 3-56.
- Hill, J.L., Waldfogel, J., Brooks-Gunn, J. & Han, W.-J. (2005). Maternal Employment and Child Development: A Fresh Look Using Newer Methods. *Development Psychology*. 41/6, 833-850.
- Hoff, E. (2003). The specificity of environmental influence: Socioeconomic status affects early vocabulary development via maternal speech. *Child Development*, 75(5). 1368-1378.

- Hofferth, S. & Sandberg, J. (2001). How American children spend their time. *Journal of Marriage and Family*, 63, 295-308.
- Hsin, A. (2009). Parent's Time with Children: Does Time Matter for Children's Cognitive Achievement? *Social Indicator Research*. 93: 123-126.
- Johansen, A. et al. (2009). Danske børns sundhed og sygelighed. Syddansk Universitet og Statens Institut for Folkesundhed.
- Kerrebrock, N., and E. M. Lewit. (1999). Children in Self-Care. *Future of Children* 9(2): 151–60.
- Kiens, B, N. Beyer, S. Brage, L. Hyldstrup, L. S. Ottesen, K. Overgaards, B. K. Pedersen, L. Puggaard (2007) Consequences of a physically inactive lifestyle (Fysisk inaktivitet – konsekvenser og sammenhænge) Motions- og Ernæringsrådet nr 3.
- Kitterød, R.H. (2001). Diary versus questionnaire information on time spent on housework – the case of Norway. *Electronic International Journal of time use Research* 2(1), 13-32.
- Kleges, R. C., Stein, R.J , Eck, L., Isbell, T.R., & Kleges, L.M. (1991). Parental Influence on Food Selection in Young Children and its relationships to Childhood Obesity. *American Journal of Clinical Nutrition*, 53(4), 859-64.
- Ma, Y, Bertone, E.R., Stanck, E.J., Reed, G.W., Hebert, J.R., Cohen, N.L. et al. (2003). Association between eating patterns and obesity in a free-living US adult population. *American Journal of Epidemiology*. 158, 85-92.
- McLanahan, S. & Booth, K. (1989). Mother-Only Families: Problems, Reproduction, and Politics. *Journal of Marriage and the Family* 51:557-80.
- McIntosh, J. & Munk, M.D. (2007). Scholastic ability vs. family background in educational success: evidence from Danish sample survey data. *Journal of Population Economy*. 101007/s00148-006-0061-3.
- McIntosh, J. (2008). Family Background, Parental Involvement, and Academic Achievement in Canadian Schools. Working Paper. Concordia University, CAN, SFI, DK.
- Mejdning, J., Reusch, S. & Andersen, T.Y. (2006). Leaving examination marks and PISA results – exploring the validity of PISA scores. In: Mejdning, J. & Roe, A. Northern Lights on PISA 2003. Copenhagen. Nordic Council of Ministers.
- O'Brien, M. & Jones, D. (1999). Children, parental employment, and educational attainment: an English case study. *Cambridge Journal of Economics*. 23, 599-621.
- Ottosen, M. H, et al, (2010). Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel i 2010. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd 10:20.
- Pedersen, B.K. & Saltin, B. (2005). Børn og unge – fysisk aktivitet, fitness og sundhed. Center for Forebyggelse, Sundhedsstyrelsen. København.

- Peterson, L. (1989). Latchkey Children's Preparation for Self-Care: Overestimated, Underrehearsed, and Unsafe. *Journal of Clinical Child Psychology* 18(1): 36–43.
- Pettit, G.S., R. D. Laird, J. E. Bates & K. A. Dodge. (1997). Patterns of After-School Care in Middle Childhood: Risk Factors and Developmental Outcomes. *Merrill-Palmer Quarterly* 43(3): 515–38.
- Politt, E. (1995). Does Breakfast Make a Difference in School? *Journal of the American Dietetic Association* 95, 10:1134-1139.
- Rasmussen, M. & Due, P. (2011). Skolebørnsundersøgelsen 2010. Statens Institut for Folkesundhed. København.
- Regeringen 2002. Sund hele livet.
- Ruhm, C.J. (2004). Parental employment and adolescent development. *Journal of Human Resources* 39(1), 155-192.
- Shiv, B. & Fedorikhin, A. (1999). Heart and Mind in Conflict: The Interplay of Affect and Cognition in Consumer Decision Making. *Journal of Consumer Research*. December. 278-292.
- Sundhedsstyrelsen (2011). National Sundhedsprofil Unge. København.
- Sundhedsstyrelsen (2011b). Vejledning om forebyggende sundhedsydelser til børn og unge. København. København.
- Taviani, C. & Losch, S.C. (2003). Motivation, Self-Confidence, and Expectations as Predictors of the Academic Performance of our High School Students. *Child Study Journal*. 33, 141-151.
- Vandell, Deborah Lowe, and J. K. Posner. (1999). Conceptualization and Measurement of Children's After-School Environments. In *Assessment of the Environment Across the Lifespan*, ed. S. L. Friedman & T. D. Wachs (167–97). Washington, D.C.: American Psychological Association Press.
- Waldfoegel, J., Han, W-J. & Brooks-Gunn, J. (2002). The Effects of Early Maternal Employment on Child Cognitive Development. *Demography*, 39/2, 369-392.
- Warde, A. (1999). Convenience Food: Space and Timing. *British Food Journal*. Vol. 101(7), pp. 518-27.
- Weinberg, B.A. (2001). An incentive model of the effect of parental income on children. *Journal of Political Economy* 109, 266-280.
- Wight, V.R., Price, J., Bianchi, S. & Hunt, B.J. (2009). The Time Use of Teenagers. *Social Science Research* 38, 792-809.
- Würtz, A. (2007). Child outcomes – Parental Time Investment and School Characteristics. PHD-thesis. Department of Economics. Aarhus School of Business.

Forfatterportrætter

Jens Bonke. Født 1948. Cand.polit., ph.d. Siden 2007 ansat i Rockwool Fondens Forskningsenhed med forskning i familier og børn som arbejdsområde. Som programleder på Socialforskningsinstituttet var Jens Bonke ansvarlig for forskning i familier og fordeling af velfærd og gennemførte bl.a. undersøgelser om familier og børns tidsanvendelse og forbrug. Han har været visiting professor på flere udenlandske universiteter og publiceret bøger og artikler i internationale tidsskrifter inden for området “Family Economics”.

Jane Greve. Født 1973. Cand.polit., ph.d. Siden 2008 ansat i Rockwool Fondens Forskningsenhed. Jane Greve forsker i årsager og konsekvenser af fedme og dårligt helbred blandt børn og voksne og i, hvordan forskellige sundheds-tiltag påvirker børn og unges helbred og overvægt. Derudover beskæftiger hun sig med sindslidendes levevilkår. Jane Greve har publiceret en række danske bøger samt artikler i internationale tidsskrifter inden for området “Health Economics”.

Litteratur fra Rockwool Fondens Forskningsenhed 2008-2012

2008

Praktikpladser og formidlingspraksis – praktikkonsulenten i spændingsfeltet mellem virksomhedskrav og hensynet til ikke-diskrimination

Af Line Vikkelsø Slot (Rockwool Fondens Forskningsenhed. København)

Træk af avisdebatten om de arbejdsløse fra 1950'erne til 1990'erne

Af Bent Jensen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Forbryderen og samfundet. Livsvilkår og uformel straf

Af Torben Tranæs og Lars Pico Geerdsen med bidrag af Susumu Imai, Claus Larsen og Michael Svarer (Gyldendal. København)

Crime and Partnership

Af Michael Svarer (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Immigrant and Native Children's Cognitive Outcomes and the Effect of Ethnic Concentration in Danish Schools

Af Peter Jensen og Astrid Würtz Rasmussen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

The Unemployed in the Danish News Paper Debate from the 1840s to the 1990s

Af Bent Jensen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Hvad skrev aviserne om de arbejdsløse? – Debatten fra 1840'erne til 1990'erne

Af Bent Jensen (Gyldendal. København)

Source Country Differences in Test Score Gaps: Evidence from Denmark
Af Beatrice Schindler Rangvid (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Holdninger til uddannelse og arbejde blandt unge indvandrere, danskere og deres forældre

Af Jørgen Goul Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Indvandrerne og det danske uddannelsessystem

Af Torben Tranæs (red.) med bidrag af Jørgen Goul Andersen, Camilla Hvidtfeldt, Bent Jensen, Marie Louise Schultz-Nielsen og Line Vikkelsø Slot (Gyldendal. København)

2009

Det danske arbejdsmarked og EU-udvidelsen mod øst

Af Nikolaj Malchow-Møller, Jakob Roland Munch og Jan Rose Skaksen med bidrag af Vibeke Borchsenius, Camilla Hvidtfeldt, Claus Aastrup Jensen, Jonas Helth Lønborg, Lynn Roseberry og Sanne Schroll (Gyldendal. København)

De juridiske aspekter vedrørende EU-udvidelsen og det danske arbejdsmarked
Af Lynn Roseberry (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Has Globalization Changed the Phillips Curve? Industry-Level Evidence on the Effect of the Unemployment Gap on Wages

Af Claus Aastrup Jensen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Emigration of Immigrants – A Duration Analysis

Af Sanne Schroll (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Ægteskabsmønstret for unge med indvandrerbaggrund: Konsekvenser af ændringer i udlændingeloven i 2000 og 2002

Af Marie Louise Schultz-Nielsen og Torben Tranæs (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Immigration to Denmark. An Overview of the Research Carried Out from 1999 to 2006 by the Rockwool Foundation Research Unit

Af Poul Chr. Matthiessen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Forældres brug af tid og penge på deres børn

Af Jens Bonke (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

The impact of incentives and interview methods on response quantity and quality in diary- and booklet based surveys

Af Jens Bonke og Peter Fallesen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Family Investments in Children: What Drives the Social Gap in Parenting?

Af Jens Bonke og Gøsta Esping-Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

How much does good data matter? The case of resources available to children

Af Jens Bonke, Thomas Crossley og Lori Curtis (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Immigration of Qualified Labor and the Effect of Changes in Danish Migration Policy in 2002

Af Martin Junge (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

2010

Når man anbringer et barn: baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv

Af Signe Hald Andersen (red.) med bidrag af Frank Ebsen, Mette Ejrnæs, Morten Ejrnæs, Peter Fallesen og Signe Frederiksen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Danskerne og det sorte arbejde

Af Camilla Hvidtfeldt, Bent Jensen og Claus Larsen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Disentangling the heterogeneous relationship between background characteristics and a child's placement risk

Af Signe Hald Andersen og Peter Fallesen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

A good place to live. On how municipality level characteristics explain municipality level variation in children's placement risk

Af Signe Hald Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Helbred, trivsel og overvægt blandt danskere
Af Jens Bonke og Jane Greve (Gyldendal. København)

2011

Borgerne og lovene 2010
Af Jørgen Goul Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Etniske minoriteters overrepræsentation i strafferetlige domme
Af Lars Højsgaard Andersen og Torben Tranæs (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Søvn – ægteskab, indkomst og helbred
Af Jens Bonke. Med bidrag af Morten Møller (Gyldendal. København)

Vi der bor i Danmark. Hvem er vi? Og hvordan lever vi?
Af Bent Jensen og Torben Tranæs (Gyldendal. København)

Indvandringens betydning for de offentlige finanser i Danmark
Af Christer Gerdes, Marie Louise Schultz-Nielsen og Eskil Wadensjö (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

The Price of Prejudice
Af Morten Hedegaard og Jean-Robert Tyran (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Immigration and Welfare State Cash Benefits – The Danish Case
Af Peder J. Pedersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

A Panel Study of Immigrant Poverty Dynamics and Income Mobility – Denmark, 1984-2007
Af Peder J. Pedersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

The significance of immigration for public finances in Denmark
Af Christer Gerdes, Marie Louise Schultz-Nielsen og Eskil Wadensjö (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Economic Drivers of Migration and Climate Change in LDCs
Af Helene Bie Lilleør og Katleen Van den Broeck (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Danmarks Kvalifikationsbalance

Af Nikolaj Malchow-Møller, Jakob Roland Munch og Jan Rose Skaksen (Gyldendal. København)

2012

Unemployment and crime: Experimental evidence on the causal effects of intensified ALMPs on crime rates among unemployed individuals

Af Signe Hald Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense.)

Serving time or serving the community? Exploiting a policy reform to assess the causal effects of community service on income, social benefit dependency and recidivism

Af Signe Hald Andersen (Odense Syddansk Universitetsforlag).

Losing the stigma of incarceration: Does serving a sentence with electronic monitoring causally improve post-release labor market outcomes?

Af Lars Højsgaard Andersen og Signe Hald Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

The Effect of Workfare on Crime: Youth Diligence and Law Obedience

Af Peter Fallesen, Lars Pico Geerdsen, Susumu Imai og Torben Trancæs (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Does Incarceration Length Affect Labor Market Outcomes for Violent Offenders?

Af Rasmus Landersø (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Starthjælpens betydning for flygtninges levevilkår og beskæftigelse

Af Lars Højsgaard Andersen, Hans Hansen, Marie Louise Schultz-Nielsen og Torben Trancæs (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Hvad har vi gjort ved tiden? En forskningsoversigt over tidsanvendelsesstudier før og nu

Af Jens Bonke og Bent Jensen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Das Ausmaß der Schwarzarbeit in Deutschland

Af Lars P. Feld og Claus Larsen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Sort arbejde i Tyskland

Af Lars P. Feld og Claus Larsen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Undeclared Work, Deterrence and Social Norms. The Case of Germany

Af Lars P. Feld og Claus Larsen (Springer and The Rockwool Foundation Research Unit. Berlin, Heidelberg)

Har vi tid til velfærd? – om danskernes brug af deres tid ude og hjemme

Af Jens Bonke med bidrag af Bent Jensen (Gyldendal. København).

The impact of changes in life-stage on time allocations in Denmark: a panel study 2001-2009

Af Jens Bonke (Syddansk Universitetsforlag. Odense).

Estimating the Effect of Emigration from Poland on Polish Wages

Af Christian Dustmann, Tommaso Frattini and Anna Rosso (Syddansk Universitetsforlag. Odense).

Emigration from Poland and the wages for those who stay behind.

Af Christian Dustmann, Tommaso Frattini and Anna Rosso (Syddansk Universitetsforlag. Odense).

Et liv i periferien. Samfundsdeltagelse og levevilkår blandt mennesker med svære sindslidelser

Af Jane Greve (red.) med bidrag af Frank Ebsen, Johannes Clausen og Louise Herrup Nielsen (Syddansk Universitetsforlag. Odense).

Useful beautiful minds – An analysis of the relationship between schizophrenia and employment.

Af Jane Greve og Louise Herrup Nielsen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Socioeconomic status in early childhood and severe mental illness: An empirical investigation of all Danish men born in 1981.

Af Jane Greve (Syddansk Universitetsforlag. Odense).

